

Министерство образования и науки Республики Дагестан
ГБУ «Дагестанский научно-исследовательский институт
педагогике им. А.А. Тахо-Годи»

Сектор родных языков

РАБОЧИЙ ПРОГРАММАБУР

АГЪУЛ ЧІАЛ

1- 4 классар

Махачкала -2017

АГЪУЛ ЧІАЛ

ГЪВАВУРДИК КИХЪА КІЕДЖ

ПРЕДМЕТДИН ХАРАКТЕРИСТИКА

КУРСУНИН КЪАСТТНА МАТЛАБ

1-4 классариь агъул чІалан гъеме рабочий программа лиркІенгуна, бинаийь гъушунаеф Федеральный государственный образовательный стандартин тІалабар э (Хъуттурф: Федеральный государственный стандарт начального общего образования.– 2-е изд. М.: «Просвещение», 2011[стандарты второго поколения]).

«Агъул чІал» агъа предмет, ягІар акъубалас ппара асуллу э кІилдиобщий образованира, начальный образованира. Хабди шиникквди мактабиь гъуршан ягІарвелар, фи гис ягІархъунчин, гин коммуникативный компетенцибур, гьер са шиникквди, учи учисличностис суман, фи гъушанас хъуна айчин агвар аркъа.

Мактабин предметарин арайиь «Агъул чІал» агъапредметиншартІар магъмебур хъуна кканде:

–гъургъа чІал бегъем акъуб (гъургъуб, йиркІв алийиб, хуруб, ликІиб);

– чІал – дуюхуь, хъукъуная система идеф гъавурдиь ихъуб: гин разделарин (фонетикайин, лексикайин, морфемикайин, грамматикайин) понятибур ягІархъеб;

– бабан чІалан кумак фай,джалла сасра предметариьас ягІарвелар гъушуб;

– агъул чІалан дарсариь алучІуна кканде мегІелим шиникквдис агвар акъас:хъин ишламиш аркъа чІалал фидегъен кар

алди айчин: фикир акьуб, ахтармиш акьуб, фачиклуб, гьучафайдеб, арайил аттивас хьеб;

Шиниккв вардиш аркъаф члалалди, члалан кумакилди э. Цлае кил бици классарилас э шиникквдис яларвереф: джеметин арайиь, коллективдиь фиштти учи уч файшуна кканчин, инсанарихъай фиштти файшуна кканеф ичин.

Гьеме вегдайилас, гьургъа члал бегьем аркъа вегдайилас, асуллу э килди глатувел инсанарихъайшиникквдин, гилмиь глешкъ ихубан, учин фикирар агъихъас члалалди хьеб.

Джалла сасра предметариласра, ке удигъай агьул члалан дарсарилас асуллу э, садпе классариь ами шиникквдис ялархъеб: уч гьаре къайдабур мактабиь, раккагь, джеметигл; гьерттин хуруб: гьер са аркъа кар, фиштти килииь гъас хъасегъан пунафикир акьуна, башламиш акьуб, акъас ккиме кар фиштти аркъайчин фикир акьуб (планирование), агъийиф вазифа килииь гъас ялар акьуб, ялархъедегъенттар савусал гъас фагьум акьуб. Члалахъай э бици классарин школьникаис ялар вереф байирдихъас, чаб дуламиш вея мукъарихъас, килди дуньяйихъас, члалаь фиштти агвар акьунайчин гьер халкъдин тарих, экуб-гъайшиб, дуламишвел, лайвел-иджвел.

КУРСУНИН ХАРАКТЕРИСТИКА

«Агьул члалан» курсдилппара кар алдея аме сасра дарсарялархъубалра, дарсарил алихъубалра.

Школьникарис чиппин хе члал, бабан члал яглар акьубан, вазифабур асуллу э члал ишламиш акьубалас, члалан лазимвелдилас, халкъди ишламиш аркъагунара, гьертти учинпукарвелдис ишламиш аркъагунара, гьер инсандин луьмурдиь члалал але кардилас: гьеге члалан кумакилди э хьин хьяхь хьударкунае дуньяйихьас яглар аркъаф, инсанарихьай гьургьуб-тлушуб аркъаф, алчушуб-алттушуб аркъаф.

Агьалдин образованинбинайиь ихьуная,хьукьуна яглар акьуб кканде школьникарис гьургьа члалра, лирклен члалра, инсан дуламишвея дуньяйихьасра, фиттин хьичира гьавурдиь ай хьас.

Программа лиркленгуна, глаттивунагьер разделариьас (фонетикайиьас, лексикайиьас, морфемикайиьас, грамматикайиьас, орфографиьас, пунктуациьас),гiachихьуная 7-11 ис хье шиниккварис лиркленгуна, хурагуна, сад сайихьай гьургьагуналазимвере вересуман знанибур.

Гьемишттин къастт ай агьул члалан предметис программный материал глаттивагуна, ул алчатуная: лингвистикайиьас ицлан знанибирихьай школьникарис ицландея ягларвелар текстихьасра: гин тагьарарихьас(фиштти хьукьас акьунайчин предложенибур, фиттихьас ичин ге текстяра ахттилат. Гин меглна фи ичин, фишттин паяр глаттивас вейчин, фишттин ттур хьитланас вейчин, текстин фишттин джубрабур авеф ичин (описание, повествование, рассуждение), фишттин приемар ишламиш акьунайчин ахьаркъае ахттилат батларди гьучагьас.

Члалан (линвистикайин) знанибирихьай гьургьа члал бегьем акьубас ппара фикир ийна цлае стандартариь.

Агьул ч1алан дарсар ицангуна, шиниккв гъавурдиъ ихьуна кканде: биц1игунанхаб уч гъургъа ч1алаъ ишламиш аркъаяф гафэ пуна, гафар сад сайихъ хьукъас аркъай предложенибур аркъаттар э пуна. Гъегиштти к1илди ч1алаъ ае единицабирин хьукъувелар аеф шиникквди фикирди фацучин, ч1аланра, коммуникативный компетентностьра бегъем хъасе.

Биц1и классариъ, школайн бинаийъ ппара фикир иц1анде гафунин мяг1найис – ги фи агвар аркъафичин, биц1и-биц1и яг1ар аркъа гафунин паяр, грамматический мяг1набур. Гафар – к1илди инсандис яг1архьунадегъен задарин ттурар э. Гафунихъай ппара кар файшуна кканде, гин вазифабур агвар акъас, предложениъ ги уч фиштти гъайчин агвас. Биц1и-биц1и 1-пеклассарилас мич предложенинра гъавурдиъ ихьуна кканде шиниккв. Хьин предложенибирилди идеф гъургъаф агваракъуна кканде. Гъургъуб, коммуникация гъеге единицайилди идеф аркъаф. Мяг1найилдира, грамматикайин законарилди сад сайихъай хьукъунае предложенибирикес э текст вереф. Текстихъайра таниш акъуна кканде шиникквар, хьин гъургъа ч1алан единицайихъай суман. Текстилди э хьин ачухъди, дахъуна (развернуто) фиттихъас – хьунара пас, ахъакъас, фикирар акъас, гьерф учин х1екъвел агвар аркъай гъургъаф.

Программайиъ агвар акъуная, гьер классиъ гафунихъас, предложенихъас, текстихъас фи яг1ар хьуна кканчин шиниккварис, к1илди курсунин коммуникативно-познавательный направленность хъебан бадалди.

Гьер са ч1алан пай (часть речи) яг1ар акъас хъучуч1агуна, башламиш акъуна кканде фи ичин гебири агвар аркъаф: существительныбури – задар, шейъер, глаголари – т1ушуб-лихуб, прилагательныбур – шейъерин тагъарар, числительныбири – сан, нубат. Предложенибурихъас яг1ар аркъагуна, шиниккварин фикир алчатуна кканде гебурин къастт фи ичин: ахъакъуб ичин, суал алихъуб ичин, буюрмиш ичин. Агъихъубан тагъарихъ хъуттурфуна, восклицательный ичин яра давайчин.

Гафунин гьер са пай (морфема, аффикс) яг1ар аркъагунара ибур йина кканде шиниккварис яг1ар акъас, фи кар алди айчин гебирил гафунин г1анаъ: ц1ае гаф акъас ишламиш аркъаттар ая, гафунин форма агвар аркъаттар ая, яра гаф нае найихъ хъукъуна аячин агвар аркъаттар.

«АГЪУЛ Ч1АЛ» КУРСУНИН МУКЪ УЧЕБНЫЙ ПЛАНДИЪ

Агъул ч1ал школьникарис, ц1айи мактабиди кичавей аметтарисра суман, хабди х1а классариъра, 1ари предмет суман дава пукар вереф, гъеге ч1алалди э к1илди сасра предметаринра гъавурдиъ ихъаф. Агъул ч1алан дарсариъ э шиниккварис яг1арвереф фиштти дарс ахъаркъайчин, фи тагъарис гъургъайчин, фиштти ахъакъуна кканчин. Биц1и классарин школьникдин гъургъубан агърукъувелар (умения) – хуруф х1ел акъас (анализировать акъас) хъеб, нае фиттихъ хъукъуна айчин активас хъеб, хуруттин план акъас хъеб, учис учин контроль

акъсягъархъеб, агвар акъунае темайихъдиахттилат хъитланас, джиклес хъеб, текст хъитланас хъеб, джикъе акъуна ахъакъас хъеб ахттилат, ирхи ахъакъас хъеб – гъемебур джалабур хурубан, фагъумдин ягларвеларин ишаратар э.

Агъул члалан предмет яглар аркъагуна, школьникарис мункинвелар ая гъургъа члалаъра, лирклен члалаъ, компьютерный технологибур ишламиш аркъай, чиппин гъунараг агвар акъас, чиппин къасттунис герекди аягъилди ишламиш акъас члал, учис герекде информация джиклес.

Чукъ кар алдава литературный хурубалра, хурудегъен шиникквдин фикир,фагъум удигъ ве, гис дуньяйихъас ппара ягларве, джафаакъубал алархъа.

Бици классарий «Бабан члал» («Агъул члал») яглар акъубан бадала йиная (2-пе учебный пландиъ):

1-классий – 66 сеет (хефттайий 2 сеет: 1 – члалас, 1 – литературный чтенис, хура хлефттабур – 33).

2 – 4 классарий – 112 сеет (3 сеет хлефттайий: 2 члалас, 1 литературный чтенис). Гъер са классий 34 хура хлефттабур.

**БИЦИ КЛАССАР ККИРК1УГУНА, ШИНИККВАРИН
ХУРУБАРИН РЕЗУЛЬТАТАР
МАГЪМЕБУР ХЪЕБ ЛАЗИМ Э:**

Личностныбур (хусуси,гъер инсандин учис гъуланттар) натиджабири (результатари) магъмебур агвар акъуна кканде.

1) уч Россияйин гражданин идеф бинайий фацуна, жуван Ватан, Дагъустан, Россияйин халкъ кканхъеб, уч фи миллат

ичиняглархъеб, ацлуна хъара сасра миллатариглай, джалла дуьхъуьна,са халкъ суман, дуламишвел учин хлуькуматиь бинайиь фацуб;

2) сасрабурин члал,сасра халкъарин тарих, дин, гледатар хлуьлматиьай фацуб;

3) ягъалас-ягъа дагиш веза дуьньяйиь шиниккварис чиппис мукъ джиклес яглар акьуб,чаб гъас яглархъеб;

4) гьер шиникквдис учи учин килилди учил алчархъе кар акъас яглархъеб, учи акьуттихъас джуваб ес яглархъеб;адаблувелдин гъавурдиь ай хъеб. Исляхлвел, сабурлувел,дузвел, дугъривел, азадвел бинайиь фацуб;

5) эстетикайин лазимвелар яглар акьуб (байирдин, дуньяйин багъавел,ухътанвелар агуб, яглар акьуб);

6) хурае гьер шиникквдис джемелетин арайиь учил але кар, вазифабур яглархъеб, хурубан лазимвеларин гъавурдиьай хъеб;

7) йирклев руцлувел, сасрайис кумак акъас хлезурвел, сад сайин гъавурдиь архъас алучлувел;

8) хлаттарихъайра, учин таярихъайра фи хъунара са кар алчархъегуна (гьер ситуацибириь)члал гьудуьхъес, джиклес яглархъеб; къал акъас, хлуьджат ихъас алдучлуь,; гъегишттин кар хъичин, дуьхъес,маслихлет акъас алучлуь;

9) абурдалди, хатлабур даркъай, луьмурдин сагълувелдис фикир ицланди дуламиш хъеб, аркъа кардиь глешкъ хъеб, кар килилди гъас алучлуь, хъаеф ухлас алучлуь,фиттин-хъичира къимат-къадри яглархъеб.

МЕТАПРЕДМЕТДИН РЕЗУЛЬТАТАР

1). Удигь агыйна ае хурубан вазифабур, шартлар кьабул акьуб, ухлуб, бегьем акьас алучлуб;

2) хуруб бадалди агылан шартлар аттивас хьеб, хурубан хлел аттивас хьеб, ахир килл идже результат верегьилди рекь джиклиб;

3) хурубар идже хьебан, члрхле хьебан фи-фидавайчин аттивас яглар акьуб, иджи вей адавайчира хуруб, иджи вере рекь джиклес алучлуб;

4) хуруб-ликлибан вазифабур бегьем акьубан бадалди схемабуриьай, таблицабуриьай ес хьеб информация, гьучафайдина агвар акьас хьеб;

5) яглархьебан вазифабур бегьем акьас, гьемишанди ишламиш акьуб информационный, коммуникативный технологибур (ИКТ);

6) агыйиная вазифабуриь, шартлариь агвар акьунаеттар хлел акьас, информация джиклес, джиклеттин анализ акьас, интернет ишламиш акьас, гидас муфилет гьушанас яглархьеб; клавиатурайилди текст набирать акьас яглархьеб, учи ахьаркьаяттихьди видео-, аудио материалар хьукьас акьас яглархьеб;

7) гьургьаттил йирклв алиянас хлезурди ахьеб, ахттилат акьас яглархьеб; гьер инсандихь учин фикир хьахьеб те яра ме кардихьас кьабул акьас хлезур хьеб; учин фикирдин дузвел, дугьривел агвар акьас хьеб, гьер кардис кьимат ес хьеб;

8) къастт агвар акъуб, къасттунин мурадихъ рукъа рекъер активуб; хъай, г1ай аркъа кар гъерттис агвар акъас, пай г1аттивас хъеб; аркъаттил алгъузанас хъеб; уч гъарегъилдира сасрабури чаб гъареттипра алгъузанас хъеб;

9) сайисра даккан дакъуна, сайин ппат фадацуна къалар дузал акъас х1езурди ахъеб;

10) предметинра сасра предметарихъай хъукъунае бинайин понятибур яг1архъеб.

**БИЦ1И КЛАССАРИЪ АГЪУЛ Ч1АЛАН
ПРЕДМЕТИЪАС ЯГ1АРХЪУН
ККАНДЕЯТТАР(РЕЗУЛЬТАТАР)**

1) Дагъустандин ч1аларихъас культурайихъас сифтта фикирар арайил файдеб: Россияйиъ г1анаъ ац1уна ч1алар аеф, ч1ал миллатин садвелдин бина идеф;

2) ч1ал миллатин девлет идеф гъавурдиъ ихъуб, ч1ала э инсанарин арайиъ ишламиш аркъаф, сад сайин гъавурдиъ архъас аркъаф;1уърус ч1ал хъе Россияйин х1укуматин ч1ал джалла сасра миллатарихъай гъургъас ишламиш аркъаеф, бабан ч1ал, агъул ч1ал хъе миллатин арайиъ, хъе биц1и ватандиъ ишламиш аркъаяф идеф;

3) бат1арди, дузди гъургъуб, лик1иб – инсандин абурлувелдин ишаратар идеф яг1ар акъуб шиниккварис;

4) агъул ч1алан нормабириъ гъавурдиъ ихъуб (орфоэпическибур, лексическибур, грамматическибур); гъургъа ч1ал абурдалди, нандиъ (хулаъ, раккагъ, мактабиъ) фиштти,

гъинахъай гъургъайчин яглар акъуб; ишламиш аркъа члалан мурадарихъ, вазифабарихъ хъуттурфуб:гъургъа члалан гъава агвар акъуб (интонация);

5) члалан гафар, хъара сасра средствабур лазимдевуцаь (познавательный, практический кар аркъагуна) коммуникативный вазифабур хлел аркъагуна, ишламиш акъуб.

ЛИТЕРАТУРАЙИН ХУРУБАР

(Литературное чтение)

1. Литература э гьер са миллатин, клилди дуьньяйин хъуьссу агвар аркъаф, гледатар, адаб ухлаф, фиттихъас-хъунара гъавурдиь ихъаф;

2. гьер шиниккв гъавурдик ихъуб фидегъен кар алди айчин хурубал; литературайи э шиникквдис дуьньяйихъас ягларвелар ицланф, жуван ватанихъас, культурайихъас; иджвел-лайвел фиттис агъаф ичин; хурубалас асуллу идеф гьер инсандин фикир-фагъум бегъемхъевел;

3. хурубан гьер джуьре матлабар ишламиш акъуб (таниш аркъаф, яглар аркъаф, глаттиваф, фиттихъас-хъунара руцас ишламиш аркъаф);

4) хуруттин гъавурдиь архъеб, гьер джуьре текстарин мягланайис къимат ес яглар акъуб, литературный героярин куарарис къимат ес хъеб;

5) учи учис лазимде литература глаттивас хъеб; справочникар ишламиш акъас яглархъеб.

КУРСУНИН СОДЕРЖАНИЕ

Агъул ч1ал биц1и классарин шиниккварис – садпе лек э к1илди хурубан бинаккиланф. Предмет суман яг1ар аркъагуна – ч1ал учин джалла пайяр хъукъуна ае система суман гъавурдиъ ихъуна кканде. Ме вег1дайиъ, 1ари са ч1ал яг1ар акъуб дава, фиттин-хъичира гъавурдиъ ихъа вег1да э.

Программийн материал классарис пай аркъагуна, фикир акъуна кканде нае раздел найихъай хъукъуна аячин.

Хъара ул алчатуна кканде 7- 11 ис хъе шиниккварин экъулди, фикирди фи фацанас хъасчин, фи фацанас дахъасчин.

Ч1алан джалла ярусар, подсистемабур (фонетика, лексика, грамматика, словообразование) чаб чиппихъай хъукъуна аяттар идех1ела, гебур гьер классиъ сад сайихъ хъукъунае джалгабур суман яг1ар аркъаф: ч1алан паяр яг1ар аркъагуна, гебур предложенихъай, словообразованихъай, лексикайихъай хъукъуна э яг1ар аркъаф.

Гафунин паяр г1аттивагуна, ибур иц1анде гафунин мяг1найис, гьер са биц1и паяни фимяг1на г1ачагъайчин гафунийди, гафунин мяг1на фиштти хъунаеф ичин яг1архъас кумак аркъа ге карди шиниккварис. Фонетикайиъас сесарихъас яг1архъвелари кумак аркъа дузди гаф лик1енас.

К1илди агъул ч1алан курс яг1ар аркъагуна, шиникквар гъавурдиъ ихъуна кканде, чиппи гьер ягъа гъургъагуна, ишламиш аркъая ч1аларикес э предложенибур вереф, гъеге ч1аларин паяр э г1аттиваф, гъеге ч1аларин багунвелар, вархавелар э агвар

аркъаф.Гъеге гафарилас асуллу э хъефас дузди хъе фикирар ахъакъас хъеб, сасрайи петтин гъавурдиъ архъеб.

Биціи-биціи, 1-пе классилас тич хъучучлуна яглар аркъай кканде шиниккварис хъин гъургъаф предложенибирилди идеф, предложенибур гафарикес акбунаеттар идеф, гафар гьер шейъэрин ттурар идеф.

Программайиъ агвар акбуная гьер классиъ фидегъен ягларвелар хъуна кканчин шиникквдихъ гафунихъас, предложенихъас, текстихъас.

ГЪУРГЪА ЧІАЛАН ДЖУЪРАБУР

Ибур хъихъуб, йирк1в алийиб.

Агъихъуна,чиппихъди алдаркуна, гъургъая ч1алан мурад-матлаб, къастт фи ичин фикир акуб. Гъургъа ч1ал фагъумдиъ фацуб. Гъучафайдина, хурае текстин гъавурдиъ архъеб, гин мяг1на аттивас хъеб, алихъа суаларилди ге хаб ахъакъас хъеб.

Гъургъуб.

Коммуникативный къасттунихъ хъуттурфуна, лазимде гафар-ч1алар г1аттивуб.Сад сайихъай гъургъас (ахттилат акъас *диалогдиъай*) яглархъеб. Ахттилат ккеттгъас, ахттилатар аркъаттарихъай гъургъас хъеб, ахттилат ккирк1вас, алгъат1ас акъас хъеб, аркъа ахттилатихъди (йирк1в алийина аеттар) хъучадивас хъеб. Дарсунин т1алабарихъ хъуттурфуна, ахъакъас хъеб учин фикирдиъас фиштти аргвай ичин те яра ме кар (*рассуждение*), фишттинф ичин те яра ме шейъ ахъакъас хъеб (*описание*), фиттихъас хъунара хабар акъас, ахъакъас хъеб (*повествование*).

Ахттилатин адабвел яглархъеб: дарсунь, раккагъ, хулаъ гъургъа джурбур яглархъеб (салам ицлангъилди, гъайчлуна верегуна агъа гафар, гъил гъушубан гафар, баркаллагъин гафар, миннат аркъагуна ишламиш аркъа гафар). Агъихъа джил фиштти ичин:гъавайилас гъургъайчин, яваштти гъургъайчин: хъел вартт агъдихъуб, имунилди гъургъуб.

Хуруб. Учебный текстин гъавурдиъ архъеб.Лазим материал глаттивас хуруттиглас хъеб. Текстиъ аларгвагъилди, глаттаркагъилди агвар акъунае хабар (информация) джиклес хъеб. Хуру текстин теглем активас хъеб, фи дарс (леккул) гъушунчин шиникквди гъегидас пас хъеб.Текст фиштти паярис кквал акъас вейчин пас хъеб. Текстин хел активас хъеб: фишттин чалар, гафар глаттивунайчин автордин учин фикирир хураттис агвар акъас.

Ликлиб. Батларди, гъер хлерф глаттаркуна ягларверегъилди мертти, гигиенайин тлалабарий аегъилди ликленас яглархъеб.

Яглар акъунае правилабири тлалаб аркъаягъилди аттликлиб, агъай ликлиб (под диктовку).Унихъу текст яра хуру текст клвалас ликлиб (яра са-са паяр текстин, яра ирхи, клилди). Чиппифас шиниккварифасрпа са бицли, джикъе текстар чиппис тамашин темабирихъди (сочинение) хъитланас хъеб (чиппи хуру китабар къабул хъуна, яра художникари йирхлу ишкилар агуна, яра фи-хъунара кино,видеобур агуна).

Джикъиди хъуттурфанасе хъин **фидегъен ва фишттин** учебный материал айчин гъер классиъ. Хъин удигъди пунаегъилди – джалла классарий яглар аркъа джалла чаланразделарихъас, амма гъер са классиъ программийин материалдин джуревелар ая.

1-пе классиъ «Букварь» яглар аркъа вег1дайиъ ч1алахъас, ч1алан разделарихъас ягларвелар ппара адава. Х1ерфар яглар аркъагуна, слогар хъукъас аркъагуна, гаф слогарис пай аркъагуна, ишкиларихъ хъуттурфанди гафар к1вал аркъагуна, шиниккварин ул алчатуна кканде гафунин мяг1найил, гафунин паярил, гафар хъирт1анди хунае предложенибурил. Букварин ахирахъди йинае текстар хурагуна, ул алчатуна кканде гафарил, гебурикес хъунае предложени бурил, предложенибурикес хъунае текстил. Заданибури хъучикай кканде гебур текстил фикир акъас, фи-хъунара гисаг1ас джик1ес.

2-пе классиъ программайи т1алаб аркъая хубджи вахтт фатуб фонетикайис, графикайис.

Ме вег1дайи ппара алуч1уна кканде шиниккварил бат1арди хъукъуна, тег1ди, майданди текст хурас хъас, лик1ибарил гъил бат1арди алихъубал; бабан ч1алаъ ае сессар г1аттивас хъеб, гебур дузди х1ерфарилди лик1енас хъеб, са сес 2-3 х1ерфунилди агвар аркъаф. Дузди сесар агъихъуб, гафуниг1ра, джуврейи агъихъагунара. Агъул ч1алан алфавитиъ аедегъен х1ерфар йирк1уралас яглар акъуб, гафар дузди лик1иб, х1ерфариг1 арабур адартай, хъукъас аркъай лик1иб, х1ерфарин мукъ дух1уб даркъай лик1иб, гаф слогарис пай акъас хъеб, са хат1унилас сасрайилди дузди алттгъас яглар акъуб. Ачухъ сесарна ачухъдаваттар джувре акъас хъеб, гебурин джувревелар агвар акъуб.

Предложенинбинайин понятибур ккийиб. Предложенин г1анаъ ае гафарил фи кар алдейчин хъуттурфуб. Предложенин к1илиъ ае членар (подлежащее, сказуемое) г1аттивуб, гафарин

хъукъувелар джиклес алучуб. Чиппи шиникквари предложенибур хъитланас акъуб. Члукъ-члукъди яглар акъуб предложенин къастт, мурад фи ичин (ахъакъуб ичин, суал ичин, буюрмиш ичин), ирхи акъас вейчин предложенибур.

Ке х1а кар алеф джалла ч1алан разделар яглар акъубан 3-пе классил э. Гъеме классиъшиниккварис лингвистикайин бинайин понятиябур ирцланф,ч1алан паяр фишттинттарис агъаф ичин (существительное, прилагательное, глагол), фи джуъревелар айчин ч1алан паярин, гафунин паяр (мер1, бина, ахир, суффикс, приставка); хъара шиникквар таниш аркъа предложенихъай,словосочетанихъай (хъукъу гафар), текстихъай. Гъер са гъеге понятиин тагъараринджуъревелар агвар аркъа, гебирин арайиъ ае хъукъувелар, фиштти гъургъа ч1алаъ ишламиш аркъайчин. Ме ягларвеларил ппара кар алдея хабди классарисра.

4-пе классиъ ппара фикир алчатуна кканде гафунин дагишвеларил, гин формабирил, существительныбирин падежарил, глаголин дагишвеларил, гин вахттарил. Ме классиъ шиниккварис агвар аркъа фиштти сад сасрайихъ хъукъуна айчин гафар (управление, примыкание, согласование), чаб терминар дагъай, амма гъеге хъукъувеларил ул алчатуб, джиклиб предложенин г1анаъ сад сайихъай хъукъуная гафар, гебирин формабур фиттилас асуллу ичин (согласование: ахъакъас багнишихъас, хъеттиг1г1ихъас). Ц1айи яглар аркъа 4-пе классиъ предложенибурин г1анаъ подлежащеена сказуемое кидавай, хъара сасра, 1удпе нубатин членар аяф. Гъер классиъ удигъая классихъ хъуттурфуна, материал члукъ –члукъди четин аркъа.

«ХЪУКЪУНА ГЪУРГЪА ЧІАЛ («СВЯЗНАЯ РЕЧЬ»)

Гьер дарсуніъ шиникквар хъучикай кканде хурас. Садпе-
1удпе классариъ бина ккийна кканде дузди, хъукъуна, майданди,
гъавурдиъ ай агъул чІал ишламиш акъубан, агъул чІалалди
хурубан.

Шиникквари дузди хурай кканде гаф, предложение, дузди
агъихъай кканде агъул чІалан сесар, дузди алийина кканде
ударение, запятая аевусариъ бицілди гъатай, точка авусаъ чІукъ
хІайи гъатай хуруб лазим э.

Шиникквари текст хурагуна, мегІелимди ул алчатуна кканде
фиштти хурай айчин гебури: суалин предложение хурагуна –
суалин интонация, буюрмишинф ичин – гъегишттин интонация,
шадвел агвар акъас кканхъичин – шадвелдин интонация,
пушмалвелдин – пушмалди. Чиппи хурай ая текстин гъавурдиъ
архъай кканде гебур. Гъеме кар бегъем хъебан бадалди
мегІелимдифас хъасе хуруттихъас суаларилди хабар гъушас,
ахъакъас хъучикас.

Садпе классариъ гІаттивуна кканде хура текстар:
шиниккварис ягІа лихунарихъас, гебурин фикир-фагъумди фарцан
курарихъас. Гъемиштти идегуна, текст хурая вегІдуни, китабиъ
ликІинаяттарихъас кидавай, хъара чиппис ягІаттарихъасра
ахъакъас хъучикай кканде шиникквар, хуруттикес муфиІэт
кеттивуна кканде гебури.

«Хъукъуна хура чІал» агъа разделдиъ ппара вахтт фатуна
кканде текстихъай кар акъубас: текстин мягІна фикирдиъ фацубас,
хаб гъеге ахъакъас хъеб, чиппи шиникквари высказыванибур

хъит1уб. К1илин истти, нае тема алттвейчира, ппара фикир йина кканде текстис: лирк1енттис, агъихъуна ахъаркъаттис.

«Хъукъуна гъургъа ч1ал агъа разделдиъ текстихъай кар аркъагуна магъмевусарил ул алчатуна кканде:

– текст фиттис агъаф ичин гъавурдиъ ихъуб (1уд-хъибу предложение, яра ац1уна предложенибур мяг1найилдира, грамматикайин законарилдира хъукъунаеттар сад сайихъай);

– текстинна сад сайихъ хъудукъунае предложенибирин джуъревелар агвар акъуб (гъегиштти предложенибур са темайилди хъукъуна авейдава);

— текстин тема; фиттихъас ичин ге аттивас хъеб, джикъи фиттихъас ичин ге текст ахъакъас, пас хъеб;

— текстин ке 1айи кар але мукъ, мяг1на фи ичин аттивас хъеб;

– текстин ттур (к1ил); текстис ттур хъит1анас хъеб, ттур алилангуна, текстин мяг1найилас асуллу хъуна кканеф идеф;

Текст пай акъас хъеб; текст паярис пай акъас хъеб (микротемабур джик1иб), гъеге паяр сад сайихъай хъукъунаягъилди джик1иб (хъукъуб агвар аркъа гафар); гъер биц1и темайин башламиш аркъа пай, уч мяг1на агвар аркъа пай, алгъарт1а пай.

Гъургъа ч1ал бегъем аркъагуна, мег1елимдивас хъасе (вахттуни, се1етари мункилвел иц1андехаб, учис мег1елимдис кканди айчин) 4-пе классиъ шиниккварис агвар акъас джуъревелар простой предложенибиринра сложныбирин. Однородный членара г1ае простой предложенибиринра сложносочиненный предложенибирин джуъревелар агвар акъуб; сложноподчиненный

предложенибурихъай таниш акъуб, гъегебири паяр фиштти сад сайихъай гъучадивуна айчи агвар акъуб.

Батларди жуван члал, бабан члал яглархъеб ппара асуллу э дарсуниъ ая гъавайиласра (тамашингъилди, глешкъунис хурагъилди шиникквари ицланди айчин дарс). Меглелимдифас хъичин, шиниккварин глешкъ архъагъилди дарс гъас, гебирин члалаъра глешкъ архъасе, гебирин лекъулра удигъди весе.

Меглелимди гъемишанди, джалла классариъ фикир ицланди кканде шиникквари грамотно, гъалатлар даркъай ликлибал. Программайиъра, учебникдиъра агвар акъуная магъмишттин правилабур:

- 1) сесар хлерфарилди ликлиб;
- 2) гафар са хатлунилас сасрайилди алттфайшуб;
- 3) гафар джурейи ликлиб (раздельное написание);
- 4) хла хлерфунилас ликлиб.

Гафарин диктант аркъагуна магъмидегъен гафар хъуна кканде:

- 2 класс — 8—10 гаф; 3 класс — 10—12 гаф;
4 класс — 12—15 гаф.

Контрольный диктантар аркъагуна, текстиъ магъмидегъен гафар хъуна кканде:

- 1 класс — исан ахираъ 15-17 гаф;
2 класс — садпе суъре исан ахираъ 25—30 слов, исан ахираъ 35—45 гаф;
3 класс — садпе суъре исан ахираъ 45—55 слов, исан ахираъ 55—65 гаф;

4 класс — садпе суьре исан ахираъ 65—70 слов, исан ахираъ 75—80 гаф.

Изложенибирис глаттива текстариъ диктантилас 15-20 гафунинди вартт ахьуна кканде.

Бицли классариъ орфография джувьреразделсуман яглар аркъайдава. Орфографин правилабур глацихьуна аве грамматикайин темабиригл, гьер са тема алттверегуна, орфографин правилабура яглар акьуна кканве.

Ппара хла шартл э бицли классариъ агьулчлал яглар аркъагуна, шиникквар батлар хатларил (каллиграфил) алихьуб.

Садпе классиъ меглелидин суман, чаб шиниккварин къастт хьуна кканде батларди ликлиб, ягди алучлуна кканде батлар хатл хьас упражненибур акьубал, прописарихъай кар акьуб. Батларди хатларил алучлусуман, кар акьуна кканде бицли-бицли 2-пе суьре исалас тич, дузди ликлибалра, грамотно ликлибал. Гьеге кар килилиъ гьас, къасустти са урок аркъай кканде «Мертти ликлиб агьаф» («чистописание»).

2- 4-пе классариъ батлар хатларил алучлагуна, ул ппара алчатуна кканде гьер са шиникквдин хатлунил, гин фи гьалатл айчин, ги нае хлерф дузди лиркленчин, нае далиркленчин, фиштти хьукъас аркъайчин хлерфар. Гьерттин (индивидуально) хатлунил джувь-джувьрейи алучлуна кканде.

Вахттуниъ ами шиникквдин гьалатлар агухаб, хатл дуз акъас хьасе: гьерттин тетрадик меглелимди агвар акьуна кканде фиштти дузди, батларди ликлина кканчин хлерф. Гьеме кардис вахтт ами фикир дайичин, хуппай дуз акъас четин хьасе. Меглелимди ягъан-

ягъан джафа алийина батлар хатлар акъубал шиниккварис, гьер дарсунь 5-7 минут дехлера шиникквдис агвар аркьай кканде нандиь ги цлакуна лирклендейчин, гис агвар акъуна кканде каллиграфин къайда; Гьер урокиь хъучикай кканде 2-3 строчка шиниккварис ликленас четин вере суман хлерфар, слогар, гафар ликленас. Хабди, джалла дарсарий чаб шиникквар алихъуна кканде дузди ликлибал, чиппи чиппин ликлиттарил алгъузубал.

Бицли классарин шиниккварис четин э батларди ликлибалра алукуьас, орфографически дуздиликлибасра фикир ес. Гъеге четинвелар члукуь акъас меглелимди ул алчатуна кканде гьер дарсунь сасуманди пай акъас гьер джуьре заданибур:лиркленттар, хураттар, бицли дурхлуб глацихъуна кканде, сакинди чипин дарс акъас вере суман гъава ай кканде дарсунь. Наглядный пособибур (таблицабур, раздаточный карточкабур, презентацибур) хъуна кканде, шиникквдинглешкъ датлас хурубаъ, ппара лайи заданибур йина ккандава, гъемишанди тетрадар проверка аркьай кканде.

АГЪУЛ ЧІАЛАН СИСТЕМАЙИН КУРС

Хурас-ликленас яглар акъуб

I КЛАСС

Джалла курарин бина ккилан вахтт э садпе класс. Гъеме веглдайи фишттин бина ккийичин, гъегистти хъасе хуппайра. Джалла курар дуьхъес акъувелдин кар алди аяф э хура члалал. Шиникквдис ягла члалалди, садпе ягъалас мич унихъая члалалди

дарсар ицланди хьичин, гебурис рехлѧт хьасе джалла сасра дарсарин гъавурдиѧ архьас.

Джалла разделар (фонетика, грамматика) яглар аркъагуна, удигъай гъавурдиѧ ихьуна кканде фиттис пуна аеттар ичи ге терминар, гебурин мяглана, хуппай ге разделарихьас. Бицли-бицли шиниккварис яглар акьуна кканде фишттин сесар агъихъай ичин хьин, фиштни ге сесар сад сайив афиланди гафар вей ичин, гафар сад сайихъ хьукьас аркъай предложенибур фиштни хьин хьиртланчин. Чаб шиникквар хьучикай кканде предложенибур хьитланас.

Садпе суьре иса шиникквар ликлибас-хурубарис хлезур акьуна кканде. Агьул члалан сесар, гафунихъай агъихъагуна фишттин сесар унихъайчин, агъихъайчин ул алчатуьб; ачухъттар, ачухъдава сесар дузди агъихъуб. Гаф слогарис пай акьуб, слогариѧ ае ачухъ сесар, ачухъдаваттарин вазифабур агвар акьас.

Меглелимди алихъу суаларис джуваб ес хьеб. Предложенихъай, гафунихъай таниш акьуб. Яглар акьунае цлае гафарихъай предложенибур хьитлуб. Ахттилат предложенибурис, предложенибур гафарис, гафар слогарис, слогар сесарис пай акьуб. Ишкиларихъ хьуттурфанди гебурихъас ахъакьас хьеб.

Шиникквар партайихъ дузди экьубал, дузди ручка фацубал, тетрадь удигъ дузди агъийибал ул алчатуна кканде меглелимди; бицли-бицли гьил алархъубан бадала, гьер джуьре хатлар, накъишар йирхлас хьучикуьб, дузди ккеттгъаре хатлар, адагъаре хатлар, гирген хатлар акьас хьучикуьб, хьихъуна ликлибарил алихъуб.

Букварин вег1да

Хурас яг1ар акьуб. Предложение пай акьуб гафарис, гаф – слогарис, слогар – сесарис. Дузди сес агъихьуб, агъихьу сес х1ерфунилди агвар акьуб. Ачухъ сесаринна ачухъдава сесарин х1ерфар яг1ар акьуб.

Гьер джуьрайин слогар: 1ари са ачухъ сес аеттар, ачухъ сесра ачухъдаваф аеттар, дахьу слогар (*ма-гъа, гу-ни*); алакьу слогар (*дар-сар, ур-чар, кал-туф*), хьйбу х1ерфунин са сес агвар аркъаттар (*гьер- к1вар*).

Букварик йинае предложенибур, текстар хуруб, удигъай слогарилди, хабди хъихьуна.

Биц1и х1ерфарна х1а х1ерфар лик1иб, гафунин г1анаъ гебур чаб чиппихъай хьукъас акьуб, предложенибур хьит1уб.

Биц1и х1икатар, ахттилатар, удигъай слогарилди, хабди хьукъуна, садихъди хуруб.

Хуруна ая предложенис, х1икатис, текстис яра китабик кея ишкилихъ хьуттурфуна суалар ес хьеб. Хуру текстис ттур ес хьеб. Текстин мурад-матлаб аттивубас кумакин суалар алихъас хьеб. Суаларис джувабар иц1ангуна, лазим предложенибур текстиг1ас г1аттивас хьеб. Хурагуна, гьер са ишан аевусаъ (запятая, точка и т.д.) лазимгъилди гъатай, лазимгъилди джил агъихъай (интонация) хуруб. Предложенин ахирахъди джил яваш акьуб.

Диалог г1ая текстар хуруб. Хьуттурфу кинобурихъас, мультфильмарихъас ахъакъас хьеб, гебурихъас алихьу суаларис джуваб ес хьеб.

Джикъе стихотворенибур йирк1уралас яг1ар акьуб.

Агьул ч1ал яг1ар аркьагуна, ппара фикир йина кканде ц1ае к1илиьас димари «Сесна х1ерф», «Гаф», «Предложение» агьа разделарис.

Сесна х1ерф

Сесарихьасна х1ерфарихьас ахьаркьагуна, агвар акьуна кканде х1ерфунинра сесунин джувьревелар. Сесар хьес унихьаттар э, хьин агьихьаттар э; х1ерфар инсанари аркьа хат1ар э к1еджик гьеге сесар агвар аркьас.

Ачухь сес фишттинтис агьаф ичин, ачухь давафе фишттинттарис ичин агьаф агвар акьуна кканде.

Агьул ч1алан алфавитиь ая са-са х1ерфарихьас джувьрейи (особо) пуна кканде мег1елимди: (о, ь, ы, ё), х1ерфари агвар аркьа сесар адава агьул ч1алаь, гебур 1уьрус яра сасра ч1алариьас адинае гафар дузди лик1енас пуна г1ачихьунаеттар э алфавитиг1.

Лик1ибарин дарсариь ул алчартай, мугьатти хьуна кканде дузди, хат1униьай щиникквари аттлик1ибал. Биц1и-биц1и гьавурдиь ихьай кканде щиникквар агьихьа сесаринра гебур агвар аркьа х1ерфарин джувьревелар аеф. Гаф слогарис пай акьас яг1ар акьуна кканде. Мег1елимди агьай (под диктовку), щиникквари дузди лик1енас яг1ар акьуна кканде. Щиниккварис яг1ар акьуна кканде чиппи йирк1уралас яг1ар акьунаеттар лик1енас вей.

Гаф

Ме раздел башламиш акьуна кканде гафунин лазимвел фи ичин, фикьас хьеттар ичин гебур. Гьер са гаф э гьер джувь шейьэрин ттурар э (кунарин, лекарин, нахширарин, гьванарин, хьеттарин,

к1урарин и т.д.). Гьер са гаф агьул ч1алан хьин агьихьагуна, гьеге ч1ала яг1арвел иц1анде: фи шейьэрихьас ичи агьаеф, фиттин ттур ичин ге, гафар ая са мяг1на хьаеттар, ая 1у-хьибуд хьаеттар, шейьэр хьимуд аячин, шейь ае мукь и т.д. Магьа миштти:

Булах – хьес яг1а гьеге инсанари хьед агьац1ас рех1ят хьурай пуна, акьунае мукь идеф.

Булахар– агьагуна, са булахи хьас дава гьургьаяф, 1у-хьибуйихьас э.

Булахикк – агьагуна, булахин к1енакк идеф ккеяф фи хьунара, фуш хьунара.

Муул – инсандин сив алчадива, удигьди ая багварис алийина ттур э.

Чакмайин *муул* – алтте мяг1на э.

Гафунихьас яг1ар аркьа разделдиь шиниккварис яг1ар акьуна кканде багунвел ая гафарихьас. Магьа миштти:

Г1урч – *г1урчахьан*; *ц1а* – *ц1алипан*; *гьил* – *гьилив* (1удпе гаф садпеттикес хьунаеф э. *Гуни*, *х1уни*, *руб*, *т1уб* агьагафарин фера багунвелар чаб чиппихьай адава.

3-пе классиь шиниккварис яг1ар акьуна кканде ч1алан паяр: шейьэрин ттурар (существительныбур), лихуб-т1ушуб агвар аркьаттар (глаголар), ранг, т1абилэт агвар аркьаттар (прилагательное) хьара сасрабура.

Шиникквар гьавурдиь ихьуна кканде ч1алан паяр г1аттивас кумак аркьаф суаларилди э пуна.

Предложение

Предложенихьас ахьаркьа разделдиь шиниккварис яг1ар

акъуна кканде:

а) мяг1найихъ, къасттунихъ хъуттурфуна г1аттива предложенин джуьрабур: *хабаринттар, суалинттар, буюрмишинттар*;

б) предложенин г1анаъ ае гафари фи лихун аркъайчин (к1илин членар, 1удпе джалгаинттар);

в) гьер са гаф предложенин г1анаъ фиштти сад сайхъ хъукъай ичин.

1-2 классариъ шиниккварифас хъуна кканде текстиг1ас лазимде предложение г1аттивас, предложенибур хъит1анас. Гафунинра предложенин джуьревеларагвар акъас хъеб. Гьер предложение учин къасттунихъ хъттурфуна, гьеге джуьрайис агъихъас (суалинф – суалингъилдди, пушмалинф – пушмалинди, шадф – шадтти). Предложение башламиш аркъагуна агъихъа гъава сад, предложенин ахирахъди – джуьреф. Гьер са предложенин к1илиъ х1а х1ерф лирк1енф, ахираъ точка ирх1аф. 2-пе классиъ шиниккварис агвар акъуб лазим э запятая г1ая предложенибур, фиштти хурай чин гъегишттин предложенибур. Чиппис предложенихъас яг1архъеттар ишламиш акъас алархъуна кканде шиникквар.

Хуруная текстин суаларис джувабар ес хъеб. Ишкилихъ хъуттурфуна, гин матлабихъас пас хъеб. Хурай, гьургъай алархъебан бадалди шиникквар хъучикай кканде чиппис яг1а х1икатар, хуру китабар ахъакъас хъучикас, гъегисаъ ае героярин ттурар к1вал акъас, гебурин иджвел-1айвел агвар акъас хъеб. **Агъуларин мисалабур, дадарин ч1алар яг1архъеб.**

ХУЛАЪ ХУРАТТАР

(внеклассное чтение)

Шиникквдин яшанин фагъумди фарцансуман рех1ятин китабарихъай таниш акъуб. Мег1елимди пе китабарин ттурар к1вал акъуб, фиттихъас ичин гебур ахъакъас хъеб.

Шиниккварис яг1архъеб лазимттар

1-пе класс ккирк1вагуна, исан ахирарис, шиниккварис яг1архъеб лазим э:

–гафуниъ ае сесар фишттинттар ичин ахъакъас хъеб(ачухъттар, ачухъдаваттар джуъре акъас хъеб);

–са биц1и х1икатил, ахттилатил йирк1в алийихаб, мег1елимдин суаларис джуваб ес хъеб;

– 3-4 гафунихъай предложении хъит1анас хъеб (яра диктант лик1иб);

– чиппис яг1ае китабарин ттурар пас хъеб, гъинахъас, фиттихъас ичин ахъакъас хъеб;

– йирк1ураластти 3-4 стихотворение яг1ар хъеб.

II КЛАСС

ФОНЕТИКА, ГРАММАТИКА, ДУЗДИ ЛИК1ИБ ВА

Ч1АЛ БЕГЪЕМ АКЪУБ

Садпе классиъ алттушуттар к1вал акъуб.

Сесарнах1ерфар.

Сесарна х1ерфар. Ачухъ сесарна ачухъдаваттар, гебури
джуьревелар агвар акьуб.

Ачухъ сесарна ачухъдава сесар х1ерфарилди агвар акьуб.

Кикъу (геминированный, удвоенный) сесар агвар аркъа
х1ерфар: **кк, тт, пп, чч**

Нафас хъай (придыхательный) агъихъаттарна
хъадавайагъихъа сесар: **п, т, к.**

Хъукъу х1ерфари агвар аркъа сесар: **гъ, гь, къ, къ, хь, хь, уь,
т1, ц1, п1, ч1, к1 .**

Ачухъ сесарин хъерфар: **э, й, е, я, ю; о, ё, ы**

Лабиал сесар: **гв, гьв, к1в, хв, къв,** гебур дузди агъихъуб.

Слог. Гафар слогарис пай акьуб. Слогарилди гаф са
хат1унилас сасрайилди алттфайшуб, лабиал сесар г1ае гафар дузди
слогарис пай акьуб, сасра хат1унилди алттгъас яг1архъеб.

Алфавит. Алфавит яг1ар хъеб. Алфавитин къайдайиъай
гафар г1аттивас, атас хъеб. Словардихъай кар аркъагуна, алфавит
ишламиш акъас, алфавитин кумакилди гаф джик1ес яг1ар акьуб.

Ударение. Ударение алдея слогарна, алдаваттар джуьре
акъас хъеб, агъул ч1алаъ ударение ппара нае слогдил ичи алвэф
хъуттурфанас. Словардихъай кар акьуб ударенин тагъар агвас.

Гаф, гафунин мяг1на-матлаб

Гафунин мяг1на. Са гаф хъаеттар, ппара мяг1набур агвар
аркъа гафар. Чиппин мяг1найихъ ва алихъа суаларин кумакилди
гьер джуьра гафар г1аттивуб:

Шейъэрин (предметарин) ттурар – **существительныбур** (фи?)

фуш?), лихуб-тлушуб агвар аркьаттар – глаголар (фиркья, фикьуне, фикьасе?).

Шейэрин тагьар агвар аркьаттар – прилагательныбур (фишттинф?)

Ттурарин еринар – местоименибур. Гьеге члалан паяр текстиглас глаттивас яглархьэб. Гебурин хьукьувелар агвар акьуб.

Хас ттурар: инсанарин, шагьурарин, хурарин, сувар, нецлварин, маларис хьитлунае ттурар хла хлерфунилас ликлиб.

Члалаь ая гафар джуб-джуре акьуб (кунар, лекар, кьабар, лубклер, хьеттар, нахширар, хьара сасра джубрабура).

Предложение Текстиглас предложенибур глаттивас хьэб. Предженибур джуре акьас хьэб. Предженин гланаь ае гафарин хьукьувелар джиклес хьэб. Алихьунае суаларис предложенибурилди джуваб ес хьэб. Предженин ахираь точка ирхлуб, суал алихьагуна са ишан (?), шадвелар агвар аркьагуна сасра ишан (!) агвар акьуб. Гьер предложение хла хлерфунилас башламиш акьуб. Предложение фитихьас ичин, гьинахьас ичин ахьакьас хьэб, лазимде гафар глаттивас хьэб.

Хьихьуна гьургья члал бегьем акьуб. Ме кар бегьем хьэбан бадали гиниккварис яглар акьуна кканде текстин план акьас. Хурая темайихьас предложенибур хьитланас хьучикас. Предженибур чаб чиппихь хьукьас яглар акьас. Ишкиларихь хьуланди ахьакьас яглар акьас.

Исан ахирас шиниккварис яглар хьуна кканде:

– литературный члалалди дузди, атлуна, лазимвусаь гьатай, лазимдегьилди джилра агьихьай 150-200 гаф ае текст хуруб;

– хурунае текстин асул-кьусул аттивас хьеб. Хура текстин дузди гъавурдиъ архьеб. Суаларин кумак фай текст пай акьас хьеб, жуван ч1аларилди, уч гъавурдиъ архьегъилди шиникквдифас ахъакьас хьеб;

– дузди, мертти, сасуман арабура г1артай, са хат1униъай гафар лик1иб;

х1а х1ерфунилас лирк1ен гафар дузди лик1иб, «и»«й» х1ерфар г1ая гафар джуьре акьас хьеб, «ъ», «1», гебур г1ая гафар дузди лик1иб;

предложение башламиш аркьагуна, инсандин ттур лирк1енгуна садпе х1ерф х1а х1ерфунилас лик1иб. Предложенин ахираъ ирх1а ишанар яг1ар акьуб.

Мертти лик1ибар

Биц1и х1ерфар джаллабур чаб чиппихъ хъукьас аркьай лик1иб:

1) и, ш, г, п, т, т1, й, н, р, у;

2) л, м, ц, ц1, щ, ь, гъ, уь,ы;

3) в, о, ю, ф, д, б. я;

4) с, е, ё, ч, ч1, ь, 1, гъ, в;

5)з,х, хь, хь, ж, к, к1, кь, кь.

Предметдин нетиджабур (результатар).

2-пе класс ккирк1у шиниккварис яг1архьеб лазим э:

– алфавит, х1ерфарин ттурар, ачухъ х1ерфарин ттурар, ачухъ ва ачухъ дава сесарин ишанар (х1ерфар);

– гафунин кьат1 са хат1унилас сасрайилди алттгъаре кьайдабур;

Шиниккварифас агърукъай кканде:

– гафар, предложенибур, 30-40 гаф ая текстар, х1ерфар г1адартай, бат1арди мертти, дузди лик1иб;

– гафар слогарис пай акьуб, ударение алдея слог г1аттивуб, гаф слогарилди алттгъас хьеб сасра хат1унилди;

– инсанарин ттурар, х1урарин, шагъурарин, ттурар, маларис хьит1у ттурар х1а х1ерфунилас лирк1енф идеф;

– кьукъу х1ерфари, кикъу х1ерфари агвар аркъа сесар, лабиал сесар агвар аркъа х1ерфар г1ая гафар дузди лик1иб;

– **е, ю, я, й, ъ**х1ерфар г1ая гафар дузди хуруб, лик1иб;

– фонетикайин разбор акъас хьеб: гаф слогарис пай акьуб, ударение але слог г1аттивуб, хьиму слог айчин агвар акьуб, х1ерфаринна гебири агвар аркъа сесарил ул алчатуб

– гафарил дузди суалар алиянас яг1архьеб, суаларин кумакилди г1аттивас хьеб задарин (шейъэрин) ттурар, тагъараринттар, т1ушуб-лихуб агвар аркъаттар: фуш? фи? агъа суалари агвар аркъаттар (одуш.- неодуш.).

– предложениъ гафарин арайиъ ае хьукъувелар, предложенин к1илин членар (подлежащее, сказуемое);

– предложенинин к1илиъ х1а х1ерф лик1иб. Ахираъ точка, суалин ишан, восклицательный ишан лик1иб;

20-30 гаф ая текст хуруна, суаларин кумак фай изложение лик1енас хьеб.

3 КЛАСС

ГРАММАТИКА, ДУЗДИ ЛИК1ИБ, Ч1АЛ БЕГЪЕМ

АКЪУБ

2-не классиъ алттушу материал к1вал акъуб

Гаф, текст, предложение гъургъа ч1алан единицабур э. Шейъэрин, тагъарарин, х1ерекатвеларин ттурар.

Сесарна х1ерфар. Ачухъ сесарна ачухъдаваттар. Лабиал сесар. Киъу)ирхи) агъихъас сесар, хъукъу х1ерфари агвар аркъаттар.

Предложение. Гебурун джурабур (хабаринттар, суалинттар, буюрмишинттар). Предложенин ахираъ ата ишанар. Предложенин к1илин членар, 1удпе нубатин членар. Предложениъ гафарин арайиъ ае хъукъувелар.

Гаф. Гаф фиштити хъунаеф чин.

Багунвелар ае гафар.

Гафунин паяр. Диб ва ахир, мер1, суффикс, префикс.

Гъеге паяр г1аттивас хъеб гафуниг1ас. Са мер1уьнин гафар агвар акъуб. Суффиксарин, префиксари кумакилди гафар хъеб.

Лексика.

Гафунин мяг1на (лексическое значение)

Са мяг1на хъаеттар, ппара мяг1набур хъае гафар.

Синонимар. Антонимар.

Ч1алан паяр.

Существительное

Существительныйдин мяг1на-матлаб. Гин суалар. Хас ттурар (собственныбур), нарицательныбур. Х1а х1ерфунилас лирк1енттар

гебириглас. Существительныйдин къадарин формабур. Къадар ппара агвар аркъа суффиксар(-ар, -ер, -бур,-вур).
Существительныйдин падеж. Падежарис дагишвелар.

Прилагательное .

Прилагательныйдин мяг1на-матлаб, гин суалар.
Прилагательныйдин тек формана ппара къадарин формабур.
Прилагательныйдин дагишвелар. Предложениъ гебурин вазифабур.

Числительное

Числительныбурихъай таниш акъуб, гебурин мяг1на агвар акъуб, гебурис иц1ан суалар. Къайдайин, нубатин числительныбур.
Йиц1удар агвар аркъа числительныбур вере тагъарар агвар акъуб (30 – хьибугелай йц1уд, 60 – ерхьигелай йиц1уд яра хьибугелай къад).

Глагол (14 се1эт)

Фи яг1айчи шиниккварис глаголихъас к1вал акъуб. Фи мяг1на хъая глаголихъ, фишттин суаларис джуваб иц1анде глаголари. Глаголин вахттар, асул формабур (инфинитив, масдар).
Глаголар текстиг1 джик1иб, гебур дузди ишламиш акъуб.

Гафарихъай кар акъуб

Чаб чиппихъай мяг1найин багунвелар ае гафар, мер1 сад иде гафар текстиг1 джик1иб. Лазим гаф текстиг1ас г1аттивас хъеб,

гяхъай хъукъунае гаф джиклес хъеб. Гафарис суал йина, мяг1на агвар акъас хъеб.

Предложение (12 се1эт)

Фиттис агъаф ичин предложение ахъакъуб. Хабарин, суалин, буюрмишин предложенибурихъай таниш акъуб. Гъеге джуьрайин предложенибур чиппи шиникквари хъит1анас акъуб, текстиг1ас г1аттивуб. Предложенин к1илиъ ае членар (главныбур), 1удпе джалгайин (второстепенныбур).

Хъукъуна, дузди, бат1арди гъургъуб(связная речь)

Текст. Текст пай акъас хъеб, гъер са пай учин биц1и мяг1на хъаеф хъуна кканде. Гъер са пай текстин сасра паянихъ хъукъас аркъа гафар г1аттивас хъеб. Текстин асул-усул аттивас хъеб. Текстин к1ил, ахир, я1 г1аттивас хъеб.

Мег1елимдин кумак фай план лик1ина, планиъас хаб текст ахъакъас хъеб. Ишкиларихъ хъуттурфанди, са биц1и текст, сочинение хъит1анас хъеб. Кледж лик1енас яг1ар акъуб. Х1уьлматин гафар, ч1алар, предложенибур ишламиш акъас яг1ар акъуб. 30-40 гаф ае изложение лик1иб. Алихъу, агвар акъу темайихъди 2-3 хъукъу предложенибур хъит1уна лик1енас хъеб.

Исан арайиъ алттушуттар к1вал акъуб

Текстна предложение. Хабарин, суалин буюрмишин предложенибур. Восклицательный предложенибур. Гаф. Гафунин

паяр. Ч1алан паяр:существительное, прилагательное, числительное, глагол.

Мертти лик1иб

Гьер дарсуниъ шиниккварин лик1ибарил ул алчатуб, 1у х1ерфунин, сасуман х1ерфари агвар аркья сесарил ул алчатуб.

Предметин яг1архъевеларин нетиджабур (результаты).

3-пе класс ккирк1у шиниккварис яг1архъеб лазим э:

– гафунин паяр: префикс, суффикс, мер1, диб, ахир;

– ч1алаъ фишттин паяр айчин (ч1алан паяр): существительное, глагол, прилагательное, числительное, ттуранин еринар (местоименибур);

– предложение, гин паяр: к1илиъ ае членар (подлежащее, сказуемое), 1удпе джалгаин членар(определение, дополнение, обстоятельство).

Исан ахираъ шиниккварифас вей кканде:

– бат1ар хат1арилди лик1иб, алттушу орфограммабур г1ае 40-50 гаф ае текст дуздихуруб, мег1елимди агъай (под диктовку) лик1иб, аттлик1иб;

–гаф слогарис, слогар сесарис пай акъас хъеб; ачухъ сесарна ачухъдаваттар г1аттивас хъеб, ударение алди ая сес (слог) агвар акъас хъеб;

–гафуниъ ае х1ерфарна, гебири агвар аркья сесар яг1архъеб;

– ч1алан паярин джувъревелар мяг1найилдира, грамматикаин категорилбирилдира (падеж, къайда хъаеттар, вахтт агвар аркъаттар);

– предложенин гланаъ ае гафарин арабириъ ае хьукъувелар глаттивас хьеб;

текстиъас изложение ликленас хьеб, текстихъди план ликленас хьеб (меглемимдин кумак фай).

4 КЛАСС

ГРАММАТИКА, ДУЗДИЛИКІИБ, ЧІАЛ БЕГЪЕМ АКЪУБ

Удигъ классариъ, алттушуттарквал акбуна, ахтармиш акуб

Гаф. Гафунин паяр. Гафарис ицлан суалар, чалан паяр.

Сесарна хлерфар. Сесна хлерф джуьре акуб. Лабиал сесар, геминированный сесар квал акуб. Придыхательный сесар, абруптивар, фарингальныбур, сонорныбур.

Предложенин гланаъ ае гафарин арабирин хьукъувелар(суаларин кумак фай) аттивуб.Словосочетанибур (луд-хьибуд мягнайилдира, грамматикайилди хьукъунае гафар), гебирин джуьрабур, килииъ гьузуна ае гафунихъ (стержневое слово) хьуттурфуна, аттиваттар Предложенин джуьрабур (гин мурадихъ хьуттурфуна аттиваттар): хабаринф, буюрмишинф, суалинф. Предложенин килииъ ае членар(подлежащее, сказуемое), лудпе джалгайин членар. Са джинсунин членар (однородные). Гьегебурин арайиъ лирклен союзар (-на, -ра, ва, амма). Предложенин ахираъ ирхла ишанар (точка, суалин ишан, восклицательный ишан). Сложный предложенибур: луд-хьибуд простоярикес хьунаеттар, гьеге предложенибур хьукъас аркьа

тагъарарил, союзарилул алчатас. Простой предложенибирин гъава хъуттурфуна г1атттива джубрабур.

Ч1алан паяр

Существительное

Фишттин гафарис существительныбур агъайчин гъучафайдеб, Существительныбурин падежарихъай таниш акъуб. Эргатив падеж. Асул падеж. Мукъарин падежар. Гебирин ахирар. Падежарин суалар. Падежарин ахирар дузди лик1иб. Ппара къадар агвар аркъа ахирар существительныбурин.

Прилагательное

Прилагательныйдин мяг1на, гин мурад-матлаб. Гис иц1ан суалар. Ппара къадар агвар аркъа ахирар. Прилагательныйдин дагишвелар. Существительныйдихъай хъукъуна аегуна (словосочетанибириъ) прилагательное дагиш вейдава е падежариъ, екъайдайиъ: *ире тук – ире тукар, ире тукус – ире тукарис*.

Ттурарин еринар (местоимение)

Местоименибурин мяг1на, гебурин вазифабур (функции) предложениъ, словосочетаниъ.

Касдин ва суалдин местоименибур (фуш? фие?). Ц1айи гъавурдиъ ихъуб гебурихъас. Падежарис гебур фиштти дагиш вейчин, дузди лик1иб, ч1алаъ ишламиш акъуб.

Глагол.

ГЛАГОЛ

Глаголин мяг1на, гин мурад-матлаб, предложениъ гин вазифабур. Глаголин асул форма (масдар). Асул формайин дагишвелар (падежариъ, къадарин формабур). Глаголин целевая форма (мурадвелдин форма). Глаголин инкарвелдин форма (отрицательная). Глаголарин суффиксар. Сасра гафарихъай гебур ишламиш аркъагъилди, хъукъагъилдп. Предложенин г1анаъ глаголин мукъ, гил але кар яг1ар акъуб.

НАРЕЧИЕ

Наречин мяг1на, гебирин суалар, предложениъ гебирин аркъа лихуб, гебирин вазифа.

СОЮЗ

Союз ч1алан пай идеф. Союзарил але вазифа. Предложенин г1анаъ гебур ишламиш акъуб (са джинсунин членар хъукъас акъуб сложный предложенин паяр хъукъас акъуб).

ГАФАРИХЪАЙ КАР АКЪУБ

Исан г1анаъ джалла темабур алттверегуна, шиниккварихъай кар акъуна кканде синонимар (мяг1найин багунвелар аеттар), антонимар (мяг1найилди къаншарди аеттар), са мяг1на хъаттар, ппара мяг1набур хъае гафар дузди ишламиш акъуб, гебург1аттивас хъеб предложениъ, текстиъ. Гебур дузди лик1иб.

ХЪУКЪУНА ГЪУРГЪА Ч1АЛ

Хъукъуна шиникквди гъургъа ч1ала агвар аркъа гъургъубан, яг1авеларин къайда. Гъургъа ч1ала э абур агвар аркъаф. Хуру

материалар хаб ахъакъас,йирк1уралас ахъакъас, алихъу суаларис джувабар ес хъеб.

Текст.

Текст. Гин г1анаъ ае предложенибур джалла са мяг1найилди (темайилди) хъукъунаеттар идеф. Хъукъувелар агвар аркъа гафар джик1иб гьер предложениъ. Текстин паяр (джуъре акъас вере бици мяг1найилди г1аттиваттар), абзацар г1аттивас хъеб (вводная часть, основная, концовка) джуъре акъас хъеб. Текстис ттур ес хъеб. Текст ахъакъас хъеб. Ишкиликес текст хъит1анас хъеб. Алихъу темайихъди текст хъит1анас хъеб.

Текст. Текстихъай кар акъуб лап х1а вазифа ме классиъ. Шиникквар алихъуна кканде текстин мяг1найин гъавурдиъ архъебал. Чиппифасагвар акъунае темайиъас хъукъу предложенибур хъит1ас хъеб. Текстихъай кар аркъай кканде гьер дарсуниъ исан г1ана. Шиниккварис яг1ай кканде:

-текстин г1анаъ ае предложенибиринра, сасра джуърейи, хъудукъуна ая предложенибирин джуъревелар яг1архъеб, гебур савусал аркъа тема адаваф. Текстин структура аттивас хъеб, текстпаярис кквал акъас хъеб (башламиш аркъа пай, основная часть, алгъарт1а ахир);

– гъеге паяр сад сайихъай фишттин гафарилди хъукъас акъунайчин, джик1иб (ахир основной частихъай, удигъ гъае пай я1аниг1 г1аттихъай);

– предложенибур чаб чиппихъай фиштти хъукъас акъунайчин текстиъ;

– фишттин сравненибур, метафорабур, батлар члалар ишламиш акьунайчин текстиъ;

– текстарин джуьрабурихъай таниш акьуб: ахъаркъа текст (*повествование*), фишттинф ичин шейъ агвар аркъа текстар (*описание*), фикир акьас, учин фикир гьеме текстихъди фи ичугас хъучика текстар (*рассуждение*);

– изложение фиттис агъаф яглар акьуб, текст хуруна, хаб к1валас лик1иб, яра уч гъавурдиъ архъугъилди план акьухаб (джаллабири хъай), лик1иб;

– ишкиларихъ хъуттурфанди текст хъитланас хъеб, яра чиппис яг1а 1уьмурдин курарихъас, чиппис алчархъе курарихъас ахъакъас, лк1енас хъеб;

—понятие о сочинении (устном и письменном);

– «Хъукъуна гъургъа ч1ал» агъа разделдиг1 г1ачихъуна тема «Гъургъубан адаб (речевая этика)»: те яра ме мукъариъ фиштти гъургъуна кканчин инсан, абурдалди гъургъуб.

Мег1елимдин вазифа э – школьнигарис яглар акьуб х1аттихъай-биц1иттихъай гъургъагъилди, лихуниъ ая инсандис агъа гафар (*къуват хъурай*), х1уьлматин ч1алар, салам иц1ан адаб г1едатарилди аркъа х1аягъ, бици ягъа агъаттар ва хъара гъегишттин арабириъ агъаттар. Мег1елимди бина ккихъаф абурдалди (культураин т1алабарилди) вардиш акьубан шиниккв. Шиниккварис яглар акьуна хъара гъер джуьре нормабирин т1алабар (офорэпическибур: *идехаба – идехаб, х1уьр – х1ур*), стилистическибур (*lelech – ч1ирх1еф, глумп1 акьас – 1уьтланас*). Текстиъ авторди фишти стилистически ишламиш акьунайчин,

фикъас гъеге глаттивунаеф ичин, сасра гафар фишттинттар ишламиш акъас хъасичин анализ акъуб.

Члал бегъем акъубан бадала меглелимдивас хъасе фачиклас однородный (са джинсин) членар глае простой предложенибурна сложносочиненныбур. Прямая речь глая предложенибирихъай таниш акъуб. Бицликлассариъ ами димари шиникквари, чаб гъургъагуна, ишламиш аркъа сложносочиненный, сложно подчиненный предложенибур, гебирин ул алчатуна кканде чиппи гъургъа члалал.

Мертти ликлибар

Хлерфар гафариъ, предложеибуриъ сасуман дузди батларди ликлиб. Дузди хлерфар сад сайихъ хъукъас акъуб, хатлуниъай, строчкаийъай кленаккес дуз аркъай ликлиб.

Текст.

Текст. Гин гланаъ ае предложенибур джалла са мяглнайлди (темайилди) хъукъунаеттар идеф. Хъукъувелар агвар акъа гафар джиклиб гьер предложениъ. Текстин паяр (бици мяглнайлди глаттивас вере), абзацар глаттивас хъеб (вводная часть, основная, концовка) джуре акъас хъеб. Текстис ттур ес хъеб. Текст ахъакъас хъеб. Ишкилихъди текст хъитланас хъеб. Алихъу темайихъди текст хъитланас хъеб.

Агъул члалаъас шиниккварис яглархъеб лазимттар (натиджабур).

Бицли классар ккиркIвагуна, шиникквдис яглай кканде:

Фонетика

– сесарна х1ерфар, ачухъттарна ачухъдаваттар, гуджлубурна заг1ифттар;

– гафунить ае сесар, хьукьу (составной) х1ерфар, лабиал сесар;

– гафунить ае сесарин тагъарарихъас пас хьеб (характеристика);

– гафар слогарис пай акьуб; слогарин тагъарарихъас ахъакъас хьеб (фиштинф чин слогин садпе сес, ахиран сес: дахьу слог, алакьу слог).

Грамматика

Морфология.

Существительныбур, прилагательныбур, глаголар, числительныбур, ттурарин еринар, наречибур, союзар. Гъеме ч1алан паяр г1аттивас хьеб, гебирин тагъарар, гебур ишламиш акьубар, дагишвелар яг1ай хьеб. Ч1алан паярин разбор акъас хьеб.

Синтаксис. Ме разделдиъас яг1ай кканде:

– предложение фишттин единицайис агъаф ичин;

– предложенин к1илиъ гьузунае членар (подлежащее, сказуемое), 1удпе джалгайин членар;

– словосочетние, гин г1анаъ гафарин хьукьувелар, стержневой гаф джик1иб (нае найилас асуллу ичин);

– простой предложенинра сложный предложенин джуьревелар агвар акъас хьеб;

– однородный (са джинсунин) членар г1аяттарна г1адава предложенибурин джуьревелар агвар акьуб;

– агъихъа гъавайихъ (интонацихъ), матлабихъ хъуттурфуна, глаттива джурабур предложенибирин.

Графика, орфография, пунктуация.

Бици классаркиривая шиниккварин магъмишттин яларвеларай кканде:

– хла хлерф лиркенвусар (хас ттурар, предложенин клилиъ);
– лабиал сесаринра губно-зубной «в» агвар аркъа сесар джуре акъас хъеб;

– луд сасуман хлерфари агвар аркъа сесарна хлерфар;
– падежарин ахирар дузди ликлиб;
– ппара къадар агвар аркъа ахирар, актив (эргатив) падеждин ахирар; мерлуьнин гланаъ вер чередованибур (*хал –хулар, хлуб-хлуптар*)

– лу хлерф–**рр,-лл** лирклен мукъар (гафунинахираъ –**р**, союз **ра** хъай гъучархъегуна: *гъилла, клилла* «и рука, и голова»;*хъарраккилуна* «печь тоже затопив»);

– гафунин пай са хатлунилас сасрайилди алтфайшуб;
– предложенин ахираъ ирхла ишанар (точка, суалин знак, восклицательный знак)

– алттушу орфограммабур, пунктограммабур глая текстин диктант ликлиб (80 гаф), изложение (80-100 гаф);

– сад сайихъ хъукъас аркъа суалар алихъуб;
– гъавурдик кей, дузди, фагъум аркъай, дагла текст хуруна, учин гафарилди ахъакъас хъеб.

90-100 гаф ае изложение ликлиб; учихъас, учин хизандихъас, хлурихъас, хулахъас ахъакъас хъеб; хлуьлматин, чухсагъулин гафар

яглар хъеб, ишламиш акьуб гьургъа ч1алан. Текстин паяр г1аттивас хъеб, паярин хъукъувелар джик1ес хъеб. Авторди ишламиш акьунае батлар ч1алар, изобразительный средствобур г1аттивас хъеб.

ТЕМАТИКАЙИН ПЛАНИРОВАНИЕ

1 класс

Хуруб-лик1иб яг1ар акьуб

(К1илди 135 се1ет, гебирекес 20 се1ет букварин удигь гъае
вег1дайис, 115 – букварин вег1дайисра, гин къабахъ хъае
вег1дайис)

Тематикайин планирование	Шиниккварин кардин характеристика	Тематикайин планироваие	Шиниккварин кардин характеристика
Буквардин удигь гъае вег1да (20 се1ет)			
Хуруб		Лик1иб	
<p>«Букварь» – садпе учебник» Буквариъ ишламиш акьунае ишанарин матлаб, китабин паяр, элементар (кьулар, титулдин к1едж, форзацар, ишкилар, гъина лик1инаеф ичин, мус адихьунаеф ичин). Шиникквари,</p>	<p>Букварьдин элементарин ттурар пеб (форзац, кьулар, титул), гебур агвар акьуб. Учебникдиъ ишламиш аркъая ишанарихъай таниш акьуб, гебирин матлаб яг1ар акьуб. Букварьдиъ гебирил фи кар</p>	<p>Гъилин хат1ар. Гъилин хат1арин Тетради хъай таниш акьуб. Хат1арин элементар агвар акьуб (кьулар, титулдин к1едж, садпе тетрадь, 1удпе тетрадь) Лик1ибарис сифтта герек задар. Ручка фиштти</p>	<p>Гъилин хат1ар фикьас герекф ичин ахъакьуб. Гъилин хат1арин тетрадь ух1уб. Лирк1енгуна, дузди экьуб, тетрадь дузди агъийиб, ручка дузди фацуб, гъил лик1ибарис х1езур акьуб, къасустти упражененибур акьуб. «Гъилин хат1арин тетрадик» йинае</p>

ученикари чаб дарсариъ эркѡва, гъаре тагъарар. Учебникдихъай лихан къайдабур. Учебник мех1камди ух1уб.	алди айчин, фи мукъ гебири фацуна айчин гъавурдиъ ихъуб шиникквар. Китаб ух1уна кканеф, къулар ч1ир дакъуб, лазим страница джик1ес я1аниг1 закладка г1ик1уб. Учи уч дарсунъ фиштти файшуна кканчин (партайихъ дузди экъуб, джуваб иц1ангуна, гъил гъут1уб, джуваб иц1ангуна, гъайшиб, бат1арди агъихъуна, ачухъди джуваб акъуб, мег1елимдил йирк1в алиянас, ги ахъаркъаттил ккирк1васттегъен ибур хъихъуб,	фарцанф ичин агвар акъуб. Лирк1енди аягуна, дузди экъуб, тетрадь дузди агъийиб, 1екв дузди алархъеб. Лик1ибас гъил х1езур акъас (гъил ачухъди лиханас упражненибур), тетрадиъ лирк1ен хат1ар дузди акъас алихъуб. Х1ерфарин элементар яг1аракъуб Х1ерфарин паяр, хат1ар лик1иб (ахъадарку хат1ар, хат1унил вартт яра ахтт идеттар, гиргенттар).	накъишар, ишкилар адаркеб ручкайилди яра карандашилди. Накъишариъ агвар акъунаегъилди ручка яра карандаш фай лик1енас, лик1инар акъас алуц1уб.
--	--	--	---

	<p>мег1елимдин суаларис джуваб акъуб,сасра ученикарин джувабарил йирк1в алийиб).</p> <p>Дарсуний сакинди экъуб, адабвелдин т1алабарийай чаб файшуб</p>		
<p>2-пе тема Лирк1ен ч1ал. Гъургъа ч1ал. Предложение. Ц1айи мактабиди кичадина вег1дайихъас. Дарсуний уч файшуна ккане къайдабирихъас.Х уравусаъ (дарсуний, мактабий) ишламиш аркъа х1уълматин, саламин гафар яг1ар акъас(салам ес, салам</p>	<p>Гъургъа ч1ал бегъем акъас, хура ч1алан, лирк1ен ч1аланджуревела р. Мактабий, дарсарий герек вере задарин ттурар пеб, джаллайи хъай мег1елимдихъай гебур агъихъуна пеб. Фонематический слух бегъем акъуб. Сасуман, са сесунилди дала джууревел адва гафар гъучагъай,</p>	<p>2 – пе тема Прописьдик (гъилин хат1арин тетрадик) хат1ар, накъишар лик1иб, гебурин арабирий арта манзил Мертти лик1иб, гъил алихъуб, гиргенар (кругар) йирх1уб, шиникквдин гъил ачухъди лик1ибас х1езур акъас.</p>	<p>Фикъас лазим ичин гъеге гъилин хат1ар гъавурдий ихъуб. Дузди экъуб, ручка фацуб, тетрадь дузди агъийиб удигъ. Хат1униъас адайч1уб, чешнайий агвар акъунаягъилди лик1иб.</p>

<p>гъушанас, чух сагъул, баркаллагъ пас, ачадегуна, атверегуна фи агъаф ичин). Сасра ученикарихъай коллективдиъ фиштти гъайчин. Хурубал – ппара кар алдеф яглар акъуб шиниккварис</p>	<p>гебирин джуъревелар унихъас, фикирдиъ фачатас яглар акъуб (<i>злуи– зъуй</i>) Ишкиларилди агвар акъуб, шиникквари чиппи гъегебирин ттурар пуна, джуъревел аг вар акъуб). Гафарихъай предложенибур хъитланас алучлуб. Ишкиларихъ хъуттурфанди гисак кеттарикес ахъакъас хъеб. Ахъакъуттиглас предложенибур, гафар глаттивас хъеб.</p>		
<p>Предложенина гаф. Предложенинихъа</p>	<p>Шиниккварин фикир алчатуб гъургъа члалал,</p>	<p>Хла хатлар, бицли хатлар, те багухъди, ме</p>	<p>Гъилин хатларин Тетрадик кея гъер джуъре накъишар</p>

йна гафунихъай таниш акъуб гебирин джуьревелар агвар акъуб. Гаф слогарис пай акъуб.	унихъа ч1алал.Фишттин паяр г1аттивас вей чин гафариг1ас.	багухъди ахъац1арку хат1ар тетрадик (прописьдик)	адаркай йирх1уб, гъегишттинттар чиппира лик1енас алуч1уб. Гъил алархъубан бадалди гьер джуьре накъишар йирх1ас акъас.
3-пе тема. Слог. Гафар слогарис пай акъуб. Хъиму слог айчин гафунихъ аттивас хъеб. Слогарин схемайин анализ акъуб. Ишкиларихъ хъуттурфанди (са темайин ишкилар кея страницабирихъ хъуттурфен: малар, нахширар, лихунар аркъаяттарин ишкилар), к1енакк йиная схемабирин	Ишкиларик кеяттар агвар акъуб. Гисак йирх1унаттарихъа с ахъакъуб. Кея задарин ттурар пеб. Гафар слогарис пай акъуб. Слогарилди гафар агъихъуб. Фишттин сесар унихъайчин слогар агъихъагуна. Майданди, ачухъди агъихъа сесар, ачухъдаваттар. Ишкилик кая задар джуь-	Мертти лик1иб, гъил алихъуб, гиргенар (кругар) йирх1уб, шиникквдин гъил ачухъди лик1ибас х1езур акъас.	Гъилин хат1арин тетрадихъай кар акъуб. Партайихъ дузди экъубал ул алчатас. Гъил ачухъди кар акъубан бадала, гъил адуцанас тубарис упражненибур акъуб.

анализ акьуб. Джафа акьубал, загъматил ул алчатуб.	джуьре акье (емишар, малар, вех1шибур) Предложенибур хъит1анас акьуб ггъафарихъай.		
Гафуний аве сесар. Ачухъ сесарна ачухъдаваттар. Ишкиларихъ хъуттурфанди ахттилат ахъакьуб гисаъ ае предложенибур гафар джуьреакью, гафарих ае сесарин джуьревелар акъас хъеб.	Гафунин к1илий фишттин сес айчин ул алчатуб, ахираъ. Гаф слогарис пай акьуб. Гьер слогий ае ачухъ сесна ачухъдаваф джуьре рангарилди агвар акъас. Ачухъ ес ире рангулди, ачухъдава сес чуллеттилди.		
4-пе тема. А - а Ачухъ /а/ сес агвар аркъа х1ерф. Х1а х1ерфна бици х1ерф. Печатный формана строчный форма.	Мег1елимди /а/ сес фиштти агъихъайчин хъуттурфуб, гъегесес г1ая гафар агъагуна, джуьрейи, г1аттаркуна	Бици х1ерфунинна х1а х1ерфунин джуьревелар агвар акьуб. Гебур лирк1енгуна фишттин элементар	Бици х1ефна, х1а х1ерф /а/ сес агвар аркъаттар. Гебур лирк1енгуна акьуна кканвере хат1арин тагъарар чаб чиппигъди гъучадивуна агвар

	<p>агъихъагуна, фиштти унихъайчин /а/ сес. Гафунин к1илиъ, я1аниъ, ахираъ /а/ сас г1ая гафар гъучафайдеб. Букварьдик гъеме сес агвар аркъа х1ерф кея страницайик кея гафариг1 ге сес джик1иб, дузди агъихъуб. /а/ сесунилас башламиш аркъа идемарин хумбарин ттурар к1вал акъас.</p>		акъуб..
<p>5-пе тема. Ачухъ сес /у/ Ачухъ сес /у/ агъихъагъилди агвар акъуб, ге сес агвар аркъа х1ерф лирк1ен тагъар. Сюжетинишкилар ихъ хъуттурфанди,</p>	<p>Дарсунин темайихъай кар акъуб. Мяг1елимдинкум ак фай гафар слогарис пай акъуна, /у/ сес г1ая слогар джик1иб. Сатти</p>	<p>Х1а х1ерф У Биц1и х1ерфу. Печатный формана, строчный форма ге х1ерфунин. Х1а х1ерфунинна биц1и тагъарихъай таниш акъуб.</p>	<p>Лирк1енди аягуна, дузди экъубал алгъузуб, ручка дузди фацуб, тетрадь дузди агъийиб, 1айи алудухъас лирк1енгуна, гъил алархъас лик1ибал, гъилар удуцанас</p>

<p>/y/ г1ая гафар джик1иб. Шиникквари чиппи гьеге сес агъихъас хъучикуб.</p>	<p>/y/ дала адава слогар джик1иб. Чиппи шиникквари к1вал акъас хъучикуб, гъегиштин гафар джирк1ей. Гафунь к1илиь, я1аниг1, ахираь [y] г1ае гафар гъучафайдеб.</p>		<p>аркъа упражненибур. Х1а херф У, биц1и херф у лирк1енгуна, фишттин элементарикес хъунаеф ичин агвар акъуб. Сес дузди агъихъуб. Мег1елимди агвар акъу чешнайилди ме х1ерфар лик1иб, прописьдихъ хъуттурфанди лик1иб.</p>
<p>б-пе тема. Ачухъ сес /и/ Ачухъ[и] сес агвар аркъа х1ерфар – И, и Ме сес сивияс агъихъагуна, фиштти форма фарцанчи сиви.</p>	<p>Китабик йиная ишкиларихъай таниш акъуб. Суалар алихъай, гисак кеяттарин ттурар пеб. [и] сес г1ая гафар джик1иб. Предложенибур хъит1уб ге гафарихъай. Гафарин схема агвар акъуб. Слогарис</p>	<p>Х1а х1ерфна биц1и хелерф И. и лик1иб. Гебирин печатный формайинна хат1арин (строчный) формайин джуревелар агвар акъуб.</p>	<p>Лирк1енгуна дузди экъуб, дузди ручка фацуб, мертти лик1иб. И х1ерфунин элементар агвар акъуб, строчный лирк1енгуна, печатный лирк1енгуна, сасра х1ерфарихъай фиштти хъукъайчи лик1иб. А У И х1ерфар к1вал</p>

	<p>пайакъуб. Слогарин характеристика пеб. /и/ сес агъихъагуна, фиштти сив дархъай ичин. Мег1елимдихъай джалалбири хъай ме сес агъихъуб; джуърейи, гафунин к1илиъ, я1аниъ, ахираъ. Мег1елимди агъихъай, шиникквари гин къабахъай агъихъуб ге сес.. Ишкилик йирх1унаеттарин ттурар пеб. Чиппин ч1аларилди ахъакъуб гисак кеттарикес Ишкиларин к1енакк йинае слогарин, гафунин</p>		<p>акъуб. Гебур лик1иб.</p>
--	---	--	---------------------------------

	схемабирихъ хъуттурф. Удигъди алттушунае х1ерфар лик1иб.		
Букварьдин вег1да			
115 се1ет			
7-пе тема Ачухъдава сес /м/. М, м х1ерфар. Ачухъдава сес фишттинттарис агъаф ичин к1вал акъуб (агъихъагуна, сивиъас аттверегуна, эл гъучирх1а фиттиъ- хъунара). Ме сес г1ая гафар хуруб. Са джикъе предложенибур хъит1уб гъеге сес г1ая гафар г1ай. Ишкилик агвар акъунаеттарихъас	Ишкиларихъ хъуттурфанди, [м] сес г1ая гафар джик1иб, г1аттаркуна ге сес агъихъуб. Фишттинф ичин ге сес ахъакъуб: муулар сад сайик кирх1аф ге агъихъагуна агвар акъуб, эл хъехъуъраъас аттвереф (носовой). Джаллабири хъай ге сес агъихъуб. Ишкиларин к1енакк йинае	Ачухъ дава сес агвар акръа х1ерфарм, М яг1ар акъуб. Х1а х1ерф, биц1и х1ерф лик1иб. Печатный тагъар, строчный тагъарар агвар акъуб ме х1ерфун. Гафар лик1иб.	Лирк1енгуна дузди экъуб, дузди ручка фацуб, мертти лик1иб. Ц1ае х1ерфун элементарил ул алчатуб. Х1а х1ерфна биц1и х1ерф фачик1уб сад сайив. Прописьдиъ агвар акъунаегъилди , хат1униъас адайч1вай М м х1ерф лик1иб. Бат1арди, гьалат1ар даркъай лик1иб.

<p>ахъакъас. Муг1уйилас вере рекъ.</p>	<p>схемабирихъ хъуттурфуб, хъиму сес, хъиму слог айчин гисаъ пеб. /м/ сес гафунин нае мукъуйиъ айчин джуваб ес хъеб. Х1ерфар кея карточкабирихъай кар акъуб.</p>		
<p>8-пе тема. Ачухъ дава сес [н], Н, н х1ерфар. Ме ц1ае х1ерф г1ая гафар, предложенибур хуруб. Ишкилихъди(«Нец1в») са биц1и ахттилат хъит1уб.</p>	<p>Букварик кея ишкиларихъ хъуттурфуб, гъеге сес г1ае гафар пеб, сасра наглядный материал ишламиш акъуб ге сес г1ая гафариъ. Ге сививъас агъихъа тагъарагвар акъуб (мез селебарик кирх1а). Х1ерфунилди агвар акъуб; н г1ая гафар</p>	<p>Х1а х1ерф, биц1и х1ерф Н, н. Х1а х1ерфна биц1и херф лик1иб. Гъилин хат1аринна печатный формайин джуърабурин тагъарар агвар акъуб. Гъеме сес г1ае гафар лик1иб, слогарис пай акъуб, слогаринна сесунин анализ акъуб.</p>	<p>Дарсунихъ яг1архъуна ккане материалдил алуч1уб. Мег1елимдин руководство фай, учебный процессдиъ лазимде яг1арвелар к1илиъ файшуб. Мертти лик1ибан къадайбурил ул алчатуб. Х1ерфунин чешнайил ул алчатуб, гин элементар дузди лик1иб, дузди кикъвас акъуб.Н</p>

	<p>мег1елимди шиниккварис г1учафайдеб (нар- нур, нис- некк) слогарис пай акьуб. X1a х1ерфунин, биц1и х1ерфунин ухшарвеларил ул алчатуб шиниккварин; схемайихъай лихуб, чиппи гафар к1вал акьуб, гафарихъай предложенибур хъит1уб. Предложение агъихъа гъавайихъ (интонацихъ хъуттурфуб). [н]сес гафунин к1илиъ, г1анаъ, ахираъ ае гафар пеб.</p>		<p>х1ерф сасрабирихъай хъукъагъилди агвар акьуб.</p>
<p>9-пе тема. Ачухъдавасес [л], х1ерфарЛ, л.</p>	<p>Киланде учебный дарсунихъаркъа е Лл</p>	<p>X1a х1ерфна биц1и х1ерф Л, л. Гъилин хат1арин</p>	<p>Дарсунинучебный вазифабуркъабул аркъай, мег1елимдин</p>

<p>[л] сес сивияс агъихъа тагъар агвар акъуб. Мез фиштти лиханчин ге сес агъихъагуна, гин характеристика пеб. Удигъди алттушу ачухъ сесар к1вал акъуб [а], [у], [и]. Хуруб, агъихъуб, яг1архъеб ме сес гьер джуръа гафарийъ чалишмиш акъуб.</p>	<p>х1ерфарихъасяг1а рвелгъушуб; мег1елим к1илил алди, алттвैया материал яг1архъуна, алгъат1уб акъас алуч1уб. Гъеме сес г1ая гафар гъучафайдеб. Гафарин къайдайин формайин дагишвелар агвар акъуб (<i>луф</i> – <i>луфар</i>, <i>лит-литар</i>). Фи ме гафарин дух1уб вейчин, фи илгванчин ул алчатуб. Ишкиларик агвар акъунае задарихъ хъуттурфуна, 2-3 слог ая гафар слогарис пай акъуб. Нае сесар г1атуна айчин пеб. Гебирин</p>	<p>формана печатный форма ме х1ерфун агвар акъуб. [л] с г1ая гафарин слогдиннаесарин анализ акъуб. Ме х1ерф г1ая гафар лик1иб.</p>	<p>руководство фай, учебный материал вахттуниъай алттвей, яг1арвел гъушуб. Мертти лик1ибан къадар дузди ишламиш акъуб. Яг1ар аркъае х1ерфунин тагъарарил ул алчатуб, х1а х1ерф, биц1и х1ерф лирк1ен къайдайил ул алчатуб, печатный х1ерфунинра, строчный , гъилин х1ат1унин формабурин джуръевеларихъ хъуттурфуб. Лирк1енгуна, элементарил ул алчатуб. Прописьдин чешнайихъ хъуттурфанди дузди лик1иб. Гъил алархъас, гьер джуръе накъишар,</p>
---	--	--	---

	<p>схемабирил ул алчатуб. Слогаринна сесарин анализ акьуб.[л] сес ачухъдава сес идеф, агъихъа тагъарилди агвар акьуб. Гудж хъай агъихъайчин, джил хъай агъихъайчин гъучик1ай яг1архъунае сесарихъай агвар акьуб. Гъучафайде гафариъ ме сесунин мукъ нандиъ айчин агвар акьуб. Гафунин к1илиъ, г1анаъ, ахираъ ме сес ае примерар гъучафайдеб. Джалла мукъариъ гин агъихъувел дух1уб вейчугас ул алчатуб.</p>		<p>х1ерфунин элементар лик1иб.</p>
--	---	--	--

<p>10-пе тема. Ачухъсес [э], Х1ерфар Э, э; Е, е Слогарилди хуруб ме сес глае гафар. Мебур ачухъ сесар идеф агвар акъуб, агъихъагуна эл ачухъди аттвереф идеф агвар акъуб. Ме х1ерфари агвар аркъа сес сад идеф пеб [э]; е х1ерфунин гафунин к1илиъ, ахираъ 1у сес агвар аркъаф ул алчатуб [йэ] Ге х1ерф / сес глае гафар хуруб.</p>	<p>Ишкиларихъ хъуттурфанди [э], [йэ] сесар глая гафар джууре акъуб.Гафар слогарис пай акъуб, дуздди агъихъуб. Мег1елимдихъай джаллабири агъихъуб. Х1ерф Есес[йэ] гафунинк1илиъ, г1анаъ, ахираъ (ачухъттарин къабахъ айчин) агвар акъуб (емии, ерид, ц1ае, шейъер) Сюжет ая ишкилихъ хъуттурфуна биц1и ахттилат хъит1уб, суалар алихъуб. Задарин ишкиларихъ хъуттурфуб,</p>	<p>Х1а херфар Е, Э, биц1и х1ерфа е, э. Х1а х1ерфарна биц1иттар фачик1уб. Печатный формана, строчный форма ме х1ерфарин агвар акъуб. Слогар лик1иб, ме х1ерфар глая гафар лик1иб. Хас ттурарин к1илиъ х1а х1ерф лирк1енф агваракъуб (Эмин, Эмир).</p>	<p>Лирк1енгуна шиникквди экъубал, ликйибарил алгъузуб: дузди экъуб, дузди ручка фацуб, тетрадь агъийиб. Хат1униъай дузди лик1иб.</p>
---	--	---	--

	<p>схемабирил ул алчатуб.</p> <p>Слогаринна сесарин аанализ акьуб.</p> <p>Удигъди алттушу дарсарийъ яглархьунае хлерфар, сесар квал акьуб.</p>		
<p>11-пе тема. Ачухьдава сес [ф] Хлерфар Ф ф. Ге сесар агвар аркъа хлерфар. Слогриъай агъихьуб. Гебур агъихьа тагьарар агвар акьас. Нафас хъаефна хьадаваф яглар акьуб.</p>	<p>Цлае сес глае гафар хуруб, слогар хуруб. Меглелимдихъай агъихьуб. Ишкиларихъ хьуттурфуб. Предложенибур хьитлуб.</p>	<p>Хла хлерф Ф, бицли хлерф ф. Хлерфарин джувревелар: печатный формайинна гъилин хатларин. Ме хлерф глая гафар ликлиб.</p>	<p>Лиркленгуна дузди экьуб, дузди ручка фацуб, дузди тетрадь, киаб агъийиб. Гафунин элементар дузди ликлиб, гебур кикъвагъилди агвар акьуб, Са хлерф сасрайихъай хьуквагъилди агвар акьуб.</p>
<p>11-пе тема. Ачухьдава сес [в], хлерфар В в Ге сес агвар аркъа хлерф.</p>	<p>Гъеме цлае сес гафарин гланаъ агвар акьуб, сес агъихьавелдин джувревелар</p>	<p>Бицли хлерфнахлахлерф в, В Ликлиб, гебур лирклен тагьарар.</p>	<p>Лиркленгуна дузди экьуб, угун дузди фацуб, тетрадь дузди агъийиб, ручка дузди фацуб, лекв дузди</p>

<p>Слогариъай агъихъуб. Гебур агъихъа тагъарар агвар акъуб. Нафас хъаефна хъадаваф яглар акъуб.</p>	<p>агвар акъуб. Гафар слогарис пай акъуб. /в/ сес агъихъагуна, муулар фиштти лиханчин ул алчатаc. Мег1елимди учин ул алчатуна кканде Суалар алихъай, фигтихъас ичин мег1на аттивуб. Гафунин к1илиъ, глагаъ, ахираъ ме сес глая гафар лик1иб, предметный ишкиларик кея задарин ттурар пеб, гисаъ ае слогарин анализ акъуб Мег1елимдис памятка: «В» х1ерфуни агвар аркъа сесарин 1уърус ч1алаъна агъул</p>	<p>Гъилин хат1унин ва печатный форма ме х1ерфунин. В х1ерф глая гафар лик1иб. Гебирихъай предложенибур хъит1уб. Яглар аркъае ц1ае х1ерф глаттивуна, анализ акъас хъеб. Х1а х1ерфунин биц1и х1ерфунин джуъревелар агвар акъуб. Строчный(гъилин хат1арин), печатный тагъарилди ме х1ерф лик1иб. Гъеме х1ерфунилас хъучуч1а гафар к1вал акъуна лик1иб. Слогарис пай акъуб. Предложение хъит1уна лик1иб. Гин ахираъ ирх1а</p>	<p>алархъебал алгъузуб. Мертти лик1иб. Батларди лик1ибал, дузди х1ерфар сад сайихъ хъукъас акъубал алгъузуб.</p>
--	--	--	---

	<p>ч1алаъ джуревел ая: хье ч1алаъ ме сес агъихъагуна, муулар гирген хъуна, багу вея сад сайихъди, хуппай 1урус ч1алан сес агъихъагуна, к1енакк муул багу вея вартти селебаригъди. Са биц1и ахттилат хъит1уб, ишкилихъ хъуттурфуна.</p>	<p>ишандил ул алчатуб.</p>	
<p>13 –пе тема Ачухъ дава сес [б], х1ерфар Б, б. Ме ц1ае х1ерф слогариг1 г1ай, джурейи, гафарунин г1анаъ ай агвар акъуб.</p>	<p>Ишкилихъ хъуттурфанди гафар пeб. Ц1ае сес г1аттаркуна агъихъуб. Слогарийъ хуруб. Гафар к1вал акъуб. Предложенибур хъит1уб.Гебур дузди агъихъуб. Предложенинахир</p>	<p>Ачухъ дава сес [б], х1ерфар Б, б. Гъилин хат1арилди, печатный тагъарилди х1ерфар лик1иб. Х1а х1ерфунинра биц1иттин джуревелар агвар акъуб; [б] г1ая гафаринна</p>	<p>Дарсунийъ дузди партайихъ экъубал, дузди тетради агъийибал, дузди ручка гъилив фацубал ул алчатуб. Лик1ибан гигиенайин къадайбур фацуб. б х1ерфунин элементар агвар акъуб. Сасра</p>

	<p>аъ ирх1аишанарихъа с пеб. Гъургъа ч1ал бегъем акъуб. Дарсуниъ яг1ар аркъае материал фикирдиъ фачатуб, мег1елимдин кумакилди ме сес дузди агъихъас яг1архъеб. Ишкилик агвар акъунае сюжет ахъакъуб. Гисак агвар акъунае шиниккварил «Б» х1ерфунилас башламиш аркъа агъуларин ттурар алийиб, мег1елимдин суаларилди ахттилат хъит1уб. Китабик йирх1унае нахширарин ттурар лик1иб.</p>	<p>слогарин анализ акъуб; сесарин анализ акъуб. Предложение лик1иб.</p>	<p>х1ерфарихъай хъукъагъилди агвар акъуб.</p>
--	--	---	---

	<p>Бицли шиниккварихъай ширинди гъургъагуна агъа ч1алар к1вал акъуб Предложенибур дузди хуруб. Яг1ар акъунаеттар дарсунь алгъат1уб (обобщение).</p>		
<p>14-пе тема Ачухъдава сес [с], С, с х1ерфар. Слогаралди хуруб. Ц1ае х1ерф глае гафар хуруб. Багунвелар ае гафариккес хат1 ккеттирх1уб. Джикъе предложенибур лик1иб.</p>	<p>Гафуниг1ас ц1ае сес [с] г1аттивуб, гин тагъарарихъас ахъакъуб, фишттин х1ерфунилди агвар аркъайчин агвар акъуб. Ц1ае сес г1ая гафар хуруб, слогарис пай акъуб, ц1ае сес гебириг1ас г1аттивас хъеб. Сивиъас дузди ме сес агъихъагъилди ахъакъуб, агвар</p>	<p>Х1а х1ерфна бицли х1ерф с, С Гъилин хат1арин тагъарна печатный тагъар ме х1ерфунин агвар акъуб. Ме х1ерф г1ая гафарна слогар лик1иб. Гафарихъай предложенибур хъит1уб. Гъер джуъре къасттунин предложенибурин ахираъ ата ишанар, агъихъа интонацил</p>	<p>Дарсунь дузди партайихъ экъубал, дузди тетради агъийибал, дузди ручка гъилив фацубал ул алчатуб. Гъил алархъас, прописьдик кея накъишар, ме х1ерфус ухшарар аеттар йирх1уб, адаркеб. Бат1арди, мертти, хат1униъас адайч1вай лик1ибал алгъузуб.</p>

	<p>акьуб. Удигъди яглар акьунае хлерфарилра ул алчатуб. Сюжетин ишкилихъ хьуттурфуб. Гисак йирхлуна аяттари фи аркьайчин суалар алихъай, агъатлуб. С хлерф глая идемарин ттурар ликлиб (Муса, Ислам, Салим).</p>	<p>ул алчатуб. Бицли хлерф с, хла хлерф С сад сайив фачиклуб, фиштти гебур сасра хлерфарихъай гафунь хьукъас аркьайчин ул алчатас акьуб шиникквари.</p>	
<p>Ачухъ дава сес [р]хлефарР, р. Слогарилди хуруб. Р хлеф глая слогар, гафар хуруб. Предложенибур, джикъе текст хъитлуб. Предложенибирин интонацил ул алчатуб.</p>	<p>Дарсунь ицланди ая цлае сес, хлерф мегелелимдин кумак фай яглар акьуб. Ме сес глая гафар, слогар гьучафайдеб. Китабик йирхлунае ишкиларик кея задарин ттурар</p>	<p>Хла хлерфна, бицили хлерф Р, р. Гъеме цлае хлерфар лиркленгьилди агвар акьуб. [р] сес глае гафар слогарис пай акьуб, слогаринна сесарин анализ акьуб. Хла хлерфна,</p>	<p>Дарсунь лиркленди аягуна, хьуттурфуб шиникквдин экьуб парттайихъ фиштти ичугас, ручка фиштти гъили фацунайчугас, тетрадь удигъ фиштти атунайчугас, лекв дузди алархъайчугас. Гъил шавла дахьубан</p>

<p>пеб(мезуран клеклв ге агъихъагуна кирхлая удигъая селебарик,</p>	<p>пеб (варвар, малар, шиникквар) . Слогарилдира, хъукъунара гафар хуруб. Сюжетин ишкилик кея шиникквари фи аркъайчи ахъакъуб. Ге шиниккварил [р] сес глая ттурар агъуларин алийиб. Слогаринна сесарин анализ акъуб. [р] сес фиштти агъихъаф ичин пеб: мезуран клеклв зурзаф, вибрирующий. Гъер джуре ачухъ сесарихъай фиштти ме сес слогарий ишламиш аркъайчин хуруб. Са-1у гафунин ая сесарин анализ</p>	<p>бицли хлерф ликлиб. Меглелимди хурай, шиникквари ликлиб. Хла хлеф, бицли хлерфунин джуревеларил ул алчатуб, печатный формана гъилин хатларин форма ме хлерфарин джуреттар идеф агвар акъуб. Сасра хлерфарихъай гебур фиштти хъукъайчин ул алчатуб.</p>	<p>бадалди упражненибур акъуб (гъилин гимнастика). Батларди мергти ликлибал алихъуб шиникквар. Хас ттурарин клилиъ хла хлерф лиркленф. Хлерфаринэлемента р агвар акъуб.</p>
---	--	---	--

	<p>акъуб. Загадкабур агъат1уб. Ишкилик йирх1унаеттарихъ ас ахттилат хъит1уб.</p>		
<p>16-пе тема Ачух дава сес [з], З, з х1ерфар. Ц1ае х1ерф г1ае Слогар, гафар хуруб. Джикъе предложенибур ая текст хъит1уб. Предложенибур къасттунихъ хъуттурфуна, дузди интонацилди агъихъуб.</p>	<p>[З] сес гафариг1ас г1аттивуб, фишттинф ичин ц1ае сес ахъакъуб, х1ерф агвар акъуб, г1афариг1ас ге сес г1аттивас хъеб, яг1ар аркъае сес г1ае гафар, слогар хуруб. Джаллабири хъай мег1елимдихъай [з] сес агъихъуб. Дузди сес сивийас агъихъуб. Гафариъ [з] сесунин мукъ агвар акъуб (к1илиъ, я1аниг1,</p>	<p>Х1а х1ерф Збици х1ерф з фачик1уб. Гъилин хат1арилди лирк1енгъилдина печатный формайи лирк1ен гъилди агвар акуъб. Гафар, предложенибур лик1иб.</p>	<p>Дарсуний лирк1енгуна дузди экъуб, дузди тетрадь агъийиб, ручка фацуб. Лик1ибан гигиенайин къайдабур фацуб. Бици х1ерф х1а х1ерф лирк1енгуна элементар лик1енас яг1ар акъуб. Печатный х1ерфунинра гъилин хат1унин тагъарарин джуьревелар агвар акъуб. Ме ц1ае х1ерфунилас башламиш аркъа слогар, гафар лик1иб.</p>

	<p>ахираъ).</p> <p>Гафарихъай предложенибур хъит1уб.</p> <p>Сюжетин ишкилихъ хъуттурфанди суалар алихъуб.</p> <p>Джувабарин предложенибур хъукъас акъуб, текст хъит1уб.</p> <p>Текстин к1илил («Зурбабур») ул алчатуб.Шиниккв арин гъургъа ч1ал бегъем акъуб.</p> <p>Алттушу х1ерфар а, и, у, е, э, м, л, н, б, р, ф, в, с.</p>		<p>Хабарин предложенибур Дузди лик1иб, дузди интонация акъуб.</p> <p>Бат1ар хат1арилди лик1ибарил алихъуб.</p>
<p>17-пе тема Ачухъ дава сес [х] ,х1ерфарХ, х Ц1ае х1ерф г1ае слогар, гафар хуруб. Джикъе предложенибур ая</p>	<p>Ишкиларихъ хъуттурфанди [х] сес г1ая гафар хуруб. Мег1елимдихъай джалалбири хъай поб. Дузди ге сесагъихъагъилди</p>	<p>Х1а х1ерф Х, биц1и х1ерф хфачик1уб, гебирин джуьревеларил ул алчатуб. Печатный форма, гъилин хат1арин</p>	<p>Дарсуний лирк1енгуна дузди экъуб, дузди тетрадь агъийиб, ручка фацуб. Лик1ибан гигиенайин къайдабур фацуб. Биц1и х1ерф х1а</p>

<p>текст хъит1уб. Предложенибури къасттунихъ хъуттурфуна, дузди интонация акъуб. Хизанар</p>	<p>яг1ар акъуб. Гафунить мукъ нандиъ ичин [х] сесунин (гафунин к1илиъ, я1аниг1, ахираъ). Хизанарихъас текст хъит1уб.</p>	<p>форма агвар акъуб. Ишкилик хъуттурфанди, х х1ерф г1ая гафар к1вал акъас. Ахираъ ме сес (х1ерф) гафар хуруб, я1аниг1, удигъ. «Халича рухая» агъа са биц1и ахттилат, текст хъит1уб ишкилихъ хъуттурфанди.</p>	<p>х1ерф лирк1енгуна элементар лик1енас яг1ар акъуб. Печатный х1ерфунинра гъилин хат1унин тагъарарин джуревелар агвар акъуб. Ме ц1ае х1ерфунилас башламиш аркъа слогар, гафар лик1иб. Хабарин предложенибур Дузди лик1иб, дузди интонация акъуб. Бат1ар хат1арилди лик1ибарил алихъуб.</p>
<p>18- тема. Ачухъ дава сес [г] ,х1ерфар Г, г. Ц1ае х1ерф г1ае гафар хуруб. Ме сесунин характеристика акъуб. Звонкий, джил хъай, гуджлуди</p>	<p>Ишкиларихъ хъуттурфанди гафарил ул алчатуб. Схемабирихъ хъуттурфанди [г] сесунин мукъ нандиъ ичин гафунить. Рангар ттурарихъай</p>	<p>Х1а х1ерф Г, биц1и х1ерф г фачик1уб, гебирин джуревеларихъ хъуттурфуб.Лирк1 ен тагъарар яг1ар акъуб. Гъилин хат1арилди лирк1енгъилди, печатный формайи</p>	<p>Гъил алархъас, прописьдик кея накъишарихъ хъуттурфанди, адаркай, лик1иб. Г, г х1ерфар лирк1енгунанадиъас хъучуч1айчин, фиштти хат1 аркъайчин яг1ар</p>

<p>агъихъаф. Гафар, предложенибур хуруб ме сес глаеттар.</p> <p>Ю. А.Гагарин.</p>	<p>таниш хъеб, ге гафар слогарис пай акъуб.</p> <p>Предложенибур хуруб.</p> <p>Бицли джикъе текст хуруб.</p> <p>Чиппин члаларилди ахъакъуб.</p> <p>Алттушу хлерфар клвал акъуб.</p>	<p>лиркленгъилди яглар акъуб. Хла хлерфГ предложенин клилиъ, хас ттурариъ.</p> <p>Словарикарихъай кар акъуб, ме хлерф глае гафар аттликлиб.</p> <p>.</p>	<p>акъуб, гебур сасра хлерфарихъай хъукъас аркъагъилди хъуттурфуб, батларди, меррти ликлиб.</p>
<p>Тема -19</p> <p>Ачухъ дава сес [д].</p> <p>Хлерфар Д д</p> <p>Цлае хлерф глае гафар хуруб[д] сесунихъай таниш акъуб.</p> <p>Предложенибур хуруб. Д хлерф глая гафар джиклина глативуб. Гебур хурагъилди ул алчатуб.</p>	<p>Ишкиларихъ хъуттурфуб. Д хлерф глая гафар хуруб.</p> <p>агъихъагъилди меглелимдин къабахъай джалабири пеб.</p> <p>Ишкиларихъ хъуттурфанди Малла Насратинахъас хликат ахъакъуб.</p> <p>Текст лазим интонация аркъай,</p>	<p>Хла хлерф Д бицли хлерф д фачиклуб, гебирин джувревеларихъ хъуттурфуб.Лиркли ен тагъарар яглар акъуб. Гъилин хатларилди лиркленгъилди, печатный формайи лиркленгъилди яглар акъуб. Гебурин джувревеларил ул алчатуб.</p>	<p>Лиркленгуна дузди экъуб, дузди тетрадь удигъ агъийиб, ручка дузди фацуб, клил тетрадил агъуклубан къайдабурихъас пеб.</p> <p>Д, д херфар лиркленгуна, надиъас хъучучлайчин, фиштти хатларкъайчин яглар акъуб, гебур сасра хлерфарихъай</p>

	<p>хуруб.</p> <p>Гафариъ [д]</p> <p>сесунин мукъуйил ул алчатуб.</p> <p>Гафар слогарис пай акъуб.</p>	<p>хъукъас</p> <p>аркъагъилди</p> <p>хъуттурфуб,</p> <p>батларди, меррти ликлиб.</p> <p>Х1а х1ерфунилас «Д» лирк1ен инсанарин ттурар к1вал акуъб.</p>	
<p>Ачухъ дава сес [ж],</p> <p>Ц1ае х1ерфар Ж, ж.</p> <p>Ме х1ерф г1ае гафар хуруб.</p> <p>Текст хуруб.</p> <p>Жираф</p>	<p>Ишкилик кея</p> <p>нахширин ттур</p> <p>поб.</p> <p>[ж] сес</p> <p>г1аттаркуна агъихъуб.</p> <p>Слогариъай, гафунин г1анаъай джаллабири хъай агъихъуб.</p> <p>Жирафихъас текст хуруб.</p> <p>Гин анализ акъас хъеб (фиттихъас, гъинахъас ичин).</p> <p>Ишкиларихъ хъуттурфуб, [ж]</p> <p>сес г1ая гафар</p>	<p>Х1а х1ерф Ж</p> <p>бицли х1ерф ж</p> <p>фачик1уб, гебирин джувъревеларихъ хъуттурфуб.</p> <p>Лирк1ен тагъарар яг1ар акъуб.</p> <p>Гъилин хатларилди лирк1енгъилди, печатный формайи лирк1енгъилди яг1ар акъуб.</p> <p>Гебурин джувъревеларил ул алчатуб.</p> <p>батларди, меррти ликлиб.</p>	<p>Лирк1енгуна дузди экъуб, дузди тетрадь удигъ агъийиб, ручка дузди фацуб, к1ил тетрадил агъук1убан къайдабурихъас поб.</p> <p>Ж, ж х1ерфар лиркенгуна, фиштти хъучуч1айчин, фиштти хат1 аркъайчин яг1ар акъуб, гебур сасра х1ерфарихъай хъукъас аркъагъилди хъуттурфуб,</p>

	хуруб. Гафарил суалар алихьуб. Джувабар лик1иб.	Ж , х1а пай, 1уьрус ч1алаъас аде гафариъ лирк1енф идеф пеб. К1еренарин диалектиъра ая [ж] сес.	
Тема- 21 Ачухъдава сес [дж], х1ерфар Дж, дж. Ц1ае сес[дж]. Аффриката агъихъагъилди яг1ар акьуб. Ме х1ерф г1ае гафар хуруб. Предложенибур, текст хуруб. Гин анализ акъас хъеб (фиттихъас) гъинахъас ичин Сулна сулан рудж	Ишкиларихъ хьуттурфуб, [дж] сес г1ая гафар хуруб. Гафарил суалар алихьуб. Джувабар лик1иб. Ишкиларик кея нахширарин ттурар пеб, схемайиъ агвар акъунае слогарин анализ акьуб. Шиниккварин джалга. Гъургъа ч1ал бегъем акьуб.	Х1а х1ерф Дж биц1и х1ерф дж фачик1уб, гебирин джуьревеларихъ хьуттурфуб. Лирк1ен тагъарар яг1ар акьуб. Гъилин хат1арилди лирк1енгъилди, печатный формайи лирк1енгъилди яг1ар акьуб. Гебурин джуьревеларил ул алчатуб. 1у х1ерфу са сес агвар аркъаф идеф яг1ар акьуб, шиниккварис [ж]	Лирк1енгуна дузди экъуб, дузди тетрадь удигъ агъийиб, ручка дузди фацуб, к1ил тетрадил агъук1убан къайдабурихъас пеб. Ж, ж х1ерфар лиркенгуна, фиштти хъучуч1айчин, фиштти хат1 аркъайчин яг1ар акьуб, гебур сасра х1ерфарихъай хъукъас аркъагъилди хьуттурфуб, бат1арди, мертти лик1иб. Ж , х1а пай, 1уьрус ч1алаъас аде гафариъ лирк1енф

		<p>сесунинна [дж] херфунин джуьревелар агъихъагуна агвар акъуб. Мег1елимдихъай хором агъиуб.</p>	<p>идеф пеб. К1еренарин диалектиъра ая [ж] сес Хумбаринра идемарин ттурар к1вал акъуна лик1иб х1а х1ерф «Дж» - йилас башламиш аркъаттар. Бат1арди, гьалат1ар даркъай лик1иб.</p>
<p>Тема- 22 Ачухъдава сес [й], Х1ерфар Й, й Ме х1ерф г1ая гафар хуруб. Китабикйирх1унае ишкиларик хъуттурфанди са биц1и ахттилат хъит1уб. Бабна руш.</p>	<p>Текстиг1ас йх1ерф г1ая гафар г1аттивуб, [й] сес найисаъ авейчин гафуинъ хъуттурфуб (к1илиъ, я1аниг1, яра ахираъ). Ишкилихъас текст хъит1уб, гис ттур хъит1уб. Суалар алихъуб гисак каяттари аркъая курарихъас.</p>	<p>Х1а х1ерф Й ва биц1и х1ерф й. Гъилин хат1арин тагъарна печатный тагъар ме х1ерфарин. [й] сес г1ае гафаринна слогаринна сесарин анализ акъуб. Предложенибур лик1иб. Ахираъ ирх1а ишан (точка). Ге агъихъа интонация.</p>	<p>Лирк1енгуан къайдабур фацуб: дузди экъбу, дузди ручка фацуб, тетрадь дузди агъийиб. Хат1униъай дузди лик1иб, х1ерфариг1 манзил атуб.</p>

	<p>Схемабирихъ хъуттурфуна, гафар к1вал акъуб, ачухъ сесаринра ачухъдава сесарин рангарихъ хъуттурфуб схемайиъ. Слогарин характеристика акъуб.</p>	<p>Ме х1ерфун мукъ гафариъ. Китабик йнае гафар хуруб. «й» г1аттивуб. Удигъди алттушунае херфар к1вал акъуб (а, и, у, е, э, м, л, н, б, р, ф, в, с, х, г, д, х, дж), х1ерфарин таблицайиг1ди г1ачихъуб ц1ае х1ерф.</p>	
<p>Тема –23 Ц1ае х1ерфар Я, я. Агвар аркъасесар– [йа], [а]. Фиттилас асуллу ичин 1у джурьайин сесар агвар акъуб ме х1ерфулди. Гафар хуруб, предложенибур хуруб.</p>	<p>Ишкиларик агвар акъунаяттарихъас предложенибур хъит1уб. Предложенибур лик1иб. Я х1ерфунин мукъ джик1иб гафунинъ. Гафунин к1илиъ, ачухъ сесарин къабахъ гъучархъагуна 1у сес агвар аркъаф (<i>ямаг, ярд, хурая</i>),</p>	<p>Х1а х1ерф Я ва биц1и х1ерф я Гъилин хат1арин тагъарна печатный тагъар, ме х1ерфуни агвар аркъа сесар г1ае гафаринна, слогарин, сесарин анализ акъуб. Х1а х1ерфунинрабиц1и ттин джурьревеларихъ</p>	<p>Дарсунинъ дузди шиниккв партайихъ экъубал, тетрадь агъийибал, ручка фацубал ул алчатуб. Мертти, бат1ар хат1арилди лик1иб.</p>

	<p>я1аниг1 – са сес [а]: мяг1на. Гаф слогарис пай акьуб. Слогаринна х1ерфарин Удигьди яг1ар акьунае [й] [а] сесар к1вал акьуб. Гьургьа ч1ал бегьем акьуб.</p>	<p>хьуттурфуб. Предложенибур лик1иб. Ахираь ирх1а ишан точка). Ге агьихьа интонация. Ме х1ерфун мукь гафариг1. Китабик йнае гафар хуруб. «я» г1аттивуб.</p>	
<p>Тема– 24 Ачухьдава сес [ш]. Ц1ае х1ерфар Ш, ш. Ц1ае сесунихьай таниш акьуб. Сес агьихьагьилди агвар акьуб. Сесунихьай кар акьуб. Ц1ае х1ерф г1ае гафар предложенибур Ш, ш х1ерфарин ухшарвелар,</p>	<p>Ишкиларихьай таниш акьуб, гисак кеяттарин ттурар пеб, [гь] сесунил ул алчатуб. Мег1елимдихьай джаллабири хьай агьихьуб. Фиштти ге сес агьихьаф ичин г1ар акьуб. Гь х1ерф агвар акьуб Слогар хуруб. Гафариг1ас [гь] сес г1аттивуб, ме</p>	<p>Х1а х1ерфна биц1и х1ерф Ш, ш. Гьилин хат1арин форма ме х1ерфунин, печатный форма. Ме х1ерф г1ае слогар, ч1алар, предложенибур лик1иб.</p>	<p>Лик1ибан гигиенайин кьайдабур фацуб. Яг1ар аркьае х1ерфунин анализ акьуб, ге лирк1ен тагьарихь хьуттурфанас, х1ерфунин элементар джубь- джубьрейи агвар акьуб (прописьдик), чешнайиь агвар акьунаегьилди лик1иб. Ш х1ерф сасра х1ерфарихьай</p>

<p>джуьревеларил ул алчатуьб.</p> <p>Тема -25</p> <p>Ачухьдава сес [гъ]</p> <p>Ачухьдава сес [гъ]</p>	<p>сес г1ае хъара сасра гафар гъучафайдеб (гъури, гъун, гъаб, агъалав).</p> <p>Гафарихъай предложенибур хъит1уб.</p> <p>Гафар слогарис пай акъуб.</p> <p>Текст хуруб. Гис ттур хъит1уб.</p> <p>Агъихъуна, лазимде интонацияра аркъай, хуруб.</p> <p>Ме сес (х1ерф) гъучархъа мукъар гафунин г1анаъ.</p> <p>Сесунихъай гафар к1вал акъуна лик1иб (шапка, шарф, шал).</p>		<p>хъукъагъилди ул алчатуьб.</p> <p>Ц1ае х1ерф г1ае гафар, слогар лик1иб. Гъер джуьре предложенибирин ахираъ ата ишанарихъ хъуттурфуб.</p>
<p>Тема- 26</p> <p>Ачухь дава сес [гъ]</p> <p>Ц1ае х1ерф г1ае ч1алар хуруб.</p>	<p>Ишкиларихъай таниш акъуб.</p> <p>Гисак кея задарин ттурар хуруб.</p>	<p>Х1а х1ерф Гъ, биц1и х1ерф гъ.</p> <p>Х1а х1ерфна</p>	<p>Лик1ибан гигиенаин къайдабур фацуьб.</p> <p>Дузди экъуб</p>

<p>Предложенибур, джикъе текст хуруб. Гьелна ттаккра.</p>	<p>[гъ] сесунин характеристика ахъакъуб. Гъ х1ерф агвар акъуб. Слогариъ хуруб. Гафариг1 [гъ] сес г1аттаркуна, агъихъуб. Ге сес дузди сивиъас агъихъа тагъар агвар акъуб. Текст хъит1уб. Ге фиттихъас ичин ахъакъуб. Ттур хъит1уб.</p>	<p>биц1и х1ерф Гъ, гъ Гъилин хат1арин формана печатный форма ме х1ерфун. Слогар, гафар лик1иб. Х1а х1ерфулас лирк1ен гафар. Биц1и х1ерфулас лирк1енттар. Предложенин ахираъ ирх1а ишанар. Гъилин хат1арин форма ме х1ерфунин, печатный форма. 1у х1ерфунин са сес агвар аркъаеф идеф яг1ар акъуб. Ме х1ерф г1ае слогар, ч1алар, предложенибур лик1иб.</p>	<p>лирк1енгуна, дузди ручка фацуб. Хат1униъас дайч1вай лик1иб. Мертти, бат1арди лик1иб. Х1ерфар сад сайихъ дузди хъукъас акъуб Яг1ар аркъае х1ерфунин анализ акъуб, ге лирк1ен тагъарихъ хъуттурфанас, х1ерфунин элементар джубъ- джубърейи агвар акъуб (прописьдик), чешнайиъ агвар акъунаегъилди лик1иб. Гъ х1ерф сасра х1ерфарихъай хъукъагъилди ул алчатуб. Ц1ае х1ерф г1ае гафар, слогар лик1иб. Гъер джубъре предложенибирин ахираъ ата ишанарихъ</p>
--	---	---	--

			хьуттурфуб
<p>Тема -27</p> <p>Ачухьдава сес [ъ]</p> <p>Х1ерфар Ъ, ъ.</p> <p>Сес [ъ] дузди сивиъас агъихьуб.</p> <p>Ге сес агвар аркъа х1ерфар гафарий джик1иб.Сесунин характеристика акьуб (ларингальный).</p> <p>Предложенибур хуруб.</p> <p>Диалог.</p>	<p>Китабик йинае гафар хуруб.</p> <p>Гафунин удигъ ме сес агьул ч1алаъ гьучархъай андава. Гафунин я1аний, ахираъ ме сес ая гафар гьучафайдеб (ваъ, леъ, ниъ).</p> <p>Гафар хуруб, слогарис пай акьуб, ъ х1ерфунил ул алчатуб.</p> <p>Текст хуруб.</p> <p>Суалин предложенибурин интонацил ул алчатуб.</p>	<p>Х1а х1ерфна, бици х1ерф Ъ, ъ</p> <p>Гъилин хат1арин формана печатный форма ме х1ерфун.</p> <p>Х1ерфун элементарил ул алчатуб. Слогар, гафар лик1иб. Х1а х1ерфулас лирк1ен гафар адава. Бици х1ерфулас лирк1ентгар гафар лик1иб.Слогарис пай акьуб.</p> <p>.</p>	<p>Хат1арин тетрадик лик1инаегъилди ме х1ерф бат1арди лик1иб.</p> <p>Мег1елимдин къабахъай дузди сес агъихьуб. Текстиг1ас ъ х1ерф глае гафар г1аттивуна лик1иб</p>
<p>Тема 28</p> <p>Ачухьдава сес [к], х1ерфар К, к [к]сесунихъай таниш акьуб</p>	<p>Ишкиларик йирх1унае задарин, нахширарин ттурар пеб, [к] сес</p>	<p>Х1а х1ерф К, бици херф к</p> <p>Гебур лирк1ен тагъарар (печатный форма, гъилин</p>	<p>Лирк1енгуна шиникквдин экьуб, тетрадь агъийиб, ручка фацуб дузди хьеб.</p>

<p>(глухой, придыхательный) Ц1ае х1ерф г1ае гафар хуруб. Предложенибур хуруб. .</p>	<p>фиштти сивиъас агъихъайчин яг1ар акъуб (нафас хъай), ге сес агвар аркъа х1ерф г1аттаркуна, нае мукъуйиъ гъучархъайчин гафуниъ (<i>калам, куку, кулак</i>). Гафар слогарис пай акъуб. Гафарихъай предложенибурхъ ит1уб.</p>	<p>хат1арин форма). Х1ерфун элементар агвар акъуб. Слогариъ лик1иб, хъукъагъилди сасра х1ерфарихъай Гафариъ ге х1ерф лик1иб. Предложенибур лик1иб. Хас ттурар, нарицательныбур ме х1ерф г1аяттар лик1иб.</p>	<p>Мертти лик1ибал алихъас.</p>
<p>Тема -29 Ачухъдава сес [кк], х1ерфар КК, кк Ц1ае х1ерфар г1ае гафар хуруб. Ме сесунин характеристика акъуб (усиленный, геминированный), ч1укъ ирхи суман</p>	<p>Ишкиларихъай таниш акъуб, гисак йирх1унаеттарин ттураргруппабири с пай акъуб (нахширар, задар). [кк] сес агъихъагъилди яг1ар акъуб (гудж хъай), [к]</p>	<p>Х1а х1ерф Кк, биц1и х1ерф кк. Гъилин хат1арин форма ме х1ерфунин, печатный форма. 1у х1ерфуни са сес агвар аркъаеф идеф яг1ар акъуб. Ме х1ерф г1ае слогар, ч1алар,</p>	<p>Лик1ибан гигиенаин къайдабур фацуб. Яг1ар аркъае х1ерфунин анализ акъуб, ге лирк1ен тагъарихъ хъуттурфанас, х1ерфунин элементар джубъ-джубърейи агвар</p>

<p>агъихъаф. Гафар, предложенибур хуруб ме сес Ваккар.</p>	<p>сесунихъай фачик1уб. Ме ц1ае сес джаллабири хъай,мег1елимдин къабахъай агъихъуб. Текст хуруб. Фиттихъас ичин ахъакъуб.</p>	<p>предложенибур лик1иб. Кк х1ерф сасра х1ерфарихъай хъукъагъилди ул алчатуб. Ц1ае х1ерф г1ае гафар, слогар лик1иб. Гьер джууре предложенибирин ахираъ ата ишанарихъ хъуттурфуб.</p>	<p>акъуб (прописьдик), чешнайиъ агвар акъунаегъилди лик1иб.</p>
<p>Тема -30 Ачухъдава сес [к1]. Х1ерфар К1, к1 Сесунихъай таниш акъуб (абруптивный), сивиъас агъихъ тагъарахъакъуб. Ме сес агвар аркъа х1ерфунихъай таниш акъуб. Ц1ае х1ерф г1ае</p>	<p>Китабик кея стихотворение хуруб.Гъинахъас ичин ге хъит1унаеф. Лазим интонацилди хуруб. Суалин предложенибурин ахираъ ирх1унае ишандил ул алчатуб. [к1] сес гафариъ,</p>	<p>Х1а х1ерф К1, биц1и херф к1 Гебур лирк1ен тагъарар (печатный форма, гъилин хат1арин форма). Х1ерфун элементар агвар акъуб. Слогариъ лик1иб, хъукъагъилди сасра х1ерфарихъай</p>	<p>Лирк1енгуна шиникквдин экъуб, тетрадь агъийиб, ручка фацуб дузди хъеб. Мертти лик1ибал алихъас.</p>

<p>гафар, предложенибур хуруб.</p>	<p>слогарий глаттаркуна агъихъас. Схемайиь рангарилди агвар акъунае сесар ачухъттар, ачухъдаваттар агъатлуб, [к1] сесунилас башламиш аркъа, яра ме сесунилди алгъартла гафар глаттивуб. Джаллабири хъай сес агъихъуб.</p>	<p>Гафариь ге х1ерф лик1иб. Предложенибур лик1иб. Предложенин к1илиь х1а х1ерф лирк1енф, нарицательныбур гафар гъучафайдеб, ме х1ерф г1аяттар, лик1иб.</p>	
<p>Тема-31 Ачухъдава сес [къ] Къ, къ х1ерфар Сесунихъай таниш акъуб. Гин характеристика акъуб. Сес агвар аркъа х1ерфарихъай таниш акъуб.</p>	<p>Яглар аркъае х1ерфунин анализ акъуб, ге лирк1ен тагъарихъ хъуттурфанас, х1ерфунин элементар джуб- джубрейи агвар акъуб (прописьдик), чешнайиь агвар</p>	<p>Х1а х1ерф КЪ, бицли х1ерф къ. Гебирин гьер джубре тагъарар (гъилин хатларилди лирк1енгуна, печатный формайилди лирк1енгуна). Гафар, слогар</p>	<p>Лирк1енгуна дузди экъуб, дузди тетрадь атуб, ручка фацуб, гъил лик1ибас х1езур хъас упражненибур акъуб. Х1ерфунин элементарил улалчатуб. КЪ х1ерф г1ая гафар гъалатлар даркъай, дузди</p>

<p>Ц1а х1ерфар г1ае гафар хуруб. Гъургъа ч1ал бегъем акъуб. Къулбан.</p>	<p>акъунаегъилди лик1иб. Хъ х1ерф сасра х1ерфарихъай хъукъагъилди ул алчатуб.</p>	<p>лик1иб, ге х1ерф г1аяттар. Х1а х1ерфулас лирк1ен гафар (хас ттурар), предложенин к1илиъ лирк1енгуна х1а х1ерф лик1иб. Текст хуруб. Гин мяг1на фи ичин пас хъеб. Мег1елимдин суаларис джувабар ес хъеб. .</p>	<p>лик1иб. Къ х1ерф г1ая гафар аттлик1иб. Мертти, хат1унилас аттдуч1ай, бат1арди лик1иб</p>
<p>Тема -32 Ачухъдава сес [къ], х1ерфар КЪ, къ. Ц1ае х1ерф г1ае гафар хуруб. [къ] сесунин характеристика акъуб.</p>	<p>Ишкиларихъай кар акъуб. Гафар хуруб. [къ] сес нае мукъарий гъучархъайчин гафуний хъуттурфанас. [къ] сесна [къ] сес фачик1уб. Гебирин джуревеларил ул алчатуб. Фишти сивийас</p>	<p>Х1а х1ерфна, бици х1ерф КЪ, къ Гъилин хат1арин формана печатный форма х1ерфарин. Х1ерфун элементарил ул алчатуб. Слогар, гафар лик1иб. Х1а х1ерфулас лирк1ен гафар, хас ттурар (<i>Къизил, Къизхалум,</i></p>	<p>Лирк1енгунан гигиенайин къайдабур фацуб (дузди экъуб, тетрадь агъийиб, ручка фацуб). Мертти, бат1ар хат1арилди лик1иб.</p>

	<p>[къ] сес агъихъаф ичин меглемимдихъай агъихъуб. «Къарина къуджа» агъа са бици текст хъитуб.</p>	<p><i>Къариб</i>). Бици хлерфулас лиркенттар гафар ликлиб (<i>къерекъел, къадак, къуниши</i>). Слогарис пай акъуб. Хатларин тетрадик ликлинаегъилди ме хлерф батларди ликлиб. Меглемимдин къабахъай дузди сес агъихъуб. Текстиглас къ хлерф глае гафар плативуна ликлиб.</p>	
<p>Тема -33 Ачухъдава сес [хъ], Хъ, хъ херфар. Цлае хлерф глае гафар хуруб. [хъ] сес фишти агъихъаф ичин яглар акъуб. Ккелахъан</p>	<p>Слогариъ ге сес джиклиб, дузди агъихъуб, гафариъ ге гъучархъа мукъарихъ хъуттурфуб (<i>хъахъас, хъел, вахъ</i>). Ишкиларихъ хъуттурфуб.</p>	<p>Хла хлерф Хъ, бици хлерф хъ. Гъилин хатларин формана печатный форма. 1у хлерфунни са сес агвар аркъаеф идеф яглар акъуб. Ме хлерф глае слогар, члалар,</p>	<p>Ликлибан гигиенаин къайдабур фацуб. Яглар аркъае хлерфунин анализ акъуб, ге лиркенттагъарихъ хъуттурфуб, хлерфунин элементар джуб-</p>

	<p>Гисак кеяттарин ттурар пеб. Гафар лик1иб. Хъ х1ерф агвар акьуб.</p> <p>Предложенибур хуруб.</p> <p>Биц1и ккелахъандихъас ахттилат хуруб.</p> <p>Чиппинч1аларилд и ахъакъас хъеб.</p>	<p>предложенибур лик1иб. Ачухъ сесарил ире точка алийиб, слогар джуре акьуб (дефисдалди яра карандашилди).</p> <p>Хъ х1ерф сасра х1ерфарихъай хъукъагъилди ул алчатуб.</p> <p>Презентацибур, ч1ал бегъем аркъа заданибур акьуб.</p>	<p>джуреи агвар акьуб (прописьдик), чешнайи агвар акьунаегъилди лик1иб.</p> <p>Ц1ае х1ерф г1ае гафар, слогар лик1иб. Слогарилдир а, хъайра хуруб. Гъер джуре предложенибирин ахираъ ата ишанарихъ хъуттурфуб.</p>
<p>Тема 34</p> <p>Ачухъдава сес [хъ],</p> <p>Х1ерфар Хъ, хъ</p> <p>Ц1ае сесунихъай таниш акьуб.</p> <p>Ц1ае х1ерф г1ае гафар,</p> <p>предложенибур хуруб. Хабарин предложенибур лазим интонацилди</p>	<p>Дарсунин къастт: яг1ар акъас ц1ае сес дузди агъихъагъилди, ге агвар аркъа х1ерфар агвар акъас.</p> <p>Ме х1ерф г1ае гафар слогарис пай акьуб, сес г1аттаркуна агъихъуб.</p> <p>Мег1елимдихъай</p>	<p>Яг1арвелар:</p> <p>х1а херф Хъ, биц1и х1ерф хъ лик1енас яг1архъеб.</p> <p>Гъилин хат1арин формана печатный формайин джуревелар.</p> <p>Прописьдин накъишар, х1ерфар лик1иб. Фишттин элемантарикес</p>	<p>Дарсунин вазифабур яг1ай хъас:экьуб-гъайшиб, тетрадь дузди атуб, ручка дузди фацуб.</p> <p>Удигъди алттушуе х1ерфарихъайфачик уна, джуревелар, ухшарвелар активас хъеб.</p>

<p>агъихъуб. Хъар.</p>	<p>дузди джаллабири пеб. Ишкилихъ хъуттурфанди ахъакъуб хъурахъас. Суаларис джувабар ес хъеб. Ч1ал ишламиш акъуб: унихъуттин, яг1архъеттин анализ акъас хъеб, учин фикирар агъихъуна пас хъеб, сасрайихъай гъургъагуна, адабдин г1едатар фацуб: салам ес яг1архъеб, чух сагъул пас яг1архъеб</p>	<p>хъунаефчин. Агърукъавелар: гафар, предложенибур лик1енас хъеб, гебирин анализ акъас хъеб, хъукъуна бат1арди х1ерфар лик1иб, хат1униъас адайч1вай лик1иб. Предложенибур дузди лик1енас яг1архъеб: к1иль х1а х1ерф, къабахъ точка яра суалин ишан, яра восклицательный.</p>	
<p>Тема -35 Ачухъдава сес [т]. Х1ерфар Т, т. Ц1ае х1ерф г1ае гафарна</p>	<p>Ишкиларихъай таниш акъуб. Гисак кея нахширарин, задарин ттурар</p>	<p>Х1а х1ерф, биц1и х1ерф Т, т. Х1ерфарин элементар, гебур кикъунаегъилди.</p>	<p>Лирк1енгуна дузди экъуб, дузди ручка фацуб, тетрадь ауб. Гъил лик1ибас х1езур акъуб</p>

<p>предложенибур хуруб. Ме х1ерфуни агвар аркъа сес агъихъас хъеб. Гуджлу дава сес. Лазимдегъилди, предложенин къасттунихъ хъуттурфуна, интонация агъихъуб. Ишкилихъ хъуттурфуна текст хъит1уб.</p>	<p>яг1архъеб. Ц1ае сес г1аттивуб, гин характеристика акъуб. Х1ерфунилди агвар акъуб. Яг1ар аркъая х1ерф г1ая гафар слогарис пай акъуб, слогарилди, хуппай к1илинди гаф хъай хуруб. Дузди агъихъас яг1ар акъуб.</p>	<p>Ге х1ерф г1аттивас, агвас гафунин г1анаъ алархъеб. Гъилин хат1арин формана, печатный форма х1ерфарин. Ме х1ерфар г1ае слогар, гафар лик1иб. Накъишар акъуб. Хас ттурар, задарин ттурар лик1иб.</p>	<p>(упражненибур акъуб). Лик1ибар мертти, мях1камди акъас. Лирк1ендия х1ефун гьер са хат1 фиштти аркъаф ичин агвар акъас, бат1арди сасра х1ерфарихъ гафунихъ хъукъас акъуб. Хат1униъас адуч1ай, дузди лик1иб.</p>
<p>Ишкилар йирх1уб.</p>	<p>Мег1елимдихъай ге сес гая слогар, гафар хуруб. Удигъди алттушунае х1ерфариг1 ме х1ерфуни мукъ агвар акъуб(х1ерфарин лента яра касса). Т х1ерф нае мукъариъ гъучархъайчи хъуттурфуб гафунихъ: <i>тук,</i></p>	<p>Предложенибур лик1иб.</p>	<p>Яг1архъевелар: Ме ц1ае х1ерф гафунин г1анаъ джик1еб, текстиг1 гафар джикийб. Хуруттар учикес лик1енас хъеб, ме х1ерфуни агвар аркъа сес дузди агъихъуб. Ч1ал ишламиш акъувел: Сасра агхъаттар унихъуб, учин фикир агхъихъас хъеб, учис даг1аф фи ичин пас хъеб, асрайихъай</p>

	<p><i>гитан, тут</i> (сифтайиь, я1аниг1, ахираъ).[т]</p> <p>Сес глае ч1алар к1вал акьуб, хъит1уб.</p> <p>Гафарихъай предложенибур хъит1уб.</p> <p>Предложенибур дузди хуруб.</p> <p>Текст хуруб. Яг1ар аркъае х1ерф глае гафар аттлик1иб.</p>		<p>гъургъас хъеб (диалог).</p>
<p>Тема -36</p> <p>Ачухъдава сес [тт], Х1ерфар Тт, тт Ц1ае х1ерф глае гафарна предложенибур хуруб.</p> <p>Ме х1ерфуни агвар аркъа сес агъихъуб. Характеристика</p>	<p>Ишкиларихъай таниш акьуб. Гисак йирх1унае задарин ттурар хуруб. [тт]сесна [т] сес фачик1уб: <i>тур – ттур, тун– ттур.</i></p> <p>Характеристика акьуб гец1ае сесунин. Гафар</p>	<p>Х1а х1ерф ТТ, биц1и х1ерф тт. Гъилин хат1арин формайинна печатный формайин джувъревелар джик1иб.</p> <p>Ме х1ерф глая слогар, гафар лик1иб.</p>	<p>Лик1ибан гигиенайин къайдабур фацуб. Лирк1енгуна дузди экьуб, дузди ручка фацуб, тетрадь агъийиб. Гъил лик1ибарис х1езур акьуб Лик1ибар мертти, мях1камди акъас алуч1уб.</p>

<p>акъуб (гуджлу сес идеф яглар акъуб). [т] сесунихъай фачиклуб. Текст хуруб. Лазим интонация акъуб. Дузди гафар агъихъуб. Устга Мавлуттин</p>	<p>слогарис пай акъуб. Гаф слогарилди, хуппай садихъди хуруб. [тт] сесунин мукъ гафунин гланаъ агвар акъуб (<i>дафтт,</i> <i>ттаккра,</i> <i>ттуттас</i>) Текстис хуруб, ттур хъитлуб. Гъинахъас (фиттихъас) ичин ме текст ахъабас хъеб.</p>	<p>Меглемимди пе гафар ликлиб. Предложенибириъ тт хлерф глае гафар джиклиб.</p>	<p>Лирклендия хлефун гьер са хат1 фиштти аркъаф ичин агвар акъуб,дузди, прописьдик агвар акъунаегъилди сасра хлерфарихъай гафунить хъукъас акъуб. Хатлуниъас аттдуч1ай, дузди ликлиб. Яглархъевелар: Ме цлае хлерф гафунин гланаъ джиклиб, текстиг1 гафар джиклиб. Хуруттар к1валас (по памяти) ликленас хъеб, ме хлерфунни агвар аркъа сес дузди агъихъуб. Ч1ал ишламиш акъувел: Сасра агхъаттар унихъуб, учин фикир агхъихъас хъеб, учис даглаф фи ичин пас хъеб,</p>
---	--	---	---

<p>Тема 37</p> <p>Ачухьдава сес [т1].</p> <p>Х1ерфар Т1, т1</p> <p>Ц1ае х1ерф глае гафарна предложенибур хуруб.</p> <p>Ме х1ерфуни агвар аркьа сес агьихьас хьеб. Ме гуджлу (абруптив) сес идеф яг1ар акьуб.</p> <p>Текст хуруб.</p> <p>Лазим интонация предложенибуриь акьуб.</p> <p>Дузди гафар агьихьуб.</p>	<p>Китабик кея ишкиларихь хьуттурфуб.</p> <p>Гисак йирх1унае задарин ттурар пеб. Гафар группабириди завал акьуб (санитетарин ттурар, емишаринттар...).</p> <p>Гафуньас ц1ае сес г1аттивуб, гис характеристика пеб, х1ерфунилди агвар акьуб. Ме ц1ае сес глае гафар, слогар хуруб, гафунь нае мукьариь т1 х1ерф гьучархьайчин ул алчатуб (<i>т1убул, кант1, бат1арф</i>)</p> <p>Слогар сад сайихьай хьукьас аркьай гафар завал акьуб.</p>	<p>Х1а х1ерф Т1, биц1и х1ерф т1.</p> <p>Гьилин хат1арин форма, печатный форма агвар акьуб.</p> <p>Гебурин джуревелар джик1иб.</p> <p>Т1 х1ерф глая слогар, гафар лик1иб.</p> <p>Мег1елимди агьай (по диктовку), гафар лик1иб.</p> <p>Предложенибириь т1х1ерф глае гафар джик1иб.</p>	<p>Дарсунинучебный Фазифабуркьабул аркьай, мег1елимдин руководство фай, учебный материал вахттуниьай алттвей, яг1арвел гьушуб.</p> <p>Мертти лик1ибан кьадарар дузди ишламиш акьуб.</p> <p>Яг1ар аркьае х1ерфунин тагьарарил ул алчатуб, х1а х1ерф, биц1и х1ерф лирк1ен кьайдайил ул алчатуб, печатный х1ерфунинра, гьилин хат1арин формабурин джуревеларихь хьуттурфуб.</p> <p>Лирк1енгуна, х1ерфунин элементар, гьерф джурейи фиштти лирк1енчин, ул</p>
---	---	--	---

	<p>Удигъди алттушунае х1ерфариг1 мин мукъ агвар акъуб. Предложенибур хуруб. Загадка агъат1уб. Лазимде интонация суалин, хабарин предложенибуриъ акъуб. Ударение нае слогил алди айчин хъуттурфуб.</p>		<p>алчатуб. Прописьдин чешнайихъ хъуттурфанди дузди лик1иб. Гъил алархъас, гьер джуьре накъишар, х1ерфунин элементар лик1иб. Слогаринна сесарин анализ акъуб. Х1ерфар сад сайихъ хъукъас аркъай, бат1арди лик1иб. Гафар, предложенибур, хат1униъас аттдуч1ай, бат1арди лик1иб.</p>
<p>Тема -38 Ачухъдава сес [ч],</p>	<p>Ц1ае х1ерф г1ае гафар хуруб.</p>	<p>Х1а х1ерф, бици х1ерф Ч ч.</p>	<p>Лирк1енгуна дузди экъуб, ручка дузди</p>

<p>Ч, ч х1ерфар. Ц1ае х1ерф глае гафарна предложенибур хуруб.</p> <p>Ме х1ерфуни агвар аркья сес дузди агъихъуб.</p> <p>Ме нафас хъае (глухой) сес идеф яг1ар акъуб.</p> <p>Текст хуруб. Лазим интонация предложенибуриъ акъуб.</p> <p>Дузди гафар агъихъуб.</p> <p>Чар.</p>	<p>Ишкиларик йирх1уная задарин ттурар хуруб (<i>чархар, чардах</i>).</p> <p>Гафариъ ц1ае сес г1аттаркуна, агъихъуб, гин характеристика пеб, х1ерфунилди агвар акъуб. Ме ц1ае сес глае гафар, слогар хуруб, гафуниъ ч х1ерф гьучархья мукъарил ул алчатуб (<i>чаб, чу, чи, гьеч</i>)</p> <p>Слогар сад сайихъай хьукъас аркъай гафар завал акъуб.</p> <p>Удигъди алттушунае х1ерфариг1 ч х1ерфуниин мукъ агвар акъуб.</p> <p>Предложенибур хуруб. Текст</p>	<p>Гъилин хат1арин формайинна печатный формайин джуревелар агвар акъуб.</p> <p>Ме х1ерф г1ая слогар, гафар лик1иб.</p> <p>Мег1елимди агъай, гафар лик1иб.</p> <p>Предложенибириъ Ч х1ерф глае гафар джик1иб.</p>	<p>фацуб, тетрадь агъийиб; гъил лик1ибарис х1езур акъуб.Ч, чх1ефарин элементар дузди лик1ибя. Гъилин хат1арин тетради хъай кар акъуб, накъишар лик1иб. Бици х1ерф, х1а х1ерф лик1иб.</p> <p>Печатный форма агвар акъуб.</p> <p>Ч х1ерф г1ая гафар лик1иб.</p> <p>Предложенибириъ ге сес(х1ерф) глае гафар джик1иб.</p> <p>Гафунин г1анаъ х1ерфар дузди хьукъас акъуб.</p> <p>Гафар, предложенибур лирк1енгуна меррти, хат1униъай лик1иб, полябирилас алттдуч1уб.</p> <p>Предложениин ахираъ ирх1а ишанарил ул</p>
--	--	---	---

	хуруб, ге ахъакъас чиппин ч1аларилди хъеб. Лазимде интонацияаркъай, предложенибур хуруб.		алчатуб.
<p>Тема -39</p> <p>Ачухъдава сес [чч], х1ерфар ЧЧ, чч</p> <p>Ц1ае х1ерф глае гафарна предложенибур хуруб. Дузди гафар агъихъуб.</p> <p>Ме х1ерфуни агвар аркъа сес дузди агъихъуб. Ме геминированный (усиленный) сес идеф яг1ар акъуб.</p> <p>Текст хуруб. Лазим интонация предложенибуриь акъуб.</p>	<p>Ц1ае х1ерф глае гафар хуруб. Ишкиларихъхъутт урфанди, гисак кеяттарин ттурар пеб.</p> <p>Гафариь ц1ае сес г1аттаркуна, агъихъуб, гин характеристика пеб, х1ерфунилди агвар акъуб. Ме ц1ае сес глае гафар, слогар хуруб, гафунь ччх1ерф гьучархъа мукъарил ул алчатуб (ччуччу, ччиччи, ччам Слогарис пай</p>	<p>Х1а х1ерф, бици херф Чч чч.</p> <p>Гъилин хат1арин формайинна печатный формайин джувъревелар агвар акъуб.</p> <p>Ме х1ерф г1ая слогар, гафар ликлиб.</p> <p>Мег1елимди агъай, гафар ликлиб.</p> <p>Предложенибириь Ччх1ерф глае гафар джиклиб.</p>	<p>Лирк1енгуна дузди экъуб, ручка дузди фацуб, тетрадь агъийиб; гъил ликлибарис х1езур акъуб. Чч, чч х1ефарин элементар дузди ликлиб.</p> <p>Гъилин хат1арин тетради хъай кар акъуб, накъишар ликлиб. Бици х1ерф, х1а х1ерф ликлиб.</p> <p>Печатный форма агвар акъуб. Чч х1ерф г1ая гафар ликлиб.</p> <p>Предложенибириь ге сес(х1ерф) глае гафар джиклиб. Гафунин г1анаь</p>

	<p>акьуб, слогар сад сайихъай хъукъас аркъай, гафар завал акьуб. Удигъди алттушунае х1ерфунихъай (ч) ме х1ерф (чч)фачик1уб,ц1а е х1ерфунин мукъ агвар акьуб сасра х1ерфариг1 (алфавитиъ). Суаларин, джувабарин предложенибур хуруб. Суалин предложенибур агъихъа интонацил ул алчатуб. Са биц1и ахттилат хъит1уб ишкилик кеяттарихъас ярагъертти чиппин чияр чуппарихъас. Лазимде интонация аркъай,</p>		<p>х1ерфар дузди хъукъас акьуб. Гафар, предложенибур лирк1енгуна мертти, хат1униъай лик1иб, полябирилас алттдуч1уб. Предложенин ахираъ ирх1а суалин ишанандил, точкайил ул алчатуб.</p>
--	---	--	---

	предложенибур хуруб.		
<p>Тема – 40</p> <p>Ачухьдава сес [ч1],х1ерфар Ч1 ч1</p> <p>Ц1ае х1ерф глае гафарна предложенибур хуруб.</p> <p>Ме х1ерфуни агвар аркьа сес дузди агьихьуб.</p> <p>Ме гуджлу (абруптив) сес идеф яг1ар акьуб.</p> <p>Текст хуруб.</p> <p>Лазим интонация предложенибуриь акьуб.</p> <p>Дузди гафар агьихьуб.</p> <p>Уч1аф-аттиваф.</p>	<p>Ишкиларихь хьуттурфуб.</p> <p>Гисак йирх1унае задарин ттурар пеб (ч1иник1, ч1ил). Ц1ае сесунихъай таниш акьуб. Ге агьихьягьилди яг1ар акьуб, мег1елимдихъай джалла класси хъай агьихьуб ге сес, сес глая слогар.</p> <p>Ачухь сесаринна ачухьдаваттарин джужьревелар к1вал акьуб. Ч1 сес глая гафар к1вал акьуб.</p> <p>Гафарихъай предложенибур хьит1уб. Текст хуруб. Дефисдин ишанар аявусарил</p>	<p>Яг1арвелар:</p> <p>х1а херфЧ1, биц1и х1ерфч1лик1енас яг1архьеб.</p> <p>Гъилин хат1арин формана печатный формайин джужьревелар.</p> <p>Прописьдин накьшар, х1ерфар лик1иб.</p> <p>Акьас хьебар:</p> <p>гафар, предложенибур лик1енас хьеб, гебирин анализ акьас хьеб, хьукьуна бат1арди х1ерфар лик1иб, хат1униъас адайч1вай лик1иб.</p> <p>Предложенибур дузди лик1енас яг1архьеб: к1иль х1а х1ерф, къабахъ точка яра суалин ишан, яра</p>	<p>Дарсунин вазифабур яг1ай хьас:экьуб-гъайшиб, тетрадь дузди атуб, ручка дузди фацуб.</p> <p>Удигьди алттушунае х1ерфарихъай фачикуна, джужьревелар, ухшарвелар активас хьеб.</p> <p>Яг1ар аркьае х1ерфунин анализ акьуб, ге лирк1ен тагъарихь хьуттурфанас, х1ерфунин элементар джужь-джужьрейи агвар акьуб (прописьдик), чешнайиь агвар акьунаегьилди лик1иб. Ч1 х1ерф сасра х1ерфарихъай хьукьягьилди ул алчатуб.</p>

	<p>ул алчатуб. Мег1елимди алихъу суаларис джуваб ес хъеб.</p> <p>Ч1ал ишламиш акъуб:</p> <p>унихъуттин, яг1архъеттин анализ акъас хъеб, учин фикирарагъихъас хъеб, сасрайихъай гъургъагуна, адабдин г1едатар фацуб: саламин гафар яг1ар акъуб (баркаллагъ, салам мег1лайкум, фиркъая вун? фиштти ая? Тин зун вас кумак акъас...).</p>	восклицательный.	
<p>Тема -41</p> <p>Ачухъдава сес [п], х1ерфар П п</p> <p>Яг1ар аркъае ц1ае х1ерфунин анализ</p>	<p>Ишкиларик йирх1унае задарин ттурар пеб,фиттис</p>	<p>Х1а х1ерф П, биц1и херф п</p> <p>Гебур лирк1ен тагъарар (печатный</p>	<p>Лирк1енгуна шиникквдин экъуб, тетрадь агъийиб, ручка дузди фацубал</p>

<p>акъуб, ге лирклен тагъарихъ хъуттурфуб. Ме х1ерфуни агвар аркъа сес дузди агъихъуб. Ме нафас хъаеф (придыхательный) сес идеф яглар акъуб. Текст хуруб. Лазим интонация предложенибуриъ акъуб. Дузди гафар агъихъуб. Пустталаяр.</p>	<p>ишламиш аркъатар ичин гебур ахъакъуб, лик1иная гафар хуруб, слогарис пай акъуб. Слогариъ сес г1аттаркуна агъихъуб. [пп] сесунна [п] сес фачик1уна, гебирин джуъревелар агвар акъуб. Пх1ерфун мукъ гафунин г1анаъ агвар акъуб (гафунин к1илиъ, я1аниг1, ахираъ): <i>пилар, ган, лампа.</i> Гъургъа ч1ал бегем акъуб. Гафар, предложенибур хуруб.</p>	<p>форма, гъилин хатларин форма). Х1ерфун элементар агвар акъуб. Слогариъ лик1иб, хъукъагъилди сасра х1ерфарихъай Гафариъ ге х1ерф лик1иб. Предложенибур лик1иб. Предложения к1илиъ, хас ттурариъ х1а х1ерф лиркленф, нарицательныбур гафар гъучафайдеб, ме х1ерф г1аяттар, лик1иб.</p>	<p>алгъузуб. Мертти лик1ибал алихъас. Х1ерфарин элементар агвар акъуб. Прописъдик накъишар лик1иб. Дузди х1ерфар сад сайихъ хъукъас акъуб. Хатлуниъай батларди лик1иб.</p>
<p>Тема -42 Ачухъдава сес [пп], х1ерфар Пп пп</p>	<p>Ц1ае х1ерфПп г1ае гафар хуруб. Ишкиларихъ</p>	<p>Х1а х1ерф Пп, биц1и херф пп Гебур лирклен</p>	<p>Дарсунинучебный Фазифабуркъабул аркъай, мег1елимдин</p>

<p>Ц1ае сесунихъай таниш акъуб, сес агвар аркъа х1ерф агвар акъуб. Яг1ар аркъае ц1ае х1ерфунин анализ акъуб, ге лирк1ен тагъарихъ хъуттурфуб.</p> <p>Ме х1ерфуни агвар аркъа сес дузди агъихъуб. Ме гуджлу сес идеф яг1ар акъуб.</p> <p>Лазим интонация аркъай, предложенибур хуруб.</p> <p>Шиниккварин кумакар</p>	<p>хъуттурфанди, гисак кеяттарин ттурар пеб .</p> <p>Гафариъ ц1ае [пп]сес г1аттаркуна, агъихъуб, гин характеристика пеб, х1ерфунилди агвар акъуб. Ме ц1ае сес глае гафар, слогар хуруб, гафунъ ппх1ерф гъучархъа мукъарил ул алчатуб (куппар, тупп).</p> <p>1у-хъибу слогин гафарслогарис пай акъуб, слогар сад сайихъай хъукъас аркъай гафар завал акъуб. Удигъди алттушунае х1ерфунихъай (п) ме х1ерф (пп) фачик1уб, ц1ае</p>	<p>тагъарар (печатный форма, гъилин хат1арин форма). Х1ерфун элементар агвар акъуб. Слогарий лик1иб, хъукъагъилди сасра х1ерфарихъай Гафариъ ге х1ерф лик1иб. Предложенибур лик1иб. Предложенин к1илиъ х1а х1ерф лирк1енф, нарицательныбур гафар гъучафайдеб</p>	<p>руководство фай, учебный материал вахттуниъай алттвей, яг1арвел гъушуб.</p> <p>Мертти лик1ибан къадарар дузди ишламиш акъуб.</p> <p>Яг1ар аркъае х1ерфунин тагъарарил ул алчатуб, х1а х1ерф, биц1и х1ерф лирк1ен къайдайил ул алчатуб, печатный х1ерфунинра, гъилин х1ат1арин формабурин джуревеларихъ хъуттурфуб.</p> <p>Лирк1енгуна, х1ерфунин элементар, гърф джурейи фиштти лирк1енчин, ул алчатуб. Прописьдин чешнайихъ хъуттурфанди дузди лик1иб. Гъил</p>
--	---	--	---

	<p>х1ерфунин мукъ агвар акьуб сасра х1ерфариг1 (алфавитиъ). Джикъе ахттилат хъит1уб ишкилик шиникквари аркъа дурх1аларярихъас . Лазимде интонация аркъай, предложенибур хуруб. 1уърус ч1алаъас аде гафариъ ме сес са х1ерфунилас агвар акьубал ул алчатуб шиниккварин. Ге гафар словарикариъ лик1иб: парга, пачка, шапка.</p>		<p>алархъас, гьер джурре накъишар, х1ерфунин элементар лик1иб. Слогаринна сесарин анализ акьуб. Х1ерфар сад сайихъ хъукъас аркъай, бат1арди лик1иб. Гафар, предложенибур, хат1униъас аттдуч1ай, бат1арди лик1иб. Лирк1енгуна шиникквдин экьуб, тетрадь агъийиб, ручка фацуб дузди хъеб.</p>
<p>Тема- 43 Ачухъдава сес [п1], х1ерфар П1, п1 Ц1айе сесунихъай таниш акьуб, сес</p>	<p>Ишкиларик кея задарин ттурар пеб (п1ип1, ц1ип1ц1ип1). Гафар хуруб.</p>	<p>Х1а х1ерф П1, биц1и херф п1 Гебур лирк1ен тагъарар (печатный форма, гъилин</p>	<p>Дарсунинучебный Фазифабуркъабул аркъай, мег1елимдин руководство фай, учебный материал</p>

<p>агвар аркъа х1ерфухъай таниш акъуб. Яг1ар аркъае ц1ае х1ерфунин анализ акъуб, ге лирк1ен тагъарихъ хъуттурфуб. Ме х1ерфуни агвар аркъа сес дузди агъихъуб. Ме гуджлу (абруптив) сес идеф яг1ар къуб. Текстин анализ акъуб</p>	<p>Ц1ае сес агвар аркъа х1ерфар агвар къуб. [п1] сес дузди агъихъуб, гин характеристика поб. Слогарис гафар пай къуб. Мег1лимдихъай сес агъихъуб. Гъургъа ч1ал бегъем къуб. Ишкилик кея ккела фиркъайчин ахъакъуб, мег1елимди суаларилди кумак акъуб к1вал акъас шиниккварис чиппи хуру х1икатар. Ме китабик кея ишкил нае х1икатиъас (уърусарин х1икат) ичин агъат1уб.</p>	<p>хат1арин форма). Х1ерфун элементар агвар акъуб. 1у х1ерфуни агвар аркъаф са сес идеф к1вал акъуб. Сасра х1ерфарихъай хъукъагъилди слогариъ, гафуний ул алчатуб. Предложенибур лик1иб. Предложенин к1илиъ х1а х1ерф лирк1енф, нарицательныбур гафар гъучафайдеб. Схемайин анализ акъуб. Ачухъ сесар агвар аркъа ранг, ачухъдаваттаринф к1вал къуб.</p>	<p>вахттуниъай алттвей, яг1арвел гъушуб. Мертти лик1ибан къадарар дузди ишламиш къуб. Яг1ар аркъае х1ерфунин тагъарарил ул алчатуб, х1а х1ерф, биц1и х1ерф лирк1ен къайдайил ул алчатуб, печатный х1ерфунинра, гъилин х1ат1арин формабурин джуъревеларихъ хъуттурфуб. Лирк1енгуна, х1ерфунин элементар, гъерф джуърейи фиштти лирк1енчин, ул алчатуб. Прописъдин чешнайихъ хъуттурфанди дузди лик1иб. Гъил алархъас, гъер джуъре накъишар,</p>
---	--	--	--

			<p>х1ерфунин элементар лик1иб. Слогаринна сесарин анализ акьуб. Х1ерфар сад сайихъ хъукъас аркбай, бат1арди лик1иб. Гафар, предложенибур, хат1униъас аттдуч1ай, бат1арди лик1иб. Лирк1енгуна шеникквдин экьуб, тетрадь агъийиб, ручка дузди фацуб.</p>
<p>Тема – 44 Ачухъдава сес [ц], х1ерфар Ц ц Ц1ае сесунихъай таниш акьуб. Ге сивиъас агъихъатагъар агвар акьуб. Сесунин характеристика пеб. Ге сес агвар аркъа</p>	<p>Мез фиштти лиханчин ге сес агъихъагуна, гин характеристика пеб. Удигъди алттушу ачухъ сесар, ачухъдава сесар к1вал акьуб. Ишкиларихъ хъуттурфанди гафар хуруб, ц1ае</p>	<p>Х1а х1ерф Ц, биц1и херф ц Гебур лирк1ен тагъарар (печатный форма, гъилин хат1арин форма). Х1ерфун элементар агвар акьуб. Сасра х1ерфарихъай хъукъагъилди</p>	<p>Дарсунинучебный Фазифабуркъабул аркбай, мег1елимдин руководство фай, учебный материал вахттуниъай алттвей, яг1арвел гъушуб. Мертти лик1ибан къадарар дузди ишламиш акьуб. Яг1ар аркъае</p>

<p>х1ерфарихъай таниш акъуб. Гафар хуруб Предложенибур хуруб Текст «Цул»</p>	<p>сес г1аттаркуна агъихъуб. Гафунин гьер мукъариъ гин ишламишвелар агвар акъуб: <i>цац,</i> <i>дуруц, вец.</i> Хуруб, агъихъуб, яг1архъеб, ме сес гьер джуъра гафариъ ишламиш акъуб. Ишкилик хъуттурфуна, загадка агъат1уб. Текст хуруб. Ц х1ерф г1ая гафар аттлик1иб. Слогарис пай акъуб. Дузди хуруб. 1уърус ч1алаъас аде гафар, ме п х1ерфунилди агвар аркъайчира, джуърейи агъихъаф идеф ул алчатуна кканде мег1елимди:</p>	<p>слогариъ, гафунинъ ул алчатуб. Предложенибур лик1иб. Предложения к1илиъ х1а х1ерф лирк1енф, нарицательныбур гафар гъучафайдеб. Ч1ал бегъем акъуб.</p>	<p>х1ерфунин тагъарарил ул алчатуб, х1а х1ерф, биц1и х1ерф лирк1ен къайдайил ул алчатуб, печатный х1ерфунинра, гъилин х1ат1арин формабурин джуъревеларихъ хъуттурфуб. Лирк1енгуна, х1ерфунин элементар, гьерф джуърейи фиштти лирк1енчин, ул алчатуб. Прописьдин чешнайихъ хъуттурфанди дузди лик1иб. Гъил алархъас, гьер джуъре накъишар, х1ерфунин элементар лик1иб. Слогаринна сесарин анализ акъуб. Х1ерфар сад сайихъ хъукъас аркъай,</p>
--	---	---	--

	цирк, цех, цемент, станция, канцелярия.		батларди ликлиб. Гафар, предложенибур, хатлуниъас аттдучлай, батларди ликлиб. Лиркленгуна шиникквдин экьуб, тетрадь агъийиб, ручка дузди фацуб.
Тема -45 Ачухъдава сес[ц1],х1ерфар Ц1 ц1 Ц1ае х1ерф г1ае ч1алар хуруб. Ге х1ерфуну агвар аркъа сесунихъай таниш акьуб. Гин хараткеристика пеб (абруптив). Слогариъай, гафунуъай агвар акьуб. Предложенибур, джикъе текст хуруб. Мисала	Ишкиларихъай таниш акьуб. Гисак кея задарин ттурар хуруб. Гафар ликлиб, слогарис пай акьуб, ц1ае [ц1] сес г1аттаркуна агъихъуб мег1елимдихъай. Ге сес дузди сивиъас агъихъа тагъар агвар акьуб. Гафунуъ ме сес гъучархъа мукъар агвар акьуб: ц1иц1, ц1имил,	Х1а х1ерф Ц1, биц1и херф ц1 Гебурин лирклен тагъарар (печатный форма, гъилин хатларин форма). Х1ерфун элементар агвар акьуб. Сасра х1ерфарихъай хъукъагъилди пгапр акьуб. Предложенибур ликлиб. Предложенин к1илиъ х1а х1ерф лиркленф, нарицательныбуриъ	Лиркленгуна шиникквдин экьуб, тетрадь агъийиб, ручка дузди фацуб. Мертти ликлибал алихъас. Х1ерфарин элементар агвар акьуб. Прописъдик накъишар ликлиб. Дузди х1ерфар сад сайихъ хъукъас акьуб. Хатлуниъай батларди ликлиб.

	<p><i>ц1ан1ран1</i></p> <p>Гъургъа ч1ал бегъем акъуб, яг1ар аркъаттарикес учис муфи1ет гъушуб. Суалин предложенибур дузди агъихъуб. Гебурис джувабар поб. Джувабар, хъукъас аркъай, предложенибирил ди лик1иб.</p>	<p>– биц1иф. (Хас ттурар к1вал акъуб х1а х1ерф Ц1г1аяттар(Ц1аеваз). Ч1ал бегъем акъуб.</p>	
<p>Тема 46</p> <p>Ачухъ сес [уь], х1ерфар Уь уь Ц1ае х1ерф слогариг1 г1ай, джурейи, гафарунин г1анаъ ай агвр акъуб. Предложенибур хъит1уб.Гебур дузди агъихъбу. Предложенин ахираъ ирх1а ишанарихъас поб.</p>	<p>Ишкилихъ хъуттурфуб. Гъинахъас, фиттихъас ичин ге ишкил ахъакъуб. Ц1ае сес г1ае гафар хуруб. Слогарис пай акъуб. [уь] сесунин характеристика акъуб, муулар фиштти лиханчин ге сес</p>	<p>Х1а х1ерф Уь, биц1и херф уь агвар акъуб. Гебурин лирк1ен тагъарар (печатный форма, гъилин хат1арин форма). Х1ерфун элементар агвар акъуб. Сасра х1ерфарихъай хъукъагъилди агваракъуб. Предложенибур</p>	<p>Лирк1енгуна дузди экъуб, ручка дузди фацуб, тетрадь агъийиб; гъил лик1ибарис х1езур акъуб. Уь, уь х1ерфарин элементар дузди лик1иб. Гъилин хат1арин тетрадихъай кар акъуб, накъишар лик1иб. Биц1и х1ерф, х1а х1ерф</p>

<p>Гъургъа ч1ал бегъем акъуб. Уьтт</p>	<p>агъихъагуна. [у] сесунина [уь] джуьревелар агвар акъуб. Джаллабири хъай мег1елимдихъай агъихъуб. Гафар слогарис пай акъуб. Гафунийай, слогар хъукъуна хуруб. Хъара ме сес г1ая гафар к1вал акъуб. Сесунин мукъ алфавитиь агвар акъуб. Удигъди алттушунае х1ерфар гъучафайдеб. Текст хуруб. Гис ттур хъит1уб. Чиппин ч1аларилди хъадакъуб.</p>	<p>лик1иб. Предложенин к1илиь х1а х1ерф лирк1енф, нарицательныбури ь – биц1иф.</p>	<p>лик1иб. Печатный форма агвар акъуб. Уьх1ерф г1ая гафар лик1иб. Предложенибириь ге сес(х1ерф) г1ае гафар джик1иб. Гафунин г1аная х1ерфар дузди хъукъас акъуб. Гафар, предложенибур лирк1енгуна, мергти хат1униъас аттдуч1ай лик1иб.</p>
<p>Тема- 47 Ачухъдава сес [П] Х1ерф I</p>	<p>Ишкилихъхъутту рфуб. Фих1аягъ ичин гисак</p>	<p>Х1а х1ерффра биц1и х1ерффра II. Гебур лирк1ен тагъар агвар акъуб.</p>	<p>Лик1ибар аркъагуна гигиенайин къадайбур фацуб: дузди экъуб, ручка</p>

<p>Ц1ае сесунихъай таниш акъуб. Ме сес агвар аркъа х1ерф слогариг1 г1ай, джурейи, гафарунин г1анаъ ай агвар акъуб. Предложенибур хуруб. Гебур лазим интонацилди агъихъуб. Предложенин ахираъ ирх1а ишанарихъас пеб. Гъургъа ч1ал бегъем акъуб. Хьидин 1уьш</p>	<p>йирх1унаеф. Гъургъа ч1ал бегъем акъас ахъакъас хъучикуб шиникквар чиппис яг1а хаягъарихъас.Ц1а есесг1аегафархур уб. Слогариспайакъуб . [П] сесунинхарактери стикаакъуб (гортанный), [Ъ]сесунинна[П] джуревеларагва ракъуб. Джаллабирихъай мег1елимдихъайа гъихъуб\$ 1уд- хьибуслогаягафар слогариспайакъуб. Гафунийай, слогархъукъунаху руб. Сесунинмукъгафу нинг1анаъагварак</p>	<p>Сасра х1ерфарихъай хъукъагъилди агвар акъуб. Предложенибур лик1иб. Предложенин к1илиъ х1а х1ерф лирк1енф, нарицательныбури ъ – биц1иф. Суалин предложенибирин ахираъ ае ишан, восклицательный ишан. Дефис г1ай лирк1ен гафар (1Али-х1адад).</p>	<p>дузди фацуб, тетрадь агъийиб; гъил лик1ибарис х1езур акъуб. Х1ерф дузди лик1иб. Гъилин хат1арин тетрадихъай кар акъуб, накъишар лик1иб. Их1ерф г1ая гафар лик1иб. Предложенибириъ ге сес (х1ерф) г1ае гафар джик1иб. Гафунин г1анаъ х1ерфар дузди хъукъас акъуб. Гафар, предложенибур лирк1енгуна, мертти, хат1униъас аттдуч1ай лик1иб</p>
--	--	--	---

	<p>ьуб (1аб, бу1, се1ет).</p> <p>Удигьдиалттушун аех1ерфаргьучафа йдеб.</p> <p>Гъургъач1албегь емакьуб.</p> <p>Хьидин 1уьшанх1аягъасте кстхуруб.</p> <p>Чиппинч1аларилд ихъадакьуб.</p> <p>Х1уьлматинч1ала р ишламиш акъас яг1аракьуб.</p> <p>Ишкиликйирх1ун ае 1уссеидемихъасах ттилатхуруб.</p> <p>Предложенибурху рагуна, гинкъасттунихъхъ уттурфуна, лазиминтонацияа кьуб: суалинф, восклицательный.</p>		
<p>Тема -49</p> <p>Ачухъдава сес [г1],</p>	<p>Ишкиларик йирх1унае задарихъ,</p>	<p>Х1а х1ерфна биц1и х1ерф Г1 г1. Гебур лирк1ен</p>	<p>Лирк1енгуна дузdt партайихъ экьуб, дузди тетрадь</p>

<p>х1ерфар Г1 г1 Ме ц1ае х1ерф г1ая гафар, предложенибур хуруб. Текст хуруб. Раг1</p>	<p>нахширарихъ хъуттурфуб, гафар хуруб. [г1] сес г1аттаркуна агъихъуб, гин характеристика акъуб. Гафунин ахираъ, я1аниг1, сифтта к1илиъ ге сес (х1ерф) джик1иб. Дузди агъихъуб. Къайда ппара агвар аркъа формайиъай агвар акъуб ге гафар (г1убар, г1удар, раг1ар). Гъургъа ч1ал бегъмакъуб. Текст хуруб, гис ттур хъит1уб. Загадкабур агъат1уб. Г1улана шиниккварин пешабирихъас биц1и текст хъит1уб. Гебур алихъагуна</p>	<p>тагъар агвар акъуб. Гъилин хат1арин формана печатный форма. Сасра х1ерфарихъай хъукъагъилди агвар акъуб. Предложенибур лик1иб. Предложенин к1илиъ х1а х1ерф лирк1енф, нарицательныбури ъ – биц1иф. Хас ттурариъ х1а х1ерф лирк1енф. Суалин предложенибирин ахираъ ае ишан, восклицательный ишан.</p>	<p>агъийиб, дузdt ручка фацуб.ю Прописьдик (гъилин хат1арин тетрадик) хат1ар, накъишар лик1иб, гебурин арабириъ арта манзил Мертти лик1иб, гъил алихъуб, гиргенар (кругар) йирх1уб, шиникквдин гъил ачухъди лик1ибас х1езур акъас. . Хат1униъас адайч1уб, чешнайиъ агвар акъунпагъилди лик1иб</p>
--	---	---	--

	предложенибирих ъ хъаве интонацил ул алчатуб.		
Тема - 50 Ачухъдава сес [x1], x1ерфар X1, x1 Ц1ае x1ерфар г1ае гафар, предложенибур, джикъе текст хуруб. Текст хуруб. X1учна сул	Ишкиларихъ хъуттурфанди гафар пеб. Ц1ае сес г1аттаркуна агъихъуб. Ге сес г1ае сасра гафар к1вал акъуб. Гафунин г1анаъ ме сесунин мукъ агвар акъуб (сифтга к1илиъ, я1аниг1, ахираъ): x1уни, гуч1рах1, x1ерx1ер. X1икат хуруб. Гъер джуъре къасттунин предложенибур г1аттивуб. Гебурин хъукъувелар текстиг1 агвар акъуб. Суалинпредложен	X1а x1ерфна биц1и x1ерф X1 x1. Гебур лирк1ен тагъар агвар акъуб. Гъилин хат1арин формана печатный форма. Сасра x1ерфарихъай хъукъагъилди агвар акъуб. Ме x1ерфунин элементар. Предложенибур лик1иб. Предложенин к1илиъ x1а x1ерф лирк1енф, нарицательныбури ъ – биц1иф. Хас ттурарий x1а x1ерф лирк1енф. (X1елимат, X1уъсейн, X1уъри,	Дарсунинучебный фазифабуркъабул аркъай, мег1елимдин руководство фай, учебный материал вахттуниъай алттвей, яг1арвел гъушуб. Мертти лик1ибан къадарар дузди ишламиш акъуб. Яг1ар аркъае x1ерфунин тагъарарил ул алчатуб, x1а x1ерф, биц1и x1ерф лирк1ен къайдайил ул алчатуб, печатный x1ерфунинра, гъилин x1ат1арин формабурин джуъревеларихъ хъуттурфуб. Лирк1енгуна,

	<p>ибурин интонация. Учин х1ур ахъакъас.</p>	<p>Х1аджи). Суалин предложенибирин ахираъ ае ишан, восклицательный ишан.</p>	<p>х1ерфунин элементар, гърф джурейи фишти лирк1енчин, ул алчатуб. Прописьдин чешнайихъ хъуттурфанди дузди лик1иб. Гъил алархъас, гьер джурейе накъишар, х1ерфунин элементар лик1иб. Слогаринна сесарин анализ акъуб. Х1ерфар сад сайихъ хъукъас аркъай, бат1арди лик1иб. Гафар, предложенибур, хат1униъас аттдуч1ай, бат1арди лик1иб. Лирк1енгуна шиникквдин экъуб, тетрадь агъийиб, ручка дузди фацуб.</p>
<p>Тема – 51 Ачухъ сес агвар</p>	<p>Гафар хуруб. Слогарис пай</p>	<p>Х1а х1ерфна биц1и х1ерф Ю ю</p>	<p>Лирк1енгуна дузди экъуб партайихъ,</p>

<p>аркѡ х1ерфар Ю ю</p> <p>1у сес агвар аркѡ х1ерф.</p> <p>Ц1ае х1ерфуни агвар аркѡ сесар асуллу э багулив фае сасра х1ерфарилас (сесарилас): [йу] [у]. Гафар хуруб, предложенибур, джикѡе текст хуруб.</p>	<p>акѡуб 1у слог аеттар. Ц1ае сес г1аттаркуна агѡихѡуб. Ге сес г1ае сасра гафар к1вал акѡуб. Гафунин г1анаѡ ме сесунин мукѡ агвар акѡуб (сифтга к1илиѡ, я1аниг1, ахираѡ): юруш, уюнар, хабарин предложенибур. Восклицательный бур.</p>	<p>.</p> <p>Гебур лирк1ен тагѡар агвар акѡуб. Гѡилин хат1арин формана печатный форма. Сасра х1ерфарихѡай хѡукѡагѡилди агвар акѡуб. Ме х1ерфунин элементар. Предложенибур лик1иб. Предложенин к1илиѡ х1а х1ерф лирк1енф, нарицательныбури ѡ – биц1иф. Хас ттурариѡ х1а х1ерф лирк1енф. Суалин предложенибирин ахираѡ ае ишан, восклицательный ишан.</p>	<p>дузди тетрадь агѡийиб, ручка фацуб. Происѡдик наѡишар акѡуб, х1ерфар сад сайихѡайхѡукѡагѡилди агвар акѡуб. Хат1униѡас аттлуч1ай, бат1арди лик1иб.</p>
<p>Тема - 51</p> <p>Ачухѡ сес агвар аркѡ х1ерф Ё ѡ</p>	<p>Ишкилик хѡуттурфуна гафар хуруб: ѡлка, лѡтчик,</p>	<p>Х1а х1ерфна биц1и х1ерф Ёѡ. Гебур лирк1ен тагѡар агвар акѡуб.</p>	<p>Лирк1ен дарсунин гигиенайиѡ кѡадабур фацуб: дузди экѡуб, дузди ручка фацуб,</p>

<p>1у сес агвар аркъа х1ерф.</p> <p>Ц1ае х1ерфун</p> <p>агвар аркъа сесар асуллу э багулив фае сасра х1ерфарилас (сесарилас): [йо] [о] . Гафар хуруб, Предложенибур.</p>	<p>самолёт,</p> <p>вертолёт.</p> <p>Гес сес агъихъагъилди яг1ар акъуб. Х1а пай 1урус ч1алариъас, сасра ч1алариъас аде гафариъ ишламиш аркъаф.</p> <p>Летчикарихъас джикъе ахттилат хъит1уб. Гьер джуъре къасттунин предложенибур ишламиш акъуб.</p>	<p>Гъилин хат1арин формана печатный форма. Сасра х1ерфарихъай хъукъагъилди агвар акъуб. Ме х1ерфунин элементар.</p> <p>Предложенибур лик1иб.</p>	<p>тетрадь, китаб дузди агъийиб.</p> <p>Прописьдик ме х1ерф лик1инаягъилди хъуттурфуб. Дузди, мертти лик1иб.</p>
<p>Тема – 52</p> <p>Ачухъ сес [ы], х1ерфар Ы ы</p> <p>Ц1ае сес г1ае гафар, предложенибур хуруб. Сесунин характеристика пеб.</p> <p>Текст «Вожатый»</p>	<p>Бинайин агъул ч1алан гафариъ ме сес адава. Сасра ч1алариъас аде гафариъдала гъучахъайдава:</p> <p>лыжабур,</p> <p>посылка,</p> <p>выставка. Ме сес агъихъагъилди мег1елимди агвар акъуб. Хъай</p>	<p>Х1а х1ерфна биц1и х1ерф Ы ы.</p> <p>Гебур лирк1ен тагъар агвар акъуб.</p> <p>Гъилин хат1арин формана печатный форма. Сасра х1ерфарихъай хъукъагъилди агвар акъуб. Ме х1ерфунин элементар.</p>	<p>Лирк1енгуан къадайбур фацуб.</p> <p>Лирк1енгуна, х1ерфунин элементар, гьерф джуърейи фиштти лирк1енчин, ул алчатуб. Прописьдин чешнайихъ хъуттурфанди дузди лик1иб. Гъил алархъас, гьер</p>

	джалабири пеб. Ачухъ сесаринра ачухъдаваттарин джуьревелар к1вал акьуб. Гафар слогарис пай аьуб. Ы х1ерф джик1иб, гин мукъ гафуний. Сасра х1ерфариг1 мме х1ерфунин мукъ (алфавитий). Текст хуруб.	Предложенибур лик1иб. Предложенин к1илий х1а х1ерф лирк1енф.	джуьре накъишар, х1ерфунин элементар лик1иб. Мертти, бат1арди лик1иб.
Тема -54 Ачухъдава сес [щ] Х1ерфар Щ щ Ц1ае х1ерфар г1ае гафар, предложенибур, джикъе текст хуруб. [щ] сесунин характеристика ахъакьуб.	Ишкиларик кея задарин ттурар хуруб. [щ]сес г1аттаркуна, агъихъуб. [ш] фачик1уб. Сад г1удулди, са ц1уьппи агъихъаф идеф пе. Агъул ч1алан ачухъдава сесари ч1укъ дала г1удулвел агвар аркъайдава. 1у-хъибу слог ая гафар слогарис пай акьуб.	Х1а х1ерфна биц1и х1ерф Щ щ . Гебур лирк1ен тагъар агвар акьуб. Гъилин хат1арин формана печатный форма. Сасра х1ерфарихъай хъукъагъилди агвар акьуб. Ме х1ерфунин элементар. Предложенибур лик1иб. Предложенин	Лирк1енгунан къадайбур фацуб. Лирк1енгуна, х1ерфунин элементар, гьерф джуьрейи фиштти лирк1енчин, ул алчатуб. Прописьдин чешнайихъ хъуттурфанди дузди лик1иб. Гъил алархъас, гьер джуьре накъишар, х1ерфунин элементар лик1иб. Мертти, бат1арди

	<p>Хуппур уця хумбарихъас стихотворение хуруб.</p>	<p>к1илиъ х1а х1ерф лирк1енф.</p>	<p>лик1иб.</p>
<p>Тема -55 Х1ерф Ъ Ме х1ерфунихъ учинф иде сес хъадава. Ме ишламиш аркъа сасра ачухъдава х1ерфарихъ хъучихъас. Разделительный ишан суманра ишламиш аркъа 1уьрус ч1алаъас, сасра ч1аларихъас аде гафариъ, хас ттурариъ: <i>дуйня</i>, Эльмира. Че мег1елим</p>	<p>Ишкилик кеяттарихъ хъуттурфуб. Текст хуруб. Ъ х1ерф ишламиш акъунае гафар г1аттивуб, фиштти ишламиш акъунайчин пеб. Ч1ал бегъем акъуб. Текстин ттур мяг1найихъай фиштти хъукъунайчин ахтармиш акъуб. Алттушудегъен х1ерфар к1вал акъуб: а, и, у, м, н, л, е, э, ф, в, б, я, с, р,з,х, г, д, ж, дж, й, я, ш, гъ,</p>		

	<p>ГЪ, Ъ,КК, КІ, КЪ,КЪ, ХЪ, ХЪ, Т, ТТ, ТІ, Ч, ЧЧ, ЧІ,П, ПП, ПІ, Ц, ЦІ, УЪ, І, ГІ, ХІ, Ю, О, Ё, Ы, Щ, Ъ.</p>		
<p>Тема 56. Агъул чІалан алфавит. Алфавит дузди пеб.</p>	<p>Агъул чІалан алфавит дузди пеб. Гъер са хІерф дузди пеб. Лабиал сесар агвар лиркІенгуна, «в» хІерф хъучихъф гъер са джуъре хІерфухъ: <i>къал – къвал, кквар.</i></p>		

«АГЪУЛ

Ч1АЛ»ПРЕДМЕТДИНСИСТЕМАТИЧЕСКИЙКУРСТЕМАТИЧЕСКИЙ

ПЛАНИРОВАНИЕ

1 класс

(15 се1ет)

<p>Тематикайин планирование</p>	<p>Шиниккварин лихубарин характеристика</p>
<p>Гаф. Предложение. Текст (5 се1ет)</p>	
<p>Гаф – ч1алан единицабирикес сад э Гафунил але вазифа ч1алаъ. Гаф – шейъэрин ттур э. К1илди дуьньяийъ хъес яг1адегъен задарил чиппин ттурар алдеа, гъеге вазифа э гафунил алеф. Предложение – хъе фицирар агъихъас пуна сад сайихъ хъукъас акъунае гафар, яра са гаф, гъегишттин къастт хъаеф Гъургъагуна, предложенибур джурьре</p>	<p>Мяг1найихъ хъуттурфуна, гафарин группабур г1аттивуб (1уьк1ерин ттурар, нахширарин, тукарин, хъеттарин, къурарин). Предложенин г1анаъ фидегъен гафар авейчин. Гафарин хъукъувелар. Ц1акуна акъунае предложенибур (лазим формайиъ адавай завал акъунае гафар). Предложенин къастт (хабар акъуб, суал алихъуб, буюрмиш акъуб) аттивас хъеб. Къасттунихъ хъуттурфуна гебур джурьре акъас хъеб, къасттунихъди интонацияра акъуб</p>

акъас, глаттивас хъеб.
Предложенин гланаъ чаб
чиппихъай гафарин
хъукъувелар агвар акъас
хъеб. Предложенин килиъ
лирклен гафунин садпе
хлерф хлафидеф.
Инсанарин ттурар,
тухумарин, фамилибур,
хлуарин, шагьурарин
ттурар, маларис хьитлу
ттурар хла хлерфунилас
ликлиб.

Предложенин ахираъ ирхла
ишанар (точка, суалдин
ишан, восклицательный
ишан).

Текст.

Текстин гланаъ
предложенибур
мягнайилди, са темайилди
хъукъувелар. Текстин ттур
(клил).

**Алттушуттар ахтармиш
аркъа диктант.**

Предложенибурин килиъ хла
хрф, ахираъ лазимде ишан ирхлуб.

Текстин гланаъ
предложенибирин хъукъувелар.
Текстис ттур ес хъеб.

Хъудукъу предложенибур
гьучафайдеб.

Шиниккварин яглархъевелар
ахтармиш акъуб.

<p>Сесна х1ерф. Гебирин джуъревелар.</p> <p>Ачухъ сесарна ачухъдава сесар, гебирин арайиъ ае джуъревелар. Ачухъ сесар агвар аркъа х1ерфар: а, у, и, е, э, уь, о, я, ё.</p> <p>Хъукъу х1ерфари агвар аркъа ачухъдава сесар (гъ, гь, г1, к1,кк, къ, къ, т, т1, тт, х1,хь, хь, ц1, п1, чч, ч1).</p> <p>Лабиал сесар гв (гвар), гъв(гъварар) к1в (к1вах1), ккв (кквар), къв (къвар), хв (хвар), ц1в (нец1в). Гебур дузди агъихъуб.</p> <p>Гафна слог</p> <p>Гъургъа ч1ал бегъем акъуб.</p> <p>Текст.</p>	<p>Сесаринна х1ерфарин джуъревелариъ гъавурдиъ архъеб.</p> <p>Ачухъ сесарна ачухъдаваттар чаб чиппихъай</p> <p>хъукъунагъилди гафунин г1анаъ. Гафуниъас гъебур джуъ-джуърайи г1аттивас хъеб.</p> <p>Дузди агъихъуб.</p> <p>1уд хъукъу х1ерфари са сес агвар акъуб.</p> <p>Са х1ерфуни 1у сес агвар акъуб (е, ё, ю, я).</p> <p>Лабиал сесар дузди агъихъуб</p> <p>Губно-губной[в]</p> <p>сесунинна лабиал сесарин джуъревелар агвар акъуб.</p> <p>Гаф слогарис дузди пай акъуб. Са хат1унилас сасрайилди дузди алттфайшуб гаф.</p> <p>Ишкилихъ хъуттурфанди, кумакин ч1алара</p>
---	--

	<p>ишламиш аркъай, текст хъитлуб. Текстин анализ акъас хъеб: гин мяглна йинае ттуранихъай фиштти хъукъуная айчин, предложенибур чаб чиппихъай фиштти хъукъунайчин. Текстин паяр (абзацар). Текстинахттилатин) к1илна ахир.</p>
<p>Ч1алан паяр (5 се1ет)</p>	
<p>Задарин, шейъерин ттурар: фи? фуш? суаларис джуваб иц1ан гафар.</p>	<p>Ишкиларик кея задарин ттурар агъай, глаттивуб: нае гафарис фи? агъа суал ес вейчин, наебирис фуш? Гъеге суаларис джуваб иц1ан гафар – задарин, шейъерин, инсанарин ттурар э. Фи вазифа файчин гебирив предложениъ ул алчатуб.</p>

<p>Тлушуб-лихуб агвар аркъа гафарис ицлан суал – фиркъая? фикъуне? фикъасе?</p>	<p>Тлушуб-лихуб агвар аркъа гафарин вазифабур фи ичин ул алчатуб предложенибириъ. Хура текстиъ, стихотворенибириъ. Гъегишттин гафар (глаголар) глатунае предложенибурихъай лихуб, суалар алихъуб ге гафарил, шиниккварин фикирдин кихъуб ме гафарин функция фи ичин.</p>
<p>Задарин тагъарар агвар аркъа гафар, фишттинф? агъа суалис джуваб ицлан гафар.</p>	<p>Шейъерин тагъарар агвар аркъа гафарил але кар предложениъ. Гъегишттин гафар ая текстарна, предложенибурна адаваттар фачиклуб. Тагъарин гафарил алихъа суаларихъай таниш аркъа (фишттинф?). Фишттин тагъарар авейчин ул алчатуб (рангарин, теглемин...). Къаншарди гъегишттин гафар ликлиб</p>

	<p>(клареф- джагварф, ирхеф – джикъеф).</p> <p>Тагъарин гафар г1ая предложенибур хъит1уб.</p>
<p>Яг1ар акъудегъен гафарин джуърабур (шейъэрин ттуарар, лихуб-т1ушуб агвар аркъа гафар, задарин тагъарар агвар аркъа гафар) фачик1уб, гебирин джуъревелар агвар акъас хъеб. Текстихъай кар акъуб.</p>	<p>Текстиъ ая предложенибирил ул алчатуб. Гебур сад сайихъай хъукъунаегъилди хъуттурфуб.</p> <p>Фуш? Фи? фикъас? Фи аркъая? Фи акъуне? фи акъасе? Алихъу суаларис джуваб иц1ан гафар текстиг1ас г1аттивуб.</p>

2 класс

(68 се1ет, х1ефттайиъ 2 се1ет)

Тематикайин планирование	Шиниккварин аркъа кардин характеристика
Удигъди яг1ар акъуттар к1вал акъуб (повторение) – 5 се1ет	

<p>1-пе классиъ алттушуттар к1вал акъуб.</p> <p>Ч1ал бегъем акъуб.</p> <p>Гулин каникулариъ фи кулар-лихунар акъунчин ахъакъуб, са биц1и ахттилат суман лик1иб.</p>	<p>Садпе классиъ шиниккварис яг1ар акъуттар гъучафайдеб.Предложение.</p> <p>Гаф. Слог. Текст, текстис ттур ес хъеб.</p> <p>Предложенибирин хъукъувелар г1аттивас хъеб.</p> <p>Гафарис суалар ес хъеб.</p>
<p>Сесарна х1ерфар (30 се1ег)</p>	
<p>Сесарна х1ерфар.</p> <p>Ч1ал бегъем акъуб.</p> <p>Текстихъай кар акъуб.</p>	<p>Х1ерфаринна сесарин джуревелар: сесар хъес унихъа, х1ерфар хъес аргва.</p> <p>Ачухъ сесарна ачухъдаваттар.</p> <p>Ачухъ сесар агвар аркъа х1ерфар: а, и, у, э, я, е, ё, уь, ы, ю.</p> <p>Гафунинъ ае х1ерфаринна сесарин къайда аттивуб.</p> <p>1уд-хъибу х1ерфарилди агвар аркъа сесар агъул ч1алан: гъ, гъ, г1, кк, къ, къ, к1, пп, п1, тт, т1, х1, хъ, хъ, ц1, ч1, чч.</p> <p>Лабил сесар (гв, ккв, къв, хв, к1в) г1ая гафар дузди агъихъуб, лик1иб.</p> <p>Диктантар лик1иб. Чиппис</p>

Слог. Гаф слогарис пай акъуб.

Слогин тагъарин характеристика акъуб. Гаф слогарилди са хатлунилас сасрайилди алттфайшуб.

Алфавит.

Алфавит яглар акъуб.

Ударение.

Ударение алде слогарна алдаваттар агвар акъуб.

хуру текст квалас ликлиб. Пачахъу текст дуз акъуб.

Квал акъудегъен материалар ахтармиш акъас диктант акъуб.

Слог (са ачухъ сесунинттар, ачухъсесна ачухъдаваф аеттар гланаъ). Агъул члалан гафуний фидегъен слогар айчин. Фиштти алттгъайчин са хатлунилас сасра хатлунилди. Лабиал сесар агвар аркъа хлерфа джалла хъай алттгъарефе сасра хатлунилди. Упражненибур акъуб, слогарис пай аркъай гафар. Гафарин диктантар акъуб, слогарис пай аркъа заданира йина.

Агъул члалан алфавитиъ ае хлерфарин къайда (53). Гъина хъе алфавит адихъуф ичин квал акъас. Мусанхаб ичин агъул члалан ликлиб ихъуна (1990 г.).

Алфавитин къайдайиъай агвар акъунае гафар атуб.

	<p>Словарикдихъай кар акъуб. Ударение але слогарил ул алчатуб. Нае слог ичин гафунин ударный. Х1а пай ч1алариъ 1удпе слогил э ударение алвеф хье ч1алаъ.</p> <p>Текстихъай кар акъуб. Агвар акъунае гафар слогарис пай акъуб, ударение алийиб.</p> <p>Яг1архъеттар ахтармиш аркъа диктант лик1иб.</p>
<p>Гаф. Гафунин матлаб (3 се1ет)</p>	
<p>Ч1алал але лап х1а кар, гин агърукъувелар, фи хъичириа бегъем аркъаф ч1ала э.</p> <p>Хурубал, лик1ибал але кар.</p> <p>Ягъан-ягъан хъин ишламиш аркъа ч1алар: салам иц1ангуна, ачаверегуна, алчаверегуна, алттверегуна, разивел, разидавел агвар аркъа ч1алар.</p> <p><i>Ч1ал багъем акъуб.</i></p> <p>Текст хъит1уб.</p> <p>.</p>	<p>Гафунин матлабин, мег1найин гъавурдиъ ихъуб.</p> <p>Гъургъа ч1алан, лирк1ен ч1алан гъавурдиъ ихъас.</p> <p>Х1уълматин ч1алар яг1ар акъуб (таниш верегуна, разивел иц1ангуна, салам иц1ангуна, х1аттарихъай гъургъагуна).</p> <p>Мег1елимдин кумак фай агвар акъунае темайихъди текст хъит1уб. Гис ттур (к1ил) ес хъеб.</p>

	<p>Предложенибурил ул алчатуб. Гебирин хъукъувелар фиттилди ичин аттивуб.</p>
<p>Предложение (12 селет)</p>	

Предложение. Гин къастт:
 ахъакъуб (хабар акъуб), суал
 алихъуб, буюрмш акъуб.
 Фиттихъас, гъинахъас ичин
 предложениъ пунаеф.
 Предложенин к1илин
 членар.
 Предложенин ахираъ ирх1а
 ишанар.
 Ч1ал бегъем акъуб.
 Ишкилик хъуттурфуна
 ахттилат хъит1уб.

Хъин гъургъаф
 предложенибирилди идеф
 агвар акъуб.
 Предложенин мяг1наин,
 гъинахъас, фиттихъас
 пунайчин фикир алчатуб
 шиниккварин. Нае гафари
 агвар аркъайчин гъеге
 мяг1на.
 Предложенин г1анаъ ае
 гафарил суалар алихъай, нае
 найихъай хъукъуна айчин
 активуб.
 Подлежащее, сказуемое
 фишттин гафарис агъаф
 ичин яг1ар акъуб.
 Предложенин к1илиъ х1а
 х1ерф лирк1енф, ахираъ
 точка (яра суалин ишан, яра
 восклицательный ишан)
 ирх1аф агвар акъуб.
 Ишкилихъ хъуттурфуна
 ахттилат хъит1уб.

Ч1алан паяр.

Существительное (8 се1ет)

Садпе классиъ ч1алан паярихъас яг1ар акъунаеттарк1вал акъуб

(задарин ттурар, т1ушуб-лихуб агвар аркъа гафар, задарин тагъарар агвар аркъа гафар)

Существительное.

Мебин матлаб (задарин ттурар, инсанарин, х1урар, шагъурарин ттурар; бици х1ерфунилас, х1а х1ерфунилас лирк1ен гафар) мебирис иц1ан суал: фи? фуш?

Существительныйдин къайдаин формабур.

Чал бегъем акъуб.

Яг1архъеттар ахтармиш акъас **диктант** акъуб.

Существительныбурын

мяг1на-матлаб.

Гебирисиц1ан суалар (фуш? фи?). Бици х1ерфулас, х1а х1ерфулас лирк1енттар.

Гебин дагишвелар.

Къайдаин дух1убабур агвар аркъа формабур: **-ар, -ер, -вар, -вур, -бур**

Предложенин г1анаъ существительныбур

ишламиш аркъагъилди хъуттурфуб.

Агвар акъунае существительныбирихъай предложенибур хъит1уб.

Текстиг1

существительныбур джик1иб. Фиппурин ттурар ичин гебур агвар акъуб.

ПРИЛАГАТЕЛЬНОЕ (3 селет)

<p>Прилагателныйдин мяг1на-матлаб, гебирис иц1ан суалар (фишттинф? фишттинттар?), предложениъ гебур нае гафарихъай хъукъуна авейчин (существительныбурихъай). Гебирин дагишвелар.</p>	<p>Прилагательныбурин мяг1на-матлаб (задарин тагъарар агвар акъуб), существительныбурихъай ишламиш акъуб, гебирин дагишвелар, къайдайин формабур.</p>
<p>Глагол (5 сеет)</p>	
<p>Т1ушуб-лихуб агвар аркъа гафар. Гебирис иц1ан суалар (фиркъая? фикъуне? фикъасе?).</p>	<p>Глаголарил суалар алийиб, предложениъ ая гафарин хъукъувелар сад сайихъ аттивуб. Фиштти глаголар предложениъ ишламиш акъунайчин ул алчатуб (вахтт, формабур). Чаб терминар дапичира, мег1набирил ул алчатуна кканде. Ишкиларихъ хъуттурфанди предложенибур хъит1уб. Текст лик1иб, диктовка аркъай, гин г1анаъ ае</p>

	предложенибирил ул алчатуб.
Ттуранин еринар (местоимениебур) – 2 се1ет	
Ттурарин еринди ишламиш аркья гафар. Ч1алаъ гебур ишламиш акьуб. <i>Ч1ал бегьем акьуб</i>	Ттурарир еринди арта гафарин матлаб, гебирихъай таниш акьуб, гебирис иц1ан суалар. Существительный- дин еринди ишламиш аркьаттар (вун, зун, ге, те), гьинанф ичин агвар аркьаттар (зеф, веф). Местоименибур г1ая предложенибур хьит1уб. Предложениъ г1анаъ гебирил ул алчатуб.
Яг1ар акьудегьеннтар к1вал акьуб (5 се1ет)	

3 КЛАСС

(68 се1ет, х1ефттайиъ- 2 се1ет)

Тематикайин планирование	Шиникквари аркья кардин характеристика
--------------------------	---

2-пе классиѣ хурунае материал гъучафайдеб (4 се1ет)

<p>2-пе классиѣ яг1ар акъунаеттар гъучафайдеб.Х1ерфарна сесар. Ачухъ сесарна ачухъдаваттар.</p> <p>Текст хуруб.</p> <p>Ч1алан паяр.</p>	<p>Ученикарис к1вал акъуб агъул ч1алан алфавит. Х1ерфаринра сесарин джуьревелар. Сесарилди гафарин мяг1набур джуьре аркъаф. Са сесунилди (х1ерфунилди) джуьревелар ае гафар Чиппи джуваб иц1ан суаларин кумак фай г1аттивуб задарин ттурар, т1ушуб-лихуб агвар аркъа гафар, задарин, шейъери тагъарр агвар аркъаттар.</p> <p>Предложение, гин к1илиѣ лирк1ен х1а гаф, ахираѣ ата ишанар, интонация. Текстиѣ гебурин хъукъувелар.</p>
<p>Предложение (10 се1ет).</p>	
<p>Удигъ классариѣ предложенихъас яг1аттар гъучафайдеб.</p> <p>Предложенин мяг1наин къасттунихъ хъуттурфуна г1аттива джуьрабур: хабаринттар, суалинттар,</p>	<p>Предложение фиттис агъаф ичин гъавурдиѣ ихъуб. Сад сайихъ хъукъуна ае гафарилас, предложенин фи джуьревелар айчин.</p> <p>Предложенин тагъарарил ул алчатуб: интонацил,</p>

<p>буюрмишинттар.</p> <p>Предложенин к1илин членар (подлежащее, сказуемое).</p> <p>1удпе нубатин членар.</p> <p>Алттушуттарис кымат ес диктант яра контрольная работа, тест акьуб.</p>	<p>къасттунил; аркъа ахттилат хьин предложенибирилди э агъихьяф. Гебирин къасттунихъ хьуттурфуна г1аттива джуърабур:суалинттар, хабаринттар, буюрмишинттар.</p> <p>Предложенин к1илинь х1а х1ерф лирк1енде, ахираъ точка ата.</p> <p>Дузди агъихьас яг1ар акьуб хабарин предложенибур. Ишкилик хьуттурфанди, хабарин предложенибур хьит1уб. Агвар акьунае текстиг1ас хабаринттар г1аттивуб.</p> <p>Суалин предложенибирин интонация дузди агъихьягъилди ул алчатуб. Суалар алихъай ч1ал бегъем акьас хьучикуб шиниккквар: рекъуьас адеттис фишттин суалар иц1анде, биографихьас, дада-баба аркъа пешабирихьас ва хъара гъемишттинтарихьас.</p> <p>Фишттин предложенибирис</p>
--	--

	<p>агъаф ичин буюрмишинттар. Гебурин ягларвел агвар акрѳа глаголин формайил ул алчатуѳ. Текстигг гебур ишламиш аркъаяггилди хъуттурфуб.</p> <p>Предложенин гланаѳ гафарин чаѳ чиппин арайиѳ ае хъукъувелар. Предложенин килин членар (подлежащее, сказуемое). Подлежащийдин формабирил ул алчатуѳ (са падежиѳ дава ге авеѳ). Сказуемыйдин мяггнайилас форма подлежащн асуллу ичин хабарик кихъуб шиникквар. Удпе даражин(нубатин) членар. Ишкилик хъуттурфанди гьер джурѳа предложенибур глая текст хъитлуб. Ттур алийиб (кил алийиб) ге текстил, предложенибирин хъукъувелар аттивуб текстин гланаѳ. Учебникдик кеѳ текстар аттиликлиѳ, анализ акъуб</p>
--	---

<p>Гаф. Гафунин паяр (состав) – 12 селет</p>	
<p>Гаф. Гафунин г1анаъ ае паяр. Дибна ахир, мер1, суффикс, префикс. Гебирин мяг1набур, вазифабур. Гафунин мер1, суффикс, префикс агвар аркъа ишанар. Багунвелар ае гафар. <i>Ч1ал бегъем акъуб.</i> Диктант лик1иб (48 гаф)</p>	<p>Гафунин дибна ахир. Шиниккварис гафунин ахир агвар акъуб, ге дагиш вере пай идеф гафунин яг1ар акъуб, тек са шейъ агвар аркъа форма, ппара къайда агвар аркъаттар, падежарин формабур. Гафунин диб, ахир агвар аркъа ишанар. Суффиксаринна префиксрин вазифабур, гебирин кумакилди ц1ае гафар акъуб. Багунвел ае гафарил ул алчатуб (мяг1найин багунвелар ахъасе, мер1 сасуманди ахъасе). Агвар акъунае схемайин гафар джик1ина лик1иб. Гафунин ахир джик1иб, гин вазифа агвар акъуб (гаф сад сайихъ хъукъас аркъаф предложениъ, словосочетаниъ). Гафунин составдин анализ акъуб. Китабикес упражненибур</p>

	<p>лик1иб, алттушунае правилабур яг1айчугас ахтармиш акьуб. Ц1аку предложенибур лик1иб, гебур дуз акьуб. Гьер ч1алан паяр фиштти гьайчин чаб предлождениъ хьуттурфуб. Текст лик1иб. Гин анализ акьуб.</p>
<p>Лексика (5 се1ет)</p>	
<p>Лексика фиттис агьаф ичин гьучафайдеб. Гафунин вазифа. Гафунин мяг1на. Са мяг1на хьая гафар, ппара мяг1на хьаеттар. Синонимар, антонимар.Фразеологизма р.</p>	<p>Удигь классариъ лексикайихьас яг1архьунаттар гьучафайдеб. Текстин г1анаъ гафарин мяг1набирихь хьуттурфуб. Са мяг1на хьаеттар, ппара мяг1на хьаеттар г1аттивуб, словарьдихьай кар акьуб. Ппара мяг1на хьаеттарихьай, гебирин джуьревелар агвас предложенибур хьит1уб. Синонимар фишттин гафарис агьаф ичин яг1ар акьас (мяг1найин багунвелар аеттар, лик1ибарилди джуьреттар), гебур фиштти ишламиш аркьайчин зье</p>

	<p>гъургъа ч1алаъ, фи кумаквелар иц1анчин гъургъаттис гебири. Агвар акбунае гафарихъди синонимар к1вал акьуб. Антонимар (къаншарди мяг1найилди гъучадарке гафар), гебур ишламиш аркъагъилди. Фразеологизмар (мисалабур), гебурин джуревелар гафунихъай, словосочетанихъай, гебурин мяг1на фишти хъукъунайчин компонентарихъай. Презентация акьуб синонимар, антнимар, фразеологизмарихъас.</p>
Ч1алан паяр	
Существительное (12 се1ет)	
<p>Ч1алан паяр. Гебурин джуревелар. Существительный фиштин ч1аларис агъаф ичин: гин грамматикайин мяг1на, тагъарар. Предложениниъ ишламиш акьуб.</p>	<p>Ч1алан паярихъас удигъди яг1аяттар к1вал акьуб Ч1алан паяр г1аттивас вейчин. Существительное, прилагательное, числительное, местоимение, глагол. Знаменательные части речи ва служебные.</p>

<p>Собственныйна (хас ттурар) нарицательный существительныйбур. Хас ттурар х1а х1ерфунилас лик1иб.</p> <p>Существительныйдин къайдайин формабур.</p> <p>Существительнидин теквел ваппара къадар.</p> <p>Существительныйдин падежар.</p> <p>Ахтармиш аркъа диктант.</p>	<p>Гъегишттин гафар к1вал аркъай, лик1иб.</p> <p>Имя существительное: фуш? фи? суаларис джуваб иц1ан гафар. 1уьрус ч1алаъ суман дава суаларилди г1аттиваф. агъул ч1алаъ одушевленныбурна неодушевленныбур.</p> <p>Инсандихъди дала фуш? агъа суал алихъафттава дагъустандин ч1алариъ.</p> <p>Инсанарин, х1ур, шагъурарин ттурарис хас ттурар агъаф идеф, гебур х1а х1ерфунилас лирк1енф Аме задарин ттурарис нарицательныбр агъаф.</p> <p>Ч1ал бегъем аркъа упражненибур. Ишкиликес ахттилат хъит1уб, хас ттурар ишламишаркъай.</p> <p>Задарин ттурар, мебурис алихъа суал «фи?», биц1и х1ерфарилас лик1иб.</p> <p>Текстиг1ас нарицательныбур агвар акъуб</p> <p>Хьин гъургъа ч1алаъ существительныбур фишти</p>
---	--

	<p>ишламиш аркбайчин, гебирин мяг1набур, ппара мяг1на хъаеттар, са мяг1на хъаеттар.</p> <p>Грамматический разбор акьуб.</p>
<p>Прилагательное (5 се1ет)</p>	
<p>Прилагательныйдин мяг1на-матлаб. Гебирис иц1ан суалар. Гебирин хъукъувелар существительныйдихъай, предложениъ гъаре кар. Мяг1найилди багунвелар ая, гъучадарке прилагательныбур. <i>Чал бегъем акьуб.</i> Текстихъай кар акьуб. Прилагательныйбур г1аттивуб, гебурин мукъ, хъукъувелар, дагишвелар агвар акьуб.</p>	<p>Прилагательныбирин мег1на (<i>ранг, т1ег1ем</i> и т.д.), гебури джуваб иц1ан суал (фишттинф?). Гафарихъай хъукъагуна прилагательныбурин формант (показатель) -ф, г1архъаф (<i>иреф, амма: ире тук</i>) Текстиг1ас прилагательныбур г1аттивуб, гебурихъай хъукъунае гафарин часть речи агвар акьуб, фиштти хъукъунайчин ул алчатуб. Синонимар джик1иб прилагательныбурихъди. Ишкилик хъуттурфанди ахттилат хъит1уб, прилагательныбура ишламиш</p>

	<p>аркьай. Прилагательный дихъа с яглар акьуттар ахтармиш акъас контрольный диктант лк1иб. Диктантин ошибка бирихъай кар акьуб.</p>
<p>Числительное (5 се1ет)</p>	
<p>Числительный дин мяг1на-матлаб. Гебирин вазифабур предложениъ. Къадарин ва нубатин числительны бур.</p> <p><i>Ч1ал бегъем акьуб.</i></p> <p>Ахтармиш аркъа диктант</p>	<p>Шиникквар таниш акьуб ч1алан гъеме паянихъай, гебурин мяг1на, гебирис иц1ан суалар</p> <p>Числительны бур суаларилди (фидегъен?, хьимудпеп?, нае?) г1аттивас хъеб, фишттин разрядар айчин (къадаринттар, нубатинттар).</p> <p>Сасра гафарихъай гебур фиштти хьукъунайчин ул алчатуб, гин дагишвелар.</p> <p>Дузди числительны бур лик1ибал ул алчатуб (<i>къад – къанна сад, хьибц1ур, ягъц1ур</i>). Числительны бур г1ая мисала бур к1вал акьуна лик1иб. Гебирин мяг1на, разрядар агвар акьуб.</p>

Глагол (13 се1ет)

Удигъ классариъ
 глаголихъас яг1архъеттар
 к1вал акъуб.
 Глаголин мяг1на, гин
 суалар, гин
 грамматический
 характеристика,
 предложениъ гъаре кар.
 Глаголин вахттар: гьалдин
 вахтт, ккеттушу вахтт,
 хъасмиде вахтт.
 Глаголар ишламиш акъуб,
 текстихъай кар акъуб.

Алттушу классариъ
 яг1архъеттар к1вал акъуб.
 Глаголин мяг1на, сасра
 ч1алан паярилас гин
 джуревелар агвар акъуб
 (вахттар агвар аркъа), гебур
 ч1алаъ ишламиш акъуб,
 текстиг1ас гебур г1аттивуб.
 Глаголин бинайин
 формайихъай таниш акъуб.
 Суалар бинайин формайин:
фикъас?, фикъуб?
 Глаголин
 вахттаринмяг1набирин
 джуревелар. Аггал аркъая
 кар-лихунис иц1ан суал
 (*фиркъая?*). Ге вахттунин
 глаголар ишламиш акъуб
 сасра гафарихъай.
 Ишкиларихъ хъуттурфанди
 глаголар г1аттивуб.
 Гебирихъай хъукъунае гафар
 джик1иб. Ккеттушу вахтт, ге
 формайис иц1ан суал
 (*фикъуне?*).
 Хъасмиде вахтт, гин

Тематикаин планирование	Шиникквари аркъа кардин характеристика
Алттушуттар гъучафайдеб (повторение) – 5 селет	
<p>Учебнихъай таниш акъуб Алттушу классарий яглар акъуттар гъучафайдеб. <i>Алфавит, сесар.</i> Ачухъ сесарна ачухъдаваттар, гебирин джуьревелар Сесарна хлерфар. Гуджлу сесар, нафас хъаяттарна хъадаваттар, лабиал сесар. Хъукъу хлерфари агвар аркъа сесар. Слог. <i>Гаф.</i> Гафунин паярин анализ акъуб (<i>мер1, диб,</i> <i>ахир, суффикс, префикс</i>). Цлае гафар арайил аркъа паяр гафунин. Са хатлунилас сасрайилди дузди алттфайшуб. Хла хлефулас, бицли хлерфулас лирклен гафар. Гафунин мяглна. Са меглна</p>	<p>Учебнихъай таниш акъуб. Удигъди алттушу классарий хуруттар квал акъуб. Ачухъ сесаринна ачухъдаваттарин джуьревелар яглархъеб. Гуджлубурна, заглифттар, нафас хъаяттарна хъадаваттар. Гафуний ае сесарин анализ акъас хъеб. Слогарис гаф пай акъуб. <i>Гаф.</i> Гафунин мяглна. Сасуман мяглна хъае гафар савусал завал акъу (сатемайихъди идеттар). Гафунин паяр глаттивас хъеб: <i>мер1, диб, ахир,</i> <i>суффикс, префикс.</i> Агвар акъунае</p>

<p>хъаеттар, ппара мяг1на хъаеттар. Мяг1найин багунвелар ая гафар (синонимар), антонимар. Предложение. Текст.</p>	<p>схемайихъди гафар джик1ес хъеб. Текстихъай кар акъуб. Гисаг1ас са мер1 хъае гафар г1аттивуб; мег1елимди агвар акъунае префикс яра суффикс г1ае гафар джик1иб. Гафар дузди лик1ибал ул алчатуб. <i>Ч1алан паяр.</i> Суаларин кумакилди г1аттивуб существительныйбур, прилагательныйбур, числительныйбур, глаголар, местоименибур. Предложение. Гинанализ акъуб. К1илин членар, 1удпе дараджин членар. Суаларилди гафарин хъукъувелар джик1иб предложенин г1анаъ. Къасттунихъ хъуттурфуна, г1аттива джуърабур предложенибирин: хабаринттар,</p>
--	--

	суалинттар, буюрмишинттар.
Предложение (15 селет)	
<p>Предложенин килин членар (подлежащеена сказуемое).</p> <p>Предложенин лудпе дараджин членар. лари килин членар дала адава предложенибур.</p> <p>Мяглнабирилди сад сайихъай хьукъу гафар глаттивуб предложениъ.</p> <p>Са гафунилас сасра гафунилди суалар алихъай хьукъувелар предложенин гланаъ ае гафарин.</p> <p>Члал бегъем акъуб.</p> <p>Текстихъай кар акъуб.</p> <p>Са джинсунин, са суалис джуаб ицлан лудпе дараджин членар глае предложенин анализ акъуб.</p> <p>Са джинсунин членар чаб чиппихъай хьукъуная тагъарар, гебур джуъре аркъа препинанин ишанар.</p>	<p>Предложениъ гъаре кардихъ хьуттурфуна глаттивуб килин членар, лудпе, дараджин членар.</p> <p>Текстиг л гъегишттин предложенибур джиклиб.</p> <p>Предложенибирин ахираъ, гланаъ ирхла ишанар. Са джинсунин членар предложенин, гебурин арабириъ ирхла ишанар пунктуацин, гебур хьукъас аркъа союзар (-на, -ра, ва, амма) Сложный предложенибур. Гебирин гланаъ ае простой предложенибур джуъре акъуб, предложенин интонацил ул алчатуб.</p> <p>Ишкиларихъ хьуттурфанди, яра агвар</p>

<p>Сложный предложенихъай таниш акъуб. 1уд простой предложеникес хъунае сложный предложени. Пунктуацин ишанар сдложный предложенин г1анаъ ирх1аттар.</p>	<p>акъунае темайихъди ахттилат хъит1уб, гьер джуъре предложенибура г1ачик1ай.</p>
<p>Текст (5 селет)</p>	
<p>Удигъ классарий текстихъас яг1архъунаттар гъучафайдеб. Текст, гин мяг1на, фиттихъас ичин лик1инаеф текст; текстунин к1ил (гис йинае ттур), текстин паяр, план.</p>	<p>Фиттихъас ичин текст яг1ар акъуб, гин мяг1на. Текстис ттур хъит1уб (к1ил, заголовок хъит1уб). Текстин темайихъай фишти хъукъуна айчин гин к1ил (ттур). Текстин паяр г1аттивуб, гебурин хъукъувелар сад сайихъай агвар акъуб. Текстин къасттунихъ хъуттурфуна, гин фи джуъра ичин аттивуб (описание, повествование, рассуждение) Текст ахъакъуб. План лик1иб. Агвар акъу</p>

	темайихъди ахтилат, текст хъитлуб. Гьер джуърабирин диктантар ликлуб (диктовка аркбай, зрительный).
--	---

Ч1алан паяр. Существительное (15 се1ет)

<p>Удигъая классарий существительныйдихъас яглар хъунаеттар к1вал акъуб.</p> <p>Существительныйдин мяг1на-матлаб.</p> <p>Предложениъ гебирин вазифабур.</p> <p>Существительныйдин къадарин формабур (-ар, - яр, -бур, -вур, -вар). Падеж, падежарин суалар, падежарин ттурар: асул <i>падеж</i> (именительный), <i>актив падеж</i> (эргативный), родительный, дательтельный <i>Мукъарин</i> (локативный) падежар. Гебирин</p>	<p>Существительныйдин мяг1на-матлабихъ хъуттурфуб, предложениъ существительныйбур г1аттивуб, гебирин къадарин, падежарин формабур агвар акъуб; суал алихъай, существительныйбурун вазифа фи ичигуб предложенин г1анаъ (нае падежи фи вазифа файчин существительныйдив); гебур падежарис дагиш акъуб.</p> <p>Мукъарин падежарин мяг1набур аттивуб,</p>
--	---

<p>джуьрабур, ахирар. Существительныйдин морфологический разбор акьуб. авун. <i>Ч1ал бегьем акьуб</i> Контрольный диктант.</p>	<p>гебирин ахирар джик1иб (мукьарин падежарин таблицайин кумакилди). Существительныйбирин разбор акьуб: паяр г1аттивай, ч1алан пай суман характеристика иц1анди (морфологический) Фигтихъасчира ахьаркья текст лик1иб (повествовательный), гин мяг1на, къастт, текстин паяр г1аттивуб. Диктант (80-90 гаф).</p>
<p>Имя прилагательное (5 се1ет)</p>	
<p>Удигь классарий прилагательныйдихъас яг1архьунаеттар к1вал акьуб: гин мяг1на-матлаб, предложениъ гин вазифабур; прилагательныйдин дагишвелар (къадарин формабур, падежарис дагишвереф джуьраеи лиркенгуна, ишламиш</p>	<p>Прилагательныйдин мяг1найил ул алчатуб, гин матлаб, вазифабур ахтармиш акьуб предложениъ, словосочетаниъ. Мег1елимди алихьу существительныйдихъди вередегьен ппара прилагательныбур к1вал акьуна лик1иб;</p>

<p>аркъагуна, предложениъ, словосочетаниъ адавагуна).</p>	<p>прилагательныйдинра существительныйдин хъукъувеларил ул алчатуб. Текстарихъай кар акъуб. Гебирин к1ил. Мяг1на фиштти хъукъунайчин, текст ахъакъуб, агвар акъу темайихъди са биц1и текст хъит1уб.</p>
---	---

Ттурарин еринар (местоименибур) – 3 се1ет

<p>Ттурарин еринди ишламиш аркъа (местоименибур), гебуринвазифабур предложениъ, гебирис иц1ан суалар, гебирин джуърабур: <i>Касдинттар,</i> <i>суалинттар.</i> Гебирин дагишвеларин формабур, падежарин ахирар. Морфологический разбор акъуб. <i>Ч1ал бегъем акъуб.</i></p>	<p>Ттурарин еринар. Ч1алаъ гебирин але кар. Касдин местоименибурил ул алчатуб. Текстиг1 гебур джик1иб. Существительныбурин еринди местоименибур атуб текстиъ. Фиштти гебур гафарихъай лирк1енчинул алчатуб. Ахъаркъа (повествовательный) текст хуруб, гин анализ акъуб, хаб хъадакъуб. Текстин паяр г1аттивуб.</p>
---	--

<p>Текст хъитуб, местоименибур ишламиш аркбай (гьертти учихъасияра ишкилик кеяттарихъас).</p>	<p>Изложение ликиб</p>
<p>Глагол (15 сеет)</p>	
<p>Глаголин мягна- матлаб, гебирис ицлан суалар: глаголин асул форма (масдар), гис ицлан суал (<i>фикъуб?</i>), ге падежарис дагиш вере форма э. <i>Мурадвелдин</i> форма (целевая) <i>бинайин</i> формайис (<i>фикъас?</i>). Отрицательная форма глагола. Сасра члалан паярилас гебурин джуъревелар. Глаголин вахттар гебирис ицлан суалар (<i>фиркъая? фикъуне,</i> <i>фикъасе?</i>).</p>	<p>Глаголар фишттин гафарис агъаф ичин квал акъуб. Текстиглас, сасра паяриглас члалан гебур глаттивас хъеб. Глаголин категорибур (грамматикайин ишанар). Глаголар джиклина текстиг1, гебурин вахттунин формабур агвар акъуб (асул форма - <i>акъуб</i>, <i>мурадвелдин</i> форма – <i>акъас</i>, отрицательная форма -<i>дакъас</i>, вахттарин формабур). Ге формабур сад сайигь</p>

<p>Глаголарин префиксар (превербар), суффиксар. Кумакчи глаголар. Глаголар дузди лик1иб. Морфологический разбор акьуб глаголин. Текстихъай кар акьуб.</p>	<p>гьучик1ай, гебирин джуьревелар джик1иб. Отрицательный форма аркья аффиксарихъай таниш акьуб в (акъас-<u>д</u>- акъас, экъвас- <u>э-д</u>-екъвас, хурас – <u>ма</u>-хура) Кумакчи глаголар, гебирихъай ишламиш аркья глаголар (кар акъас, дарс акъас, мек1 хъас) Глаголар дузди лик1иб. Текстиг1 алттушу ч1алан паяр джик1иб (существительное, прилагательное, числительное, местоимение, глагол), гебирин хьукьувелар, гебирин формабур ахтармиш акьуб. Глаголин вахттар таблицайиъай агвар акьуб. Описательный, повествовательный, рассуждение джуьрабирин текстарихъай кар акъас,</p>
---	---

	<p>текстин план лик1иб, ттур алийиб текстил. Диктантар лик1иб.</p>
<p>Исан г1анаъ хуруттар гъучафайдеб (5 се1ет)</p>	

ОГЛАВЛЕНИЕ

Гъавурдик кихъа к1едж.....	2
Курсунин характеристика.....	3
«Агъул ч1ал» курсунин муккъ учебный пландиъ.....	6
Бици классар ккирк1угуна шиникквари хуруттарин результатар.....	7
Метапредметин результатар.....	9
Предметин результатра.....	10
Литературайин хурубар.....	11
Курсунин содержание.....	12
Гъургъа ч1алан джубрабур.....	13
Хъукъуна гъургъа ч1ал («связная речь»).....	17
АГЪУЛ Ч1АЛАН СИСТЕМАЙИН КУРС.....	21
1 класс.....	21
2 класс.....	27
3 класс.....	32
4 класс.....	36
ТЕМАТИКАЙИН ПЛАНИРОВАНИЕ.....	45
1 класс.....	45
«АГЪУЛ Ч1АЛ» ПРЕДМЕТИН СИСТЕМАТИЧЕСКИЙ КУРС.....	115
1 класс.....	115
2 класс.....	120
3 класс.....	127
4 класс.....	139

